

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kübra ERDOĞAN

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA BÜYÜ, BÜYÜCÜLÜK VE KOCAKARI
(CADI) İLİŞKİSİ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kübra ERDOĞAN

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA BÜYÜ, BÜYÜCÜLÜK VE KOCAKARI
(CADI) İLİŞKİSİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Kübra Erdoğan' ın bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Yavuz UYSAL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL (İmza)

Üye : Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT (İmza)

Tez Başlığı: Anadolu Sahası Türk Masallarında Büyü, Büyücülük ve Kocakarı (Cadı) İlişkisi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 16/07/2020

Mezuniyet Tarihi : 20/08/2020

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Anadolu Sahası Türk Masallarında Büyü, Büyücülük ve Kocakarı (Cadı) İlişkisi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Kübra ERDOĞAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Kübra Erdoğan
Öğrenci Numarası	20175242012
Enstitü Ana Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL
Tez Başlığı	Anadolu Sahası Türk Masallarında Büyü, Büyücülük Ve Kocakarı (Cadı) İlişkisi
Turnitin Ödev Numarası	1361177538

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 146 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 23/07/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 4

alıntılar dahil % 7 'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımcı yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

23/07/2020

(imzası)

Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
SUMMARY	v
ÖNSÖZ	vi
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA BÜYÜ

1. Büyülü Nesneler	17
1.1. Büyülü Tas	17
1.2. Büyülü Yaprak	17
1.3. Büyülü Sofra	18
1.4. Büyülü Değirmen	18
1.5. Büyülü Tokmak	18
1.6. Büyülü Tüy, Kıl, Kanat, Pul	19
1.7. Büyülü İğne	24
1.8. Büyülü Yüzük	25
1.9. Büyülü Asa, Baston, Değnek	26
1.10. Büyülü Sandalye, Koltuk	28
1.11. Büyülü Çalgı	28
1.12. Büyülü Su	28
1.13. Büyülü Kırbaç ve Kamçı	31
1.14. Büyülü Kılıç, Bıçak, Hançer	31
1.15. Büyülü Taş	31
1.16. Büyülü Araç	32
1.17. Büyülü Fincan	33
1.18. Büyülü Tarak	33
1.19. Büyülü Sabun	34
1.20. Büyülü Orak	35
1.21. Büyülü Ayna	35
1.22. Büyülü Kan	36
1.23. Büyülü Gömlek	36
1.24. Büyülü Ses	36

1.25. Büyülü Bilezik	37
1.26. Büyülü Fırça	37
1.27. Büyülü Kûlah.....	37
1.28. Büyülü Şişe	38
1.29. Büyülü Kutu.....	38
1.30. Büyülü Çeşme.....	38
1.31. Büyülü Mendil	38
1.32. Büyülü Ok.....	38
1.33. Büyülü Çakmak	38
1.34. Büyülü Toprak	39
1.35. Büyülü Kağıt.....	39
1.36. Büyülü Dûdük.....	39
1.37. Büyülü Keçe	39
1.38. Büyülü Kese.....	39
1.39. Büyülü Fes	39
1.40. Büyülü Sandık	40
1.41. Büyülü Hokka	40
1.42. Büyülü Mühür.....	40
2. Büyülü Hayvanlar	40
3. Büyülü Yiyecekler	45
4. Şekil Değiştirmeler (Dönüşümler).....	47
4.1. İnsandan Hayvana.....	49
4.2. Hayvandan İnsana.....	55
4.3. Hayvandan Hayvana	63
4.4. İnsandan İnsana	63
4.5. Nesneden İnsana	64
4.6. İnsandan Nesneye	68
4.7. Nesneden Nesneye	71
4.8. Hayvandan Nesneye	72
4.9. Nesneden Hayvana	73
5. Büyülü Tedavi	74
6. Büyülü Yapılar ve Şehirler	77
7. Büyülü Vücut Uzuvarları.....	85

İKİNCİ BÖLÜM

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA BÜYÜCÜ

2.1. Ana Kahraman Olarak Büyücü.....	87
2.1.1. Peri Kızı.....	87
2.1.2. Peri Oğlu.....	90
2.2. Yardımcı Kahraman Olarak Büyücü	91
2.2.1. Peri.....	91
2.2.2. Hızır.....	96
2.2.2.1. Hızır Adının Direk Geçtiği Masallar	98
2.2.2.2. Ak Sakallı İhtiyar, Derviş, Pir, İhtiyar Adam Olarak Hızır.....	100
2.2.3. Büyücü Melekler	110
2.2.4. Büyücü Dev	110
2.2.5. Büyücü Özelliği Taşıyan İnsanlar	112

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA KOCAKARI (CADI)

3.1. Büyücü Kocakarı (Cadı).....	116
3.2. Kocakarının Ad Olarak Geçtiği Masallar	123

SONUÇ	128
--------------------	------------

KAYNAKÇA.....	130
----------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ	134
-----------------------	------------

ÖZET

Masallar, bir toplumun geçmiş yaşantısı ile güncel hayatı arasında bağ kuran sözlü kültürün bir ürünüdür. İnsanların belleklerinden aktarıma uğrarken yaşam koşullarına göre değişkenlik gösterme özelliğine sahip olsalar da belirli birikimlerden arındırılmamışlardır. Bu birikimlerin başında da inanç ve inanışlar gelmektedir.

Eski Türk inanışlarının değişimleri sırasında bazı düşünceler aydınlığa kavuşarak geride bırakılmıştır. Ancak bazı düşünceler ve inanışlar kamufle olup yeni kazanılan inanç merkezine uyum sağlamıştır. Şekil değiştirerek karşımıza çıkan bu unsurlardan büyü ve büyücü, birden fazla kaynak ve araştırmalarda da yerini almıştır.

Anadolu Sahası Türk Masalları da toplumun zihin haritasından gelen bir ürün olması bakımından büyü, büyücü ve kocakarı (cadı) kelimelerinin kazandığı anlamları dünden bugüne içinde barındırmaktadır. Bu kelimeler, sadece bugünkü varlıklarıyla ele alınamayacak kadar değişime uğrayan bir inanç yapısının neticeleridir.

Anadolu Sahası Türk Masalları üzerine yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar bazen bir motifin tek başına taranmasıyla bazen de farklı unsurların incelenmesiyle gerçekleşmiştir. Ancak büyü, büyücü ve kocakarı (cadı) etkileşiminin eski Türk inanç sistemiyle bağlantısına değinen bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Çalışmamızda Anadolu Sahası Türk Masalları ile Türk toplumunun geçmişten bugüne sahip olduğu ve etkisini hala daha devam ettiren inanışlarından büyü, büyücü ve kocakarı (cadı) kavramlarıyla ilişkisi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyü, Büyücü, Masal, Kocakarı, Cadı

SUMMARY

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE MAGIC, WITHCRAFT AND WITCH IN ANATOLIA TURKISH FAIRYTALES

Fairy tales are a product of an oral culture that connects the past life and current life of society. They may be changed according to the living conditions while being transferred from people's memories. However, they cannot be purified from certain accumulations.

During the changes of the old Turkish beliefs, some thoughts were illuminated and left behind. However some thoughts and beliefs were camouflaged and adapted to the newly acquired belief centre Magic and sorcerers which come across you by changing shape, have taken place in more than a source and research.

From past to present, Anatolian field Turkish tales also contain the meanings of magic, sorcerer and crone (witch) in terms of being a product coming from the mind map of the society. These terms are the result of a belief structure that has changed so much that it cannot be studied only with its present existence.

There are many studies on Anatolian field Turkish tales. Sometimes by examining different elements. However, there has not been found a study which addresses the connection between the magic, sorcerer and crone interaction with the old Turkish belief system. In this study, the relationship between Anatolian field Turkish tale and Turkish society has had from past to present and still continues, will be discussed.

Keywords: Magic, Sorcerer, Fairy Tale, Crone, Witch

ÖNSÖZ

Bugüne kadar yapılan masal derleme ve masal inceleme çalışmaları belirli yöntem ve tekniklerin üzerinde durarak büyüü motif indeksine göre çıkarmıştır. Büyünün bu indekse göre sınıflandırılması dışında nereden geldiği ya da eski inanışlarla bağdaştırılması konusunda tüm masal kaynaklarından ortak bir çalışma bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra bir masal kitabındaki büyüü nesne, büyüü durum yahut büyücü konusunun ele alındığı çalışmalar da vardır. Çalışmamızda ise Anadolu Sahası Türk Masallarından ortak bir derleme ile büyü, büyücü ve kocakarı tabirleri toparlanarak bu veriler eski Türk inançları ile ilişkileri bağlamında sunulacaktır. Ayrıca kendi içerisinde büyü, büyücü ve kocakarı (cadı) unsurlarının birbirleriyle bağlantısı yine bu inanç sistemleriyle ilişkilendirilerek toplumların zihinsel süzgecinden geçmeden bir ürün ortaya konulamayacağı düşüncesi aktarılmaya çalışılacaktır.

Çalışmamız; *Önsöz* ve *Giriş*’ in dışında üç ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın başında yer alan *Giriş* kısmında; masal, büyü, büyücü ve kocakarı (cadı) kelimelerinin anlam karşılıkları ile geçmişten bugüne kazandıkları çağrışımlar üzerine durulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümü olan *Anadolu Sahası Türk Masallarında Büyü* başlığı altında, taranan otuz üç farklı masal kaynağından elde edilen büyü örnekleri uygun başlıklara göre sınıflandırılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü olan *Anadolu Sahası Türk Masallarında Büyücü* araştırılan otuz üç farklı masal kaynağından elde edilen büyücü örnekleri iki alt başlık altında sınıflandırılarak incelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümü olan *Anadolu Sahası Türk Masallarında Kocakarı (Cadı)* başlığı da iki alt başlık altında incelenerek otuz üç masal kaynağından bulunan veriler uygun başlıklarla eşleştirilmiştir.

Çalışmanın üç bölümünde de yapılan veri taramalarının başlıklara göre sınıflandırmasının ardından her bölümün alt aşlıkları ve de ana başlıkları içeriğinde eski Türk inanışlarının izlerini taşıyorsa bu izlerle bağdaştırılarak aktarılmıştır.

Çalışmamızda faydalandığımız otuz üç masal kitabından dokuz tanesi bir yer veya yöreye ait olmamakla birlikte geriye kalan yirmi bir kitap içinse her bölgeden en az bir kaynak taranmıştır.

Çalışmamız *Sonuç* ve *Kaynakça* ile son bulmuştur.

Gerçekleştirdiğimiz alışma boyunca kaynaklarını esirgemeyen ve kıymetli fikirleriyle çalışmamıza yön veren değerli hocam Prof. Dr. Zekeriya Karadavut’a, önerileri ve düşünceleriyle çalışmamıza katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Uysal’a ve çalışmanın en başından bugüne çıktığımız yolda her konuda yardımını gördüğüm, bu çalışmanın hazırlanmasında hoşgörüsü, destekleri ve fikirleriyle bana yön veren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ünsal Yılmaz Yeşildal’a teşekkürlerim sonsuzdur.

Kübra ERDOĞAN

Antalya, 2020

GİRİŞ

1. Masal

Masal kelimesi üzerine birçok sözlük ve ansiklopedilerde çeşitli tanımlara rastlanmaktadır.

Şemsettin Sami (1996:1289), *Kamus-ı Türki* adlı sözlük çalışmasında masalı adap ve ahlak ve nasahiye müteallik küçük hikaye olarak tanımlar.

Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı *Türkçe Sözlük*' te ise masal, çocuklara anlatılan ve çoğu olağanüstü olaylarla süslenen ilgi çekici öykülere verilen addır (Ağakay, 1979:556).

Türk Halk Edebiyatı Antolojisi adlı eserde masal kelimesi Arapça “mesel“ kelimesinin değişikliğe uğramış şekli olarak tanımlanır (Yener, 1973: 411).

Pertev Nail Boratav‘ a (1999: 75) göre masal, “nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” dır.

Naki Tezel’e (1997: X) göre masal, olaylarının geçtiği yer ve zaman belirli olmayan peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları belirli kişileri temsil etmeyen hikâyelerdir.

Sakaoğlu (2002: 4) masalı, “kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.” şeklinde tarif eder.

Umay Günay (1992: 321) masalı, “Asırların birikmiş irfanını ve belirli bir hayat düzenini, yaşamak zorunda olduklarımızla yaşamak istediklerimizi bir arada kendisine has bir atmosferde ve üslupla kendi mantık silsilesi için geleneksel motiflerle anlatan masallar, sözlü anlatım türünün en çekici olanlarıdır.” şeklinde ifade eder.

Esma Şimşek (2001: 3) masal için şunları söyler: “Genellikle özel kişiler tarafından kendine mahsus (olağanüstü zaman, mekan ve şahıs kadrosu içerisinde), yaşanan hayat ile hayal edilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatım türüdür.”

Mehmet Yardımcı (1996: 7) da masalı, “olayların geçtiği yer ve zaman belli olmayan, cin, peri, dev, keloğlan, köse, ejderha gibi kahramanları belirli kişileri temsiz etmeyen maceraların hikayesidir.” diyerek tanımlar.

Ali Berat Alptekin (2002: XI)’e göre masal, “büyük ölçüde nesirle anlatılmış ve dinleyicileri inandırma gibi bir iddiası bulunmayan, hayal ürünü olan nesir şeklinde antlamalar” dır.

Halil Altay Göde (2010: 21) de masal için şunları söyler: “Eğlendirmek ve eğitmek maksadıyla anlatıcının hayal dünyasındaki olağanüstülüklerin mahalli geleneklerle süslendiği; kahramanları arasında insanların yanında hayvanlar ve olağanüstü varlıkların da bulunduğu, dinleyenleri düşündüren ve inandırabilen, genellikle nesir halinde söylenen bir anlatı türüdür.”

Masalların içeriklerinde bulunan motif ve tip, birçok çalışmanın konusunu oluşturmuştur. Bu çalışmalara geçmeden önce öncelikle motif ve tip kavramlarının anlam karşılıkları ve edebiyatımızdaki yerinden bahsetmek gerekmektedir. Ekici (1998: 30) yazdığı bir yazıda Thompson’ un motif hakkında söylediklerini şu şekilde ifade eder: “Motif bir masaldaki en küçük unsur olup, bu unsur gelenekte sürekli bir varoluş gücüne sahiptir. Bu güce sahip olabilmek için bu unsur görülmemiş ve çarpıcı bir özelliğe sahip olmak zorundadır.” Aynı zamanda tip hakkındaki sözleri de ele alınır: “halk edebiyatı öğrencileri tarafından gelenekte bağımsız bir var olma kabiliyeti gösteren anlatımları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Ne kadar karmaşık olursa olsun, herhangi bir masal bağımsız bir anlatıma olarak anlatıldığında bir tip olarak değerlendirilebilir.” (Ekici, 1998: 30-31) Motif ve tip arasındaki ayrımı ya da birlikteliği Ekici, yine aynı yazısında Thompson’ un değerlendirmesini aktararak verir: “Anlatmaya ait motifler bazan çok basit kavramlardan oluşup, geleneksel anlatılarda devamlı şekilde yer alırlar. Bunlar periler, cadılar, devler, ejderhalar, hain üvey anneler, konuşan hayvanlar vb. gibi görülmemiş yaratıklar olabilir. Motifler şahane dünyaları içine alırlar ki orada büyü her zaman güçlüdür. Büyü ise görülmemiş fiziki meydana gelişler ve oluşlardır. Bir motif özü itibarıyla kısa ve basit bir anlatıma da olabilir. Motif, seyirci halindeki dinleyiciye yeteri kadar çarpıcı gelen veya onları cezbedecek kadar şaşırtıcı olan bir oluşumdur.” Bunun yanı sıra bir unsurun motif olabilmesi için gerekenlere de değinilir: “motif terimi çok esnek bir şekilde bir masaldaki herhangi bir unsur için kullanıldığında kesinlikle unutulmamalıdır ki, geleneğin bir parçası olabilmek için bir unsur insanların onu hatırlayacağı ve tekrar edeceği geleneğe has bir özelliğe sahip olmak zorundadır. Sahip olunan bu özellik sıradan ve bayağı bir özellik değil, farklılığı gösteren bir özelliktir.” Bütün bu tariflerin ardından motif ile tip arasındaki bağa dair Thompson’ un düşüncelerinin aktarımı şu şekilde devam eder: “Thompson, Grim kardeşlerin koleksiyonundaki gibi bazı uzun masal tiplerinin düzinelerce motif ihtiva edebileceğini, ancak hayvan masallarından bazı masal tiplerinin ise tek bir motif üzerine kurulu olabileceğini ve bu tek motif üzerine kurulan masallarda tip ve motifin aynı şey olabileceğini ifade eder.” (Ekici, 1998: 30-32)

Masallara dair tasnif çalışmaları 1864 yılında J.G. Von Hahn' ın gerçekleştirdiği iki ciltlik eseri ile başlamıştır. Ancak bu tasnif Aarne tarafından hazırlanıp Thompson tarafından genişletilen çalışmanın yanında sadece tarihi olma özelliği göstermektedir (Sakaoğlu, 2002: 52).

H. F. Feilber' de masalları kelimeler, deyimler ve hikaye başlıklara ve de Grimm Kardeşlerin verdikleri numaraya göre bir tasnifle ele almaktadır (Sakaoğlu, 2002: 53)

Joseph Jakobs ise 1891 yılında gerçekleştirdiği çalışmasında tip ve motif karmasını alfabetik bir sırayla sunar. Bu çalışmalarda kullanılan malzemeler belirli bir bölgeyi temsil etmektedirler. Avrupa ve Yakın Doğu olan bu yerler dışında diğer kıta ve ülkeleri de içerisine alan bir tasnif yapılması gerekliliği bulunmaktadır. Bu düşünceyle ilk olarak 1908 yılında Amerika'da Robert H. Lowie ve Alfred L. Kroeber tarafından çalışma gerçekleştirilir. Eserin Franz Boos tarafından genişletilmesinin ardından Elsie Clews Parsons da bu esere eklemeler yapar (Sakaoğlu, 2002: 53).

Masal tasnifinin geniş bir kesimi ele alması gerekliliğine dair fikri ortaya atanların başında gelen Kaarle Krohn' dur. Krohn' un isteğini Aarne, arkadaşlarının fikir ve önerilerinden de yararlanarak bugünkü tasnifini meydana çıkarır. Antti Aarne, 540 masallık kadro için 1999 masallık bir katalog hazırlar. Kataloğun geniş tutulmasının sebebi ise sonradan yapılan araştırmalar genişletilebileceğinin düşüncesidir. Sakaoğlu (2002: 53) kitabında bu tasnife şu şekilde yer verir:

“Aarne masalları üç kısma ayırmaktadır:

1. Hayvan Masalları: 1-299
2. Asıl Masallar: 300-1999
3. Fıkralar: 1200-1999

Bu kısımlar da kendi aralarında daha tali kollara ayrılmaktadır. Aşağıdaki listede Aarne'nin kullandığı sistemi teferruatıyla görmek mümkündür.

1. Hayvan Masalları

1-99 Vahşi Hayvanlar

100-149 Vahşi Hayvanlar ve evcil hayvanlar

150-199 Vahşi Hayvanlar ve insan

200-219 Evcil Hayvanlar

220-249 Kuşlar

250-274 Balıklar

275-299 Öteki Hayvanlar

2. Asıl Masallar

A – Sihir Masalları: 300-749

300-399 Tabiatüstü takip

400-459 Tabiatüstü veya sihirli zevce (zevc) veya diğer ilgili kimseler

460-499 Tabiatüstü vazife

500-559 Tabiatüstü yardımcı

560-649 Tabiatüstü eşya

650-699 Tabiatüstü muktedir olma hali veya bilme

700-749 Diğer tabiatüstü haller

B- Efsane Tarzındaki Masallar 750-849

C- Kısa Hikaye Tarzındaki Masallar 850-999

D- Aptal Dev Masalları

3. Fıkralar

1200-1349 Edepsizlik

1350-1439 Evli kimselerin latifeleri

1440-1524 Kahrama olan bir kızın (kadının) latifeleri

1525-1874 Kahraman olarak bir erkeğin latifeleri

1525-1639 Kurnaz Adam

1640-1674 Tesadüf suretiyle mutluluk

1675-1724 Aptal

1725-1874 Papazların latifeleri

1875-1999 Yalan masalları”

Aarne’ nin hazırladığı çalışmasında bulunabilecek yeni tipler için boşluklar bırakması yeni çalışmaların yapılmasına gerekliliğini doğurmuştur. Thompson, 1926-1927 yıllarında gereken eklemeleri ve çalışmaları yaparak 1928 yılında İngilizce olarak “The Types of Folktale” i kaleme alır. Eserde tasniften başka geniş bir bibliyografya da yer almaktadır. Ancak bu eserde de Avrupa ve Batı Asya masalları için kullanışlıdır. Diğer memleketlerin ihtiyacı olan geniş çaplı tasnif çalışmasına ihtiyaç tam anlamıyla karşılanamamıştır (Sakaoğlu, 2002: 55). Sakaoğlu (2002: 55) kitabında Thompson’ un tasnifine şu şekilde yer verir:

“Masalların bu yeni tasnifi şu ana başlıklara göredir:

1. Hayvan Masalları: 1-299
2. Asıl Halk Masalları: 300-1199
3. Güldürücü Hikayeler, Nükteli Fıkralar: 1200-1999
4. Zincirlemeli Masallar: 2000-2399
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar: 2400-2499

Thompson’ un bu eserinde 2499 tip tespit edilmiştir. Yalnız burada da bazı numaralar yeni bulunacak tipler için boş bırakılmıştır.”

Genel olarak yapılan tasniflerin yanı sıra Türk masallarının tasnifi üzerine de çalışmalar bulunmaktadır. Bunların içinde en başarılı çalışma W. Ebhard ile P.N. Boratav’ ın beraber hazırladıklarıdır. “Typen Türkischer Volkcmarchen” içinde 378 masal tipi bulunur ve sonundaki motif listesiyle de Stith Thompson’ un motif indeksine kaynak olarak kullanılır. (Sakaoğlu, 2002: 56). Sakaoğlu (2002: 57) kitabında “Typen Türkicher Volkchmarhen” içindeki masalların toplandığı başlıkları şu şekilde verir:

“Aşağıda bütün bölümler içine aldıkları masal sayılarıyla beraber verilmiştir.

- A. Hayvan Masalları: 1-22 (22 tip)
- B. Hayvan ve insan: 22-33 (11 tip)
- C. Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder: 34-82 (49 tip)
- D. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme: 83:109 (27 tip)

- E. İyi ruhla ve evliyalarla yaşama: 110-122 (13 tip)
- F. Kaderin hakimiyeti: 123-142 (20 tip)
- G. Rüya: 143-145 (3 tip)
- H. Kötü ruhlarla yaşama: 146-168 (23 tip)
- İ. Sihirbazlar: 169-184 (16 tip)
- J. Bir kız sevgili bulur: 185-196 (12 tip)
- K. Bir erkek sevgili bulur: 197-222 (25 tip)
- L. Fakir kız zenginle evlenir: 223-238 (16 tip)
- M. Kıskançlık ve iftira: 239-255 (17 tip)
- N. Hor görülen koca kahramandır: 256-258 (3 tip)
- O. Zina ve baştan çıkarma: 259-288 (22 tip)
- P. Acaip icraat ve olaylar: 281-289 (8 tip)
- Q. Acaip davalar: 289-301 (13 tip)
- R. Realist masallar: 302-310 (9 tip)
- S. Acaip tesadüfler: 311-316 (6 tip)
- T. Komik hikayeler: 317-322 (6 tip)
- U. Aptal ve tembel erkekler ve kadınlar: 323-338 (16 tip)
- V. Hırsız ve dedektif: 339-349 (11 tip)
- W. Akıllı, hilekar veya cimri erkek ve kadınlar: 350-378 (29 tip)''

Thompson' un yaptığı tasnif ve tip araştırmalarının yanı sıra ortaya koyduğu eseri olan "Motif Index of Folk Literature" de de masalların motif tespiti çalışmasını gerçekleştirmiştir. Bu çalışma 1932-1936 yıllarında birinci baskısı yapılan altı ciltlik bir eserdir. Genişletilmiş bir şeklini de 1955-1958 yılları arasında yeniden yayımlar (Sakaoğlu, 2002:60). Sakaoğlu (2002: 60) kitabında bu indexi şu şekilde vermektedir:

“Bu indexte motifler ana paragraflar halinde sınıflandırılmıştır. Her paragraf ondalık sisteme göre bölünür, bölümler A’dan Z’ye kadar devam eder. Her harf masal bölümlerinin büyük kategorilerini teşkil eder. S. Thompson’ un motifleri kullandığı ana paragraflar aşağıda gösterilmiştir:

A- Mitolojik Motifler

B- Hayvanlar

C- Yasak

D- Sihir

E- Ölüm

F- Olağanüstülükler

G- Devler

H- İmtihanlar

I- Akıllı ve aptal

K- Aldatmalar

L- Kaderin ters dönmesi

M- Geleceğin tayini

N- Şans ve talih

P- Cemiyet

Q- Mükafatlar ve cezalar

R- Esirler ve kaçaklar

S- Anormal zulümler

T- Cinsiyet

U- Hayatın tabiatı

V- Din

W- Karakter özellikleri

X- Mizah

2.Büyü

Büyü kelimesinin anlamı *Kamus-ı Türki*'de “büğü” ifadesinin karşılığında verilmektedir. İlk anlam olarak bükme, bağlama, ikinci anlam olarak sihir, efsun görülmektedir (Sami, 1985: 152).

Boratav, (2013: 121) büyüü 100 Soruda Türk Halk Folkloru kitabında, iyi veya kötü bir sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkilemek ve olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemler olarak tanımlar.

Doğaüstü güçlerle doğanın etkilenebileceği inancına büyü denir. İlkel insanlar doğa hakkında en ufak bir bilgiden yoksun olduğu zamanlarda, doğayı korkunç bir güç olarak algılamışlardır. Doğanın gücü, bilinemediği gibi görünemeyen ama her yerde ve zamanda hissedilen bir tasarım olarak karşılarına çıkar (Hançerlioğlu, 1975: 93). İnsanların en büyük eğilimi merak ettiği, yaşadığı ya da çevresinde gördüğü olaylara, bir anlam vermek için bazı olağanüstü nedenleri atfetmesidir (Kartopu ve Ünal, 2019: 381). İnsanoğlunun gerçekleştirdiği savunma eylemleri dışındaki törenlerin niteliği ritüellerdir. Ritüel içeriğinde ise büyüün bir diğer adlandırılışı olarak karşılaşılan sihir görülmektedir (Çetin, 2015: 25). Büyü, insana dair her şeyi kapsayan doğumdan ölüme kadar yaşamın her alanında başvurulmuş bir yöntemdir. İnsanların genellikle çıkar amacıyla başvurdukları büyü; avlanma, hayvancılık, düşmanı yenme, çocuk sahibi olma, mal çoğaltma, hastalıklardan kurtulma, olayları kontrol edebilme, korkulanla başa çıkma ve kötülüklerden korunma arzusu gibi hayatın daha birçok alanını kapsamaktadır. Toplumlarda büyüün iyi ya da kötü niteliği bir zıtlık doğurmuş olup kötü büyüün adlandırılışı “kara büyü” karşısında iyi büyüün adlandırılışı “ak büyü” yü bulmuştur (Tülay, 2019: 98)

Büyünün gerçekleştirilme şekli, iyilik için yapılanın “ak büyü”, kötülük için yapılanın “kara büyü” olması ikileminde ele alınır. Hatta bu duruma ek olarak etkilemek için yapılan büyülere “aktif büyü”, koruma için yapılan büyülere de “pasif büyü” denildiği gözlemlenir. Büyülenme ise büyüün etkisinde kalmayla gerçekleşir. Büyülenen nesne; hayvan, bitki vb. gibi bilinen unsurlar olabilirken herhangi bir nesne de büyülenerek etkileşime tabi tutulabilir. Parçaya yapılanın bütüne, benzere yapılanın asla yapıldığı fikri mevcuttur. Büyü yapılmak istenilen kişinin, kullandığı bir eşyaya yapılan büyüün, ona da tesir edeceği düşüncesi bu fikre dayanmaktadır (Hançerlioğlu, 1975: 93).

Şamanizm, Türklerin ve çevrelerindeki toplulukların şaman ya da kam adı verilen din adamları aracılığıyla gerçekleştirdiği, bir inanç ve uygulamalar bütünüdür.(Çoruhlu, 2011: 15)

Şamanizm inancı, Türk toplumlarının en eski çağlardan beri sahip olduğu hakim bir düşüncedir. Şamanizm’de büyüü gerçekleştiren kişi kamdır. Kam, din adamı olması dışında büyü gücünü elinde bulunduran seçilmiş bir kişidir. *Divan-ı Lügat’it Türk’te* büyü inanışlarına, şamanla birlikte yer verilen kavramlar bulunmaktadır. “Arva” kelimesi “afsunlamak” yani büyülemek anlamında kullanılır. “Kam arvas arvadı.” örneğiyle sunulan bu kelime, şamanın büyü yaptığını ifade etmektedir. Arvaş kelimesi ise afsun kelimesini karşılar. “Arviş arvadı” örneğiyle verilen bu kelime de büyük büyü yapıldığı anlatılmaktadır (Atalay, 1985: 249-283).

Şamanizm’de ki büyüün varlığı, Türklerin inançlarını değiştirmeleriyle birlikte yok olmayıp sadece aktarım ve değişikliklere uğrar. Büyünün varlığına, İslam dininde de rastlanıldığına dair ayetler mevcuttur. Kur’an Kerim’in, Bakara suresi 101 ve 102. ayetlerinde

“Onlara, Allah katından ellerinde bulunan Kitab’ı (Tevrat’ı) doğrulayıcı bir peygamber gelince, kendilerine kitap verilenlerden bir kısmı, sanki bilmiyorlarmış gibi Allah’ın Kitab’ını (Tevrat’ı) arkalarına attılar. Süleyman’ın hükümdarlığı hakkında şeytanların (ve şeytan tıynetli insanların) uydurdıkları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedir. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve (özellikle de) Babil’deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihri) öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek, “Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. (Sihir caiz görüp de) sakın küfre girme” demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah’ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. An dolsun, onu satın alanın ahrette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi!”

buyrulur. İslamiyet’te büyü kesin bir dille hem Kur’an Kerim’de hem de peygamberler tarafından yasaklanır.

İslamiyet’in yasak ettiği büyü, sihir, büyücülük gibi kavramlar cahiliye dönemi Araplarda varlığını sürdürür. İslamiyet’i Araplardan öğrenen Türkler, Arapların İslamiyet’e geçirmiş olduğu inanışları da görüp tanırlar. Ama bu durum sadece Arap toplumları için geçerli değildir. Her toplum bir önceki inanışının etkilerini taşır ve yeni geçtiği dine bu inanışları aktarır. Araplardan görmeleri dışında Türkler de Şamanizm ve eski inanışlarının özelliklerini İslamiyet’le harmanlarlar. Örneğin; eşyalara atfedilen tılsımlı olma durumu fetişizm inancından kaynaklanmaktadır. İslamiyet’te muskaların koruyuculuk üstlenmesi de eşyanın tılsımlı sayılması inanışından gelmektedir. Başka bir örnekle ise taşlarla yağmur yağdırma inanışının, Şamanizm’den geldiği bilinmektedir. Yat adı verilen bu büyücülükte taşlar yağmur ve rüzgâr getirmek için kullanılır. İslamiyet’te yağmur duası yağmur yağdırmak

için yapılan bir ekinlik olmadığı halde, kırk veya daha fazla çakıl taşı toplayıp taşlara ayetler okumak ve taşları suya atmak, yada taşıyla Şamanizm’de yapılan etkinliğin kalıntılarındandır (İnan, 1976: 201-229).

Anadolu Sahası Türk Masalları da sözlü kültürün bir ürünü oldukları için geçmişten bugüne getirilen büyü inanışlarını içinde barındırır. Büyü masallarda daha çok bir eşya veya nesnenin tılsımı üzerinden gerçekleşmektedir. Bu nesne bazen bir yüzük bazen bir yiyecek olabildiği gibi günlük yaşamda kullanılan daha birçok ürünle eşleştirilebilir. Şamanın büyüsel ritüellerini gerçekleştirmesinde nesnelerin yardımcı oluşu gibi kahramanın masalda yardımcısı olan büyülü nesneler de mevcuttur. Hatta şamanın kullandığı aynası, külahı, sopa ya da çubuk masallara direk aktarılan büyülü nesnelerdendir. (Türkan, 2008: 50)

Başlı başına bir inancın kaynağı olan kültler de kendilerine masallarda yer bulmuştur. Türk masallarında örneklerine rastlanan büyülü su; hayat kaynağı, başka dünyalara açılan kapı, ruhların yaşadığı yer, gençleştiren, güzelleştiren, iyileştiren, diriltiren ya da öldüren, tedavi eden ya da çirkinleştiren, gibi birçok inanışın kaynağı olarak su kültüne dayanmaktadır (Türkan, 2012: 138).

Masallarda eşyaya atfedilen durumların dışında büyülü tedavi, mekan, vücut uzuvları, hayvan ve dönüşümler de görülmektedir. Büyülü mekan ve yapılar da en az nesneler kadar yer tutan büyülü unsurlardandır. Örneğin büyülü bir mekan olan kuyu, şaman ayinlerinde şamanın kendi bedenini bırakarak ruhuyla yerin altına yaptığı yolculuğu, kuyu aracılığıyla gerçekleştirmesi gibi masal kahramanın da yer altı diyarına ulaşmak için kullandığı bir geçiş kapısı olma özelliği taşır (Balkaya, 2014: 58) Şekil değiştirmeler ise diğer anlatı türlerinde olduğu gibi masallarda en sık rastlanan büyülü durumlardandır. Bu durum iyi veya kötü bir şekilde gerçekleşebildiği gibi şamanın yardımcısı olan hayvanlardan kuş ve geyiğin şekline girdiği inanışı masal kahramanının ya da masaldaki diğer yardımcıların şekil değiştirme de kullandıkları geyik ve kuşa rastlanılmasının kaynağıdır (Yetişt, 2019: 110).

Çalışmamızda daha önce yukarıda verilen örneklerdeki gibi büyü motifinin kazandığı anlamlara sebep olan geçmiş inançların izleri ile büyülü olan unsurların bağına, taramalardan elde edilen büyü fişlemeleri neticesinde değinilecektir.

3. Büyücü

Büyücü, büyü yapan kişiler için kullanılan bir kelimedir. Şamanizm’de büyücü özelliğine sahip olan kişi şamandır. Şaman, Tanrı katına seyahat edebilen bir din adamıdır. Bu seyahati bazen hayvanların şekline girerek bazense hayvanlardan yardım alarak gerçekleştirir. Aynı zamanda ruhlarla iletişim kurabilen şaman, onların yardımlarını da bu seyahatleri ve

yaşamı boyunca hisseder. Şekil değiştirebilen bir büyücü olması dışında gelecekte haber veren bir kahindir. Fal bakarak kehanette bulunur ve bunun gerçekleşeceğine inanılır. Ölen insanların ruhunu öteki dünyaya taşır. Kayıp şeylerden haberler verir. Mevsimlere dair ritüeller gerçekleştiren şaman, yağmur yağdırıp yıldırımlar da çaktıracaktır. Ruhlarla birebir iletişim halinde olması kötü ruhları kovduğuna ve insanları bu ruhlardan koruduğuna inanılmasını sağlar. Tanrılara kurban sunmak dışında hastalıkları ve kısırılığı tedavi edebilmesi, otacı kişiliğindendir (Bayat, 2017: 100).

Şamanizm ile masal arasındaki bağın bazen derin yapıda bazense gözle görülür bir şekilde kurulabilir oluşu masalarda Türklerin eski inanışlarının yer ettiğini sergileyen bir kanıt niteliğindedir. Türkan (2008: 46) “*Türk Dünyası Masal Gelenğinde Şamanistik Unsurlar*” adlı doktora tezinin birinci bölümünde alt başlık olarak “Masal Şamanizm İlişkisi” ni ele alır. Ona göre masalın olağanüstü kahramanlara ve sihirle büyüye yer veren fantastik yapısı Şamanizm’in yansımaları için uygun bir zemin oluşturmuştur. Şamanın görevleri bazı masal kahramanları arasında paylaştırılabildiği gibi bazen de tek bir masal kahramanında toplanabilmektedir. Şamanın sihir yapması, gelecek haber vermesi, şekil değiştirmesi, fal bakması, doğanın dilini bilmesi, ölüp dirilmesi ve tedavilerdeki aktif yönü masalarda karşılaştığımız büyücülük unsurlarının kaynaklarıdır.

Kutadgu Bilig eserinde İslamiyet’ten sonra şamanın durumunu ele alan şu dörtlüğe yer verilir:

“Otacı onamas muazzim sözün

Muazzim otacığa evrer yüzün

Ol aymış otuğ yese iğke yarar

Bu aymış bitig tutsa yekler ırar”(Yusuf Has Hacı, 1959: 315)

Hacı, dörtlüğünde hekimin üfürükçünün sözünü beğenmediğini, buna karşılık üfürükçünün de hekimden yüz çevirdiğini anlatır. Hekim hastayı ilaçla iyi etmeye çalışırken üfürükçü ise muska takarsa iyileşeceğini söyler. İnan, burada muazzim kelimesinin İslamiyet’ten sonra şaman ve üfürükçülerin kendilerine taktıkları ad olduğunu ifade etmektedir. Ona göre yeni dinle birlikte şaman ve üfürükçüler eski formüllerine uyarlama yaparak geçimlerini sağlarlar. Bunu yaparken Kuran-ı Kerim’den ayetler katmayı ihmal etmezler. İslamiyet’le büyücülük, din adamlığı adı altında Kuran-ı Kerim’den alınan ayetlerin, esmai hüsnâ ve duaların içine anlamsız kelimelerin türetilip katılmasıyla farklı bir boyuta girer. Öyle ki büyücü, düşmanı öldürme, kısmeti bağlama, hırsız yakalama, kayıp eşyayı

bulma, karı kocayı ayırma ya da birleştirme gibi daha birçok dalda çeşitlilik gösteren eylemleri yazdığı veya okuduğu dualarla gerçekleştirdiğini iddia eder (İnan; 1976:201-229).

İslamiyet'te kesin bir dille yasaklanan büyü gibi onu gerçekleştiren kişilere dair ayetler de bulmak mümkündür. Büyücülerin Allah katında yeri olmadığını ifade eden surelerden bazıları şöyledir:

“Oysa sihirbazlar iflah olmazlar.” (10/Yûnus 77)

“Musa dedi ki: “Sizin bu yaptığınız sihirdir. Allah, elbette onu boşa çıkaracaktır. Çünkü Allah, bozguncuların işini düzeltmez.” (10/Yûnus 81)

“De ki: “Yarattığı şeylerin kötülüğünden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin kötülüğünden, düğümlere üfleyenlerin kötülüğünden, haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden, sabah aydınlığının Rabbine sığınırım.” (Felak, 113/1-5)

Büyücü olarak Felak Suresi'nde, “düğümlere üfleyenler” ifadesi ele alınırsa büyüünün *Kamus-ı Türki*'de ki karşılığı olan bükme, bağlama anlamının sağlandığı görülür. Ayrıca sihirbazların varlığının ve Allah tarafından bozguna uğratılacaklarının düşüncesi de günümüzde ki büyücünün konumuna etki eder. Bu etki de toplumun sözlü kültürüne yansarak masallara kadar yayılır.

Anadolu Sahası Türk Masallarında büyücü kavramı sık sık görülmektedir. Sözlü kültür geleneğinin taşıyıcılarından biri olan masallar, Türk toplumunun içinde barındırdığı birçok konuyu da kendisinde yer edinir. İnanç konusu da bunlardan biri olduğu için Şamanizm'den İslamiyet'e büyücünün geçirdiği süreç masallarda baskın bir konumdur. Büyücü özelliğine sahip olan insanlar, periler, devler eski inanışların etkisini masallarda sürdürdüğünü gösterir. Örneğin periler, İslamiyet öncesinde Tanrı'nın yardımcıları olduğu düşünülen dişil ruhlardandır (Uraz, 1994: 81).

İslamiyet etkisiyle büyücü, Allah tarafından gönderilen insanlar şeklinde ifade edilebildiği gibi direk Azrail, Şeytan gibi melekler de olabilmektedir. İslamiyet tesirinde karşılaşılan bir diğer kişi ise Hızır'dır. Hızır da diğer yardımcıları gibi Allah adıyla akışa müdahale eden bir büyücü izlenimi sunar. Hatta bazen gaipten gerçekleşen büyümlü olaylar için de Allah'ın dileği doğrultusunda olduğu cümlesi üzerinde durulur. Bunlar İslamiyet içerisindeki büyücünün ve büyümlü olma durumunun, Allah'ın izni ile gerçekleştirilebileceği düşüncesini masallara yansıtmaktadır.

Çalışmamızda büyücü kavramı, masalların ana kahramanı ve yardımcı kahramanı olmak üzere iki başlık altında incelenecektir. Büyücü özelliği gösteren diğer bir isim olan Kocakarı (Cadı) meselesi ise ayrı bir başlık altında sunulacağı için bu kısımda yer verilmeyecektir.

4. Kocakarı (Cadı)

Cadı, Farsçadaki “gadu” sözünden türetilmiş bir sözcüktür. Boratav’ a göre cadı Türkçede “hortlak” ve “hayalet” anlamlarını karşılamaktadır. Ölü kadın veya erkeğin canice bir yaşam sürdüğü ya da kötü olduğu için cadıya dönüştürüldüğünden, cadıların kötülük yapmak için mezarlarını terk edip yaşayanların arasına karıştığından bahseden Boratav, hatta cadıların kötü bir özelliği olarak ölülerin etinden beslendiği inancına da yer verir. Ancak bu inanışın Anadolu’dan çok Rumeli geleneklerinde geçtiğini, 1835 yılındaki bir belge aracılığıyla açıklar. Bunun dışında cadıların aynı zamanda yaşayan insanlardan biri de olabileceğini belirtir (Boratav, 2012: 46). Eyüboğlu (2007: 96) ise cadı ve hortlak arasındaki ayrımı şu şekilde ifade eder: “Hortlak öldükten sonra tabutuyla, kefeniyle mezardan fırlayan, arada bir yeryüzüne çıkan kimsedir. Cadı ise yaşayan, yeryüzünde değişik kılıklara giren, yaşlı kadındır.” Yardımcı (1996: 21) cadı karı tanımlamasını masallarda geçen bir tip olması açısından açıklar. Cadı karı, kötülük yapmak için yaratılmış olan, büyüü bir silah niteliğinde kullanan kişidir. Küpü ya da süpürgesine binerek kısa bir zamanda uzun bir yolu kat edebilir. Altın karşılığında yapmayacağı kötülük bulunmayan cadı, karşısındakini kandırmak için tatlı dilli ve güler yüzlü görünebilmektedir.

Cadı ya da kocakarı tipinin yer aldığı eserler arasında sözlü kültür ürünü olan masallar gibi destanlar da bulunmaktadır. Türk toplumlarının hepsinde bu adlandırma direk “cadı” ya da “kocakarı” olarak geçmemektedir. “Celmoguz” ifadesi Altay dil ailesine mensup milletlerin destanlarında ve kahramanlık masallarında kullandıkları iyiliğe karşı kötülüğü temsil eden bir tipi sembolize eder. Celmoguz, yel ve dev/canlı sözcüklerinin birleşimi olarak düşünülebilir. Çünkü anlatmalarda celmoguzlar rüzgar hızında, iri yapılı ve güçlü varlıklardır. Dikkat çeken diğer özellikleri ise yaşlı bir kadın şeklinde yer almalarıdır (Yeşildal, 2015: 286-287). Celmoguz kelimesi yerine Türkçe konuşan halklarda “Calmavuz, Yalmavuz, Yelmağız ve Celmağız” ifadeleri de kullanılmaktadır. Yalmavuz, insan eti yeme ve insan kanı emme gibi temel özelliklere sahiptir. Başlangıçta bu durum onun ilk olarak doğaüstü güçleri sembolize ettiğini göstermektedir. İnsana özgü bir karakter kazanması ise ak saçlı bir nine olarak kendisine yer bulmasıyla gerçekleşir. Yırtıcı karakterini gizlemek için yarı insan özelliklerine sahip olması gerekir. Bu yansıma da ilkelikten medeniyete geçen toplumu

simgelemektedir. (Süleyman, 2002: 381-382) Gerçekleştirdiği eylemler bakımından yalmavuz ya da celmoguz cadının kan emici, insan eti yiyen tanımlamalarına uygun bir şekilde bulunmaktadır. Ak saçlı nine şeklinde görünüşü de Anadolu Sahası Türk Masallarında cadı yerine kullanılan kocakarı ifadesinin öne çıkması niteliğindedir.

Anadolu Sahası Türk Masallarında “kocakarı” tabiri, genellikle Batı Edebiyatındaki cadı kavramına eşmiş gibi bir çağrışım yapmaktadır. Ancak bu kavram sadece bir anne, yaşlı kadın ya da komşu kadın olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Genellikle masallarda kocakarı eğer cadı görevindeyse kötülenen, dışlanan, toplumun gidişatına ters yönde ilerleyen kişidir. Anadolu Sahası Türk Masallarının içeriğinde ise bu durum bazen farklılık göstermektedir. Örneğin; Fatmacık ile Tepegöz masalında kocakarı, yine cadılık görevine dair unsurları taşır (Göde, 2010: 297). Ama cadılığını, karşısındaki kişinin iyi ya da kötü olmasına göre şekillendirmektedir. Masalda üvey annesi yüzünden evden kovulan Fatmacığın, kocakarıya sığınıp onun yardım isteklerini geri çevirmediğini görürüz. Bunun karşılığında, kocakarı tarafından altın ve parayla ödüllendirilir. Üvey kardeşi Tepegöz, aynı ödülü almak için kocakarıya gidip kötülükle yaklaştığında ise bir yanı yılan bir yanı çıyan şekline dönüştürülür. Bu durum masallardaki cadı konumu bakımından, pek alışılabilir değildir. Çünkü cadı anlayışı saf kötülüğe sahip olan ve toplum kurallarının aksine hareket eden kadın tipine yüklenmektedir. Tokdemir (2018: 121-123) masalların Batı kaynaklı da Doğu kaynaklı da olsa cadı tipinin bütün olumsuzlukları üzerinde toplayan yapısının ortak bir özdeşim olduğunu ortaya koyar. Bu olumsuzlukların cadının bir kadın konumunda verilmesinden kaynaklandığını da savunur. Feminist bir çerçeve çizerek gerçekleştirdiği incelemesinde cadı kavramının kullanımı dışında kötü kalpli kadın veya üvey anne tipinin de kötülenerek cadılaştırıldığını düşünmektedir. İyi kadın kötü kadın zıtlığını ele alıp çalışmasının ikinci bölümündeki “Batı dışı masallar ve cadılar” başlığı altında Anadolu Sahası Türk Masallarından olan Malatya Masallarından üç örnek, Muğla Masallarından bir örnek ve Zaman Zaman İçinde kitabından bir örnekle cadı tipinin kötü kadın itemiyle verilisinin sebeplerini de açıklar.

Kocakarı ve cadı tabirlerinin karşılıkları ile bu kelimelerin kadınlara yüklenilen birer vasıf olmasının nedeni başka araştırmalara da konu olmuştur. İçöz (2008: 52-58) sözlü kültür ürünü olan masalların yazıya aktarımla değişikliğe uğradığı görüşüne değinir. Masalların yazıya geçirilişi 17. yüz yılı bulduğu için masallar çeşitli şekillerde anlatılarak değiştirilir. Masallarda hakim olan bakış açısı döneme, dinleyici ve okuyucu kitlesinin yapısına göre sansürlenmektedir. Aslen anaerkil mitolojinin içinden gelen masallar ataerkil dönemle özünden çok fazla yitirmiştir. Anaerkil öğeler zamanla ataerkil söylemin bir parçası haline

gelmiştir. Ataerkil ideolojinin yansımaları olarak masalda söz dinleyen masal kahramanı kadınlar görülmektedir. Ama kendi hayatının kontrolünü kendisi gerçekleştiren cadı, yalnız yaşar ve toplumun dışında bir konumdadır. Çünkü cadı, bir erkeğe bağımlılığı bulunmayan kişi olarak ataerkil toplum için tehdit niteliğindedir. Bu yüzden hep kötü ve çirkin şekilde tasvir edilir. Masallarda iyi ve güçlü kadınların sayısı, kötü büyücülükle uğraşan yaşlı kadınların sayısına göre daha azdır. Tokdemir (2018: 121) cadının masal sonunda kırk katıra bağlamasının ya da başka şekillerde cezalandırılmasının bir uyarı niteliğinde olduğunu ifade eder. Ancak bu iki çalışmadan Fulya İçöz' ünkü Batı masallarından örneklerle ilerler. Ayrıca cadı çağrışımları da Batı kaynaklarından taramalarla sunulur. Kinem Tokdemir ise Türk masallarından örnekler vermiş olsa da bu örneklerde kocakarı ile cadının ortak çağrışımına değinilmemiştir. Cadı veya kötü kalpli kadın, üvey anne kavramları öne çıkarılmıştır.

Masallardaki kötü cadı kadın tipine dair genellemelere rağmen Anadolu Sahası Türk Masallarında, Fatmacık ve Tepegöz masalındaki kocakarı (cadı) tipinin benzer örnekleri görülmektedir. Hatta cadı bazı masallarda yanına gidilerek yardımına başvurulmuş kişidir. Bazense koruyucu, toparlayıcı, sorunları çözen ve zekasıyla ön plana çıkan özellikler göstermektedir. Bu durumun eski Türk inanışlarında varlığı görülen “kadın şaman” dan kaynaklı olabileceği düşüncesini öne sürmekteyiz.

Şamanizm'in başlangıcı konusunda kesin bilgilere sahip olunamamakla birlikte ortaya konulan tezler, toplayıcılık ekonomik sistemine kadar dayandırılabilirliğini ifade etmektedir. Bu görüşlerin kabulüne sebep olan kabir üstü veya kaya üstü petroglifler bulunur. Ayrıca Türk ve Sibirya halklarının başlangıçtan itibaren Şamanizm inanışını benimsedikleri de söylenmektedir. Şamanizm'de gerçekleştirilen ayin ve ritüellerin başında bir şaman bulunur. Bu şaman bazen kadın bazen de erkek cinsiyetindedir (Bayat, 2017: 25-38). Eski devirlerde şamanlığın kadınlara mahsus bir sanat olduğunu gösteren bulgular vardır. Hatta bazı Şamanistlere göre en kuvvetli şamanlar, “kadın şamanlar” dır (İnan, 2015: 89). Araştırmalarda görülen petrogliflerde de kadın şamanın tasvirleri bulunmaktadır. İlk şamanın kadınlardan oluştuğu düşüncesi; kadınların doğurganlıkla kutsanıldığına inanılması, özel halleri durumunda karanlık güçlerle iletişime girdiği sanılması ve sözlü gelenek ile arkeolojik kazılardan elde edilen bilgiler sonucunda kadınların; şifacı, otacı, kahin, falcı, dansçı ve de kozmik yolcu olarak gösterilmesiyle doğrudan ilişkilidir (Bayat, 2017: 25-38).

Şamanların ayrımındaki diğer fark; “ak” ve “kara” şaman üzerinedir. Ak kelimesi ile Ülgen'in de ak renkle simgelenmesi arasında bir alaka kurulur. Bu durum onların daha kutsal sayılmasına ve göğe yolculuğa çıkabilmelerine işaret eder. Ayrıca ak şamanların ilk şamanlar olduğu da düşünülmektedir (Eliade, 1999: 218). Kara Şamanlar ise kötülüklerden ve kötü

ruhlardan koruması için başvuru alan kişilerdir. Eliade (1999: 222) kadınların her zaman kara şamanlar olduklarını çünkü gök yolculuğuna hiçbir zaman çıkmayacaklarını söyler. Bayat (2010: 31-33) ise ak şamanların, ilk olarak kadınlardan oluştuğu düşüncesinin de var olduğuna kitabında yer verir. Görüşünü, ilk şaman olarak kadın şamanların kabul edildiği düşünülürse beyaz şamanların da kadın şamanlar olabileceğine bağlar.

Cadı tipinin anaerkil dönemle ilişkilendirilmesi gibi yalmavuz da anaerkil dönemle ilişkilendirilmektedir. Onun doğaüstü bir varlık olarak algılanması ve kadın cinsiyetiyle bağdaştırılması “kadın şaman” çağrışımını düşünmemizi sağlar. Yalmavuz incelendiğinde birçok yönden şaman dininin izlerini taşımaktadır. Şaman dininin anaerkil dönemdeki toplumlarda ortaya çıkmasıyla doğaüstü bir gücü elinde bulunduran kadın şaman, masaldaki cadı, kocakarı ya da yalmavuzla varlığını devam ettirmektedir. Ancak bu tipin kötülenen, vahşi, korkunç ve yırtıcı olarak tasvir edilmesi ise kadın şamanın yerini demircilikle birlikte erkek şamana bırakmasından kaynaklanmaktadır. Masalda genellikle erkek kahraman, yalmavuzu ya da cadıyı cezalandırarak ortadan kaldırır. Bu durum da şamanlıkta cinsiyet üstünlüğünün erkeğe geçişinin etkisinin bir ürünüdür (Süleyman, 2002: 385).

Çalışmamızda kocakarı kelimesinin sadece bir adlandırma olduğu masalların yanı sıra kocakarı-cadı eşleşmesinin büyücülükle ilişkilendirildiği masallar sınıflandırılacaktır. Sınıflandırmalar eşliğinde kocakarı ve cadı ilişkisi eski Türk inanışlarıyla kadın şaman örneklemini açısından bağlanmaya çalışılarak sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA BÜYÜ

1. Büyülü Nesneler

Anadolu Sahası Türk Masallarında her büyü nü nesnenin, hayatın içinde bir yeri olduğu ve inanç merkezinden bugüne taşındığını söylemek mümkün değildir. Bazı nesneler anlam bütünlüğü bakımından Türk toplumunun kültür birikimine eş değer biçimde tılsımlarını gösterirler. Ancak bazı nesneler içinse bu anlam arayışı bir sonuç vermemektedir.

Çalışmamızda masalların içinde kendisine yer bulan bütün büyü nü nesneler sıralanacaktır. Büyü nü nesnelerin inanışlarla ilişkisi varsa bu bağ kurularak sunulacak olup hiçbir bağ bulunamayanlar direk örnekleri aktarılarak geçilecektir.

1.1. Büyü nü Tas

“Keloğlan İle Dev” masalında üsküre yere atılınca arkaları meşe ağaçları, önleri çer çöp olur (Günay, 1975: 373).

“Balıkçı Güzeli” masalında oğlanın bulduğu tas, suya deyince suyu altına dönüştürür (Günay, 1975: 438).

“Keloğlan’ın Sihirli Tası” masalında Keloğlan’ın balığın karnından çıkardığı tas sihirlidir. Tasa doldurulan su döküleceğı zaman altına dönüşür (İpek, 2005: 169).

“Suyu Altın Eden Tas” masalında tasa doldurulan su altına dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 288).

“Sihirli Tavşan” masalında tavşanların mağarasına giden kız toprak tasta bir şeyler içince tavşana dönüşür (Tezel, 2009: 355).

“Konuşan Kaval” masalında Dal suya düştüğünde gümüş tas onu boğulmaktan kurtarıp kavak ağacına dönüştürür (Tezel, 2009: 360).

“Altın Tas” masalında Keloğlan tası suya batırınca sular altına dönüşür (Yücel, 2017: 100).

1.2. Büyü nü Yaprak

“Güneş Kızı” masalında kızın tavana astığı Hint yaprakları onu boğmaya çalışır (Tezel, 2009: 301).

“Kamer Tay” masalında dünya güzelinin saraydan aldığı yaprakların kaynatılan suyuyla yıkanan padişah bir torba kemik gibi yığılır (Güney, 1992: 331).

“Doğruluk” masalında Hint padişahının kızının kör gözleri hurma ağacının kuru yaprakları sürülünce açılır (Tezel, 2009: 450).

“Ali İle Veli” masalında gözleri kör olan Ali, ağacın yapraklarını gözlerine sürünce gözleri açılır (Kara, 2007: 178).

1.3. Büyülü Sofra

“Sihirli Tokmak” masalında sofraya sihirli sözcük söylendiği zaman sofraya kırk çeşit nimetle dolar (Akgün, 2000: 163).

“Açıl Sofram Açıl” masalında Keloğlan’ın Arap’tan aldığı sofraya “Açıl sofram açıl!” denilince kendiliğinden kurulup çeşit çeşit yemeklerle dolar (Güney, 1992: 125).

“Keloğlan” masalında cıncıklı sofraya “Açıl sofram açıl, türlü tahımlar saçıl!” denilince yiyeceklerle dolu sofraya açılır (Doğan, 2006: 237).

“Keloğlan İle Hamamcı” masalında kargaların Keloğlan’a verdiği sofraya sihirlidir. “Açıl sofram açıl, türlü türlü yemekler saçıl!” denilince sofraya kendiliğinden donanır (Özçelik, 1993: 539).

“Singiloğlu” masalında sofraya “Açıl!” denilince sofraya türlü yemeklerle donanır (Sakaoğlu, 2002: 389).

“Tokmak” masalında adama leyleğin verdiği sofraya sihirlidir. “Açıl sofram açıl, iki tevirname saçıl!” deyince türlü yiyeceklerle donanır (Seyidoğlu, 1975: 262).

1.4. Büyülü Değirmen

“Açıl Sofram Açıl” masalında Keloğlan’ın Arap’tan aldığı değirmen sağı çevirince altın sola çevirince gümüş öğütür (Güney, 1992: 126).

“Dev Yavrusu” masalında dev değirmeni eline alıp çevirince bir konak ortaya çıkar (Doğan, 2006: 191).

“Keloğlan İle İhtiyar” masalında Keloğlan’ın ihtiyardan aldığı kahve değirmenine “Açıl değirmenim açıl!” deyince bir kapı açılır. İçinden elleri yemek tepsileriyle dolu peri kızları gelir. Yemekler yenir yenir ama bitmez (Tezel, 2009: 457).

1.5. Büyülü Tokmak

“Sihirli Tokmak” masalında tokmak, “vur” denilince insanın kafasına dur diyene kadar vurmaya başlar (Akgün, 2000: 163).

“Açıl Sofram Açıl” masalında Keloğlan’ın Arap’tan aldığı tokmak “Kudur tokmağım kudur!” denilince canlanıp Keloğlan’a vurur durur (Güney, 1992: 130).

“Keloğlan” masalında tokmağa “Eğil kalk tokmağım, filanın başına değ!” deyince değer ve değdiği kişi ölür (Doğan, 2006: 237).

“Keloğlan İle Hamamcı” masalında Keloğlan’ın hamamcıya verdiği tokmak sihirlidir. Tokmağa “Vur tokmağım vur!” denilince durdurana kadar vurur (Özçelik, 1993: 541).

“Keloğlan’ın Tokmağı” masalında tokmağa “Dön tokmağım dön!” denildiği zaman tokmak hatalı insanın kafasına vurmaya başlar (Tezel, 2009: 520).

“Kara Köpek” masalında topuza, “Vur topuzum!” denilince topuz vurmaya başlar. Dur demeden de durmaz (Tunç, 2008: 166).

1.6. Büyülü Tüy, Kıl, Kanat, Pul

Türklerin sahip olduğu en eski inanışlardan biri olan Şamanizmde, şamanın gerçekleştirdiği ritüellerde at gerçekten bulunmasa bile kır at kılırları yakılarak simgesel olarak ata yer verilir. Aslında at kılının yakılmasıyla şamanın çıkacağı yolculuğa yardımı etmesi için at çağrılmaktadır (Eliade, 1999: 511).

Eliade (1999: 64) at kılının yanı sıra Ren geyiğinin kılının da şamanlar arası bir kullanıma sahip olduğunu ifade eder. Yine aynı şekilde bu kıl da şamanın ihtiyaç duyduğu anda çağrıda bulunabilmesi için gereklidir (Türkan, 2008: 458).

Anadolu Sahası Türk Masallarında da hayvanların büyülü birer yardımcı olmaları dışında kıl, tüy, kanat ya da pulları aracılığıyla da başlı başına bir büyülü nesne özelliği verilebilecek olan vücut uzuvları da en sık karşılaşılan örnekler arasındadır. Şamanın güç almak için çağrıda bulunduğu at ya da geyiğin kılını kullanırken yakıyor olması masallarda kahramanın başı darda kaldığı zaman kendisine hayvan aracılığıyla sunulan yardımcı nesneyi yakarak hayvanı yardıma çağırmasının birebir devamı özelliğini taşımaktadır.

“Kazan Başlı Kazma Dişli Kız” masalında dervişin oğlana verdiği kılrlar sihirlidir. Oğlan, darda kalınca kılrları birbirine vurur ve bir aslanla kaplan yardımına koşar (Akgün, 2000: 160).

“Kafdağı’ndan Getirilen Aslan Sütü” masalında at, öldürülecek olan oğlana yardım etmek için kaşlarından birer tane kıl verir. Oğlan bu kılrları birbirine sürtünce at, koşar gelir (Akgün, 2000: 169).

“Kırk Oğula Kırk Kız Kardeş” masalında kız, oğlana bir kıl verir ve oğlan birbirine sürttüğünde biri ak biri kara iki koç gelir (Akgün, 2000: 182).

“Kavanozdaki Çocuklar” masalında çocuk, keçinin üç tane kılını birbirine değdirince yaşadıkları kötü ev, bir saraya dönüşür (Akgün, 2000: 190).

“Zümrüdüanka” masalında kız, şehzadeye saçından üç tel verir. Bu telleri birbirine sürtünce kuyunun dibinden iki koyun gelir (Alangu, 1961: 113).

“Zümrüdüanka” masalında şehzade başı sıkışınca saç tellerini birbirine sürter ve ortaya koca bir fellah çıkar (Alangu, 1961: 122).

“İğci Baba” masalında İğci Baba’nın başından alınan birkaç tel, onu kırk günlük bir uykuya daldırır (Alangu, 1961: 139).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında at, kıza üç yelesini verir. Başı darda kalınca birbirine sürter ve at da yardımına yetişir (Alangu, 1961: 45; Tezel, 2009: 227)

“Baykuş İle Padişah” masalında kız, karıncanın verdiği kanatları birbirine değdirince, karıncalar kızın yardımına gelip dileklerini gerçekleştirir. (Alay, 2005: 241)

“Baykuş İle Padişah” masalında kız, balığın pullarını birbirine değdirince gelen balıklar kızın dileklerini gerçekleştirir (Alay, 2005: 242).

“İğci Baba” masalında kız, İğci Baba’nın sakalından bir tel koparınca adam kırk gün kırk gece uykuya dalar (Alptekin, 2001: 222)

“Elma” masalında kuyuda mahsur kalan Kahraman, tüyleri yanlış sürtünce yerin yedi kat altına gider (Arslan, 2017: 165).

“İyici Dede Pamuk Satarım” masalında İğci Dede’nin saçı kesilince kırk günlük uykuya dalar (Arslan, 2017: 181).

“Şah İsmail” masalında gözü kör olan İsmail, güvercinlerin tüylerini gözlerine sürünce iyileşir (Arslan, 2017: 203).

“Bey Börek” masalında Bey Börek’ in atı, başına kötü şeyler geldiğinde kullanması için ona tüylerinden verir. Oğlan, tüyleri ne zaman yakarsa at yardımına gelir (Arslan, 2017: 209).

“Selim-i Cevahir-i Furuc’un Nağlı” masalında peri kızının kocasına verdiği tüyler sihirlidir. Adam başı sıkışınca tüyleri birbirine sürter ve peri yardımına koşar (Aydın, 2012: 500).

“Gangan Kuşu” masalında kuyuya giren oğlan zor durumda kaldığında iki kılı yakar ve karşısına iki koç gelir (Bakırcı, 2000: 252).

“İnsan Yiyen Kız” masalında oğlanın beslediği aslan ve kaplan yavrusundan aldığı tüyler birbirine sürtürüldüğünde ikisi de yardıma koşar (Bakırcı, 2000: 313).

“Allah’ın Verdiği Yılan Evlat” masalında yılanın adama verdiği kıl sihirlidir. Adam, kılı ensesine sürtünce istediği yere seyahat eder (Bekdik, 2014: 216).

“Allah’ın Verdiği Yılan Evlat” masalında yılanın adama verdiği üç kıl sihirlidir. Adam, padişahın isteklerini bu kılları kullanarak gerçekleştirir (Bekdik, 2014: 217).

“Ormana Bırakılan İki Kardeş” masalında adamın kör olan gözleri, kuşa dönüşen çocuklarının kanatları sürülünce açılır (Bekdik, 2014: 249).

“Bostancı Dede” masalında oğlan atın iki kılını birbirine sürtüncce at hemen gelir (Boratav, 1998: 197).

“Adsız 7” masalında öldü sanılan kız kuşların kanadından dökülen tüylerin yakılıp kızı koklatılmasıyla ayılır (Boratav, 2001: 65).

“Dünya Güzeli” masalında şehzadenin bulduğu kuş kanadı büyüldür. Gece gündüz durmadan ışık saçar (Boratav, 2009: 74).

“Keloğlanın Atı Masalı” masalında atlar, Keloğlan’a iki kıl verir. Keloğlan, başı dara düşünce bu kılları sürter. Atlar da yardımına gelir (Çalışoğlu, 2019: 178).

“Padişahın Kızı” masalında tıslımlanarak kuşa dönüştürülen oğlanın tılsımı, üzerindeki tüyler yakılınca sona erer (Dağı, 2008: 60).

“Sefa İle Cefa” masalında kesilen bebek, güvercinlerin kanadı sürülünce tekrar iyileşir (Doğan, 2006: 277).

“Şah Mehmet” masalında gözleri kör olan Mehmet, keklik kuşunun kanatlarını gözüne sürünce gözleri açılır (Doğan, 2006: 283).

“Anne Sütü Emmeyen Kadın” masalında kadın hiçbir şekilde durduramadığı kocasını atın kuyruğundan bir tel ve ayağından bir tel koparıp bağlayınca durdurabilir (Doğan, 2006: 176).

“Tanınmayan Savaşçı” masalında Keloğlan’ın elindeki iki tüy birbirine değdirilince Keloğlan, kılıktan kılığa değişebilmektedir (Göde, 2010: 299).

“Avcı Ahmet’in Oğlu” masalında Ahmet kartalın tüyünü çıkartıp yakınca bir kartal gelip: “Buyur Avcı Ahmet” der (Göde, 2010: 282).

“Avcı Ahmet’in Oğlu” masalında Ahmet güvercinin tüyünü yakınca bir güvercin çıkıp: “Buyur Avcı Ahmet” der (Göde, 2010: 282).

“İsmail İle Gülizar” masalında İsmail’in kör olan gözleri, güvercinin tüyünü gözlerine sürünce açılır (Göde, 2011: 278).

“İğci Baba” masalında İğci Baba’nın saçından koparılan üç tel, onu kırk gün uyutur (Günay, 1975: 311).

“Çulfacı Oğlu Mehmet Onbaşı” masalında Mehmet Onbaşı’nın bulduğu tüy, sihirlidir. Tüyleri birbirine sürtüncce içinden bir Arap çıkar ve dilekleri gerçekleştirir (Günay, 1975: 463).

“Kara Köpek” masalında kız, kara köpeğin verdiği iki kılı birbirine sürtüncce kara köpek yardımına koşar (Günay, 1975: 467).

“Hayırsız Kız” masalında atın oğlana verdiği üç kıl, birbirine sürtülünce at yardıma koşar (Günay, 1975: 498).

“Üç Elma” masalında kızın oğlana verdiği üç tüyü, oğlan birbirine sürtünce iki koyun gelir (Günay, 1975: 504).

“Kamer Tay” masalında Kuzucuk şehzadenin bulduğu kuş kanadı geceleri ışıldak gibi parlayarak geceyi aydınlatmaktadır (Güney, 1992: 317).

“Nar Tanesi” masalında padişahın oğluna hayatını kurtardığı balık üç pul verir. Şehzade darda kalınca bu pullardan birini yakar ve balık ortaya çıkıp şehzadenin görevini gerçekleştirmesine yardımcı olur (Güney, 1992: 116).

“Nar Tanesi” masalında şehzadenin yardım ettiği ak kuş ona üç kanat verir. Şehzade darda kaldığı zaman bu kanatlardan birini yakar ve ak kuş gelip şehzadenin vazifesini gerçekleştirmesine yardımcı olur (Güney, 1992: 164).

“Sırmalı Pabuç” masalında sarı ineğin kafasındaki üç kıldan biri koparılıp yakılınca kapının önüne bir araba gelir. Arabanın içinde de kızın düğüne gitmek için ihtiyacı olan bütün malzemeler bulunmaktadır (Güney, 1992: 10).

“Nar Tanesi” masalında şehzadenin yardım ettiği karınca şehzadeye üç kıl verir. Baş darda kalınca kılın birini yakar ve karınca gelerek görevini gerçekleştirmesine yardımcı olur (Güney, 1992: 168).

“Zümrüdüanka” masalında kızın şehzadeye verdiği üç saç teli yakıldığında dilekleri yerine getiren bir Arap ortaya çıkar (Güney, 1992: 276).

“Dünyanın Tadı” masalında Tembel Ahmet’e Arap’ın verdiği kılı Ahmet ne zaman çıkarsa Arap gelip “Dile benden ne dilersen!” der (Güney, 1992: 366).

“İlk Bahtım Altın Tahtım” masalında bülbül padişahının şehzadeye verdiği tüyleri şehzade yüzüne sürünce tüyler kuşa dönüşmesini sağlar (Güney, 1992: 382).

“Padişahın Oğlu” masalında oğlanın yardım ettiği balığın verdiği pul büyüdür. Oğlan başı sıkıştığında pulu sigaranın üzerine koyunca balık yardıma gelir (Kara, 2007: 226).

“Çömüdü” masalında Çömüdü saçından kesip dayısına verir. Dayısı başı derde girerse saçı koklar ve Çömüdü yanında biter (Kara, 2007: 175).

“Saraydaki Eksiklik” masalında Arap, oğlana iki kıl verip başı derde düşerse kılları birbirine sürtmesini söyler. Oğlan bunu her yaptığında Arap gelip yardımcı olur (Kara, 2007: 210).

“Padişahın Oğlu” masalında oğlan kendisine verilen tüyü sigaranın üstüne koyduğu zaman kuş onun yardımına gelir (Kara, 2007: 226).

“Guri El” masalında Anka kuşu, Mirza Muhammet’e kanat verir. Muhammet ne zaman başı dara düşse bu kanadı kullanır ve Anka yardımına koşar (Kasımoğlu, 2010: 674).

“Süpürgeci Koca” masalında at oğlana iki kılını verir. Oğlan ne zaman başı sıkışırsa kılıları sürter ve at da yardımına gelir (Köksel, 1995: 260).

“Yel Atı” masalında oğlanı ölümden kurtaran at, oğlana iki tane kılını verir. Kılıları başı dara düşünce çakmakla yakar ve at yardımına gelir (Köksel, 1995: 366).

“Gülperi” masalında güvercin kılığındaki peri kızlarının bir tüyü, Gülperi’nin kör gözlerine sürülünce gözleri açılır, yeniden görür (Köksel, 1995: 339).

“İnsan Yiyen Kız” masalında oğlan, aslanın verdiği tüyleri yakınca aslanlar yardımına koşar (Özçelik, 1993: 500).

“Cansız” masalında peri padişahı, küçük kardeşe bir tutam kıl verir. Oğlan başı sıkıştığı zaman bu kılı yakarsa padişah yardımına yetişir (Özçelik, 1993: 582).

“Gurbete Giden Gelin” masalında kızın kör olan gözleri, gökte peyda olan iki güvercinin tüylerini gözüne sürmesiyle açılır (Özçelik, 1993: 606).

“Padişahın Oğlu İle Atı” masalında oğlanın atı, oğlana kılılarından verir ve başı sıkışınca bunları birbirine sürmesini söyler. Oğlan, kılıları sürtüncce at yanında belirir (Özçelik, 1993: 615).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında at, kıza birkaç kılını verip başı derde sıkışınca kılıları sürmesini söyler. Kız kılıları her sürttüğünde at, kızın yardımına koşar (Sakaoğlu, 2002: 314).

“Avcı Mehmet’in Oğlu” masalında Mehmet, yedi başlı devin verdiği kılıları birbirine çakınca dev gelip ona yardım eder (Sakaoğlu, 2002: 416).

“Sırma Saç” masalında padişahın oğlunun yuvalarını kurtardığı karıncalar, ona bir çift tüy verirler. Oğlan, darda kalınca bu tüyleri çeker ve karıncalar yardıma gelir (Seyidoğlu, 1975: 306).

“Ahmet Şah” masalında karıncalar, kendilerine yardım eden Ahmet Şah’a kılılarından verirler. Sıkılacak olursa tellerden birini yakar ve karıncalar yardıma gelir (Seyidoğlu, 1975: 317).

“İyiliğin Bedeli” masalında kuştan alınan tüy yakıldığı zaman, kuş insanoğlunun yardımına gelir (Şimşek, 2001: 39).

“İyiliğin Bedeli” masalında balıktan alınan bıyıklar, birbirine sürülünce balık insanoğlunun yardımına gelir (Şimşek, 2001: 40).

“Zümrüdüanka Kuşu” masalında kızın oğlana verdiği kılılar sihirlidir. Oğlan kılıları birbirine sürtüncce yanına biri ak biri kara iki koyun gelir (Şimşek, 2001: 54).

“Peri Kızı” masalında kızın kovası kuyuya kaçınca kız, saçından bir tel koparıp kuyuya uzatır. Bu tel kendiliğinden uzayıp kovaya ulaşır ve kız da kovayı geri çeker (Tezel, 1997: 9).

“Keloğlan Yemende” masalında Keloğlan’ın balıktan aldığı iki tüyü birbirine sürtmesiyle balık ortaya çıkıp Keloğlan’a yardım eder (Tezel, 2009: 468).

“Keloğlan Yedi Kat Yerin Altında” masalında kız Keloğlan’a iki kıl verir. Beyaz kılı çekmesi ak koyunu, kara kılı çekmesi kara koyunu getirtir. Keloğlan yanlışlıkla kara kılı çeker ve kara koyun gelip onu alıp yer altına götürür (Tezel, 2009: 511).

“Keloğlan Yedi Kat Yer Altında” masalında kızın verdiği iki kılı Keloğlan birbirine sürtünce ortaya bir at çıkar (Tezel, 2009: 515).

“Kırk Kardeş” masalında şehzadeye, dereden geçmelerini sağladığı karıncaların padişahı kanadından üç tane verir. Şehzade başı darda kalınca kanadı yakar ve karınca vazifesini gerçekleştirmesine yardımcı olur (Tezel, 2009: 35).

“Kırk Kardeş” masalında şehzadeye yarasının iyileşmesini sağladığı aslanlar padişahı üç kıl verir. Şehzade başı darda kalınca bu kılları yakar ve vazifesini gerçekleştirmesine aslanlar yardımcı olur (Tezel, 2009: 37).

“Kahraman Çocuk” masalında kızın oğlana verdiği üç saç telini, oğlan birbirine bağlayınca dilediği neyse o gerçekleşir (Tunç, 2008: 160).

“Denizati” masalında Mehmet’in kullandığı tüy sihirlidir. Karanlığı ışıyla aydınlatabilmektedir (Yardımcı, 1996: 59).

1.7. Büyülü İğne

“Yusufçuk İle Fatmacık” masalında iğne yere atılınca yerler hep diken olur (Arslan, 2017: 174).

“Mavi Gözlü Kedi” masalında büyülü iğne yere atılınca her yer diken olur (Bakırcı, 2000: 275).

“Çobanın İki Karısı” masalında kumasını kıskanan kadın, kumasının başına bir iğne batırıp onun kuş olmasını sağlar (Bekdik, 2014: 274).

“Deli Gücük” masalında Deli Gücük’ün cellatlara sapladığı iğneler onları bayıltır. İğneler çıkınca cellatlar uyanır (Boratav, 2009: 137).

“Üç Turunçlar” masalında Çopur Kız turunç güzelinin başındaki tılsımlı iğneyi çıkarınca kız bir kuşa dönüşür (Güney, 1992: 58).

“Tın Tın Kabacık” masalında üvey anne, bir iğneyi okutturup üfleterek üvey kızının başına takınca kız bir kuşa dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 242).

“Tın Tın Kabacık” masalında nine bulduğu kuşun kafasındaki iğneyi çıkarınca kuş, bir kıza dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 242).

1.8. Büyülü Yüzük

“Eba Müslim” masalında kutudan çıkarılan Sultan Süleyman’ın yüzüğü, biri ak biri kara iki güvercini yeryüzüne çeker (Arslan, 2017: 205).

“Altın Perçemli Oğlan İle Altın Perçemli Kız” masalında Dünya Güzeli’nin oğlana verdiği yüzük sihirlidir. Oğlan, zehirli yemeklerin üzerinden yüzüğü döndürünce yemeklerin zehri yok olur (Arslan, 2017: 229).

“Yarımca Deyyüs” masalında kartalın oğlana verdiği yüzük sihirlidir. Oğlan, yüzüğü yalayınca üç tane at karşısına çıkıp “Emret!” der (Arslan, 2017: 233).

“Zalim Gader” masalında oğlanın Arap’ın parmağından aldığı yüzük, sihirlidir (Bekdik, 2014: 259).

“Bostancı Dede” masalında şehzade yüzüğü yalayınca alim şehzadenin imdadına yetişir (Boratav, 1998: 194).

“Taht Sultan” masalında oğlana daraldığı zaman yüzüğü yalaması ve bu sayede her istediğinin gerçekleşeceği söylenir (Boratav, 2001: 105).

“Keloğlan” masalında kuyuda mahsur kalan Keloğlan, yüzüğü yalayınca bir ak bir kara koç gelir (Dağı, 2008: 88).

“Keloğlan” masalında Keloğlan, yüzüğü yalayınca karşısına bir Arap çıkar ve dileklerini gerçekleştirir (Dağı, 2008: 92).

“Keloğlan” masalında Keloğlan, yüzüğü yalayınca ortaya iki Arap çıkıp dilekleri gerçekleştirir (Doğan, 2006: 237).

“Cadı” masalında oğlanın yüzüğü kendi kendine “Allah u ekber” diye ses çıkarır (Doğan, 2006: 185).

“Kuru Kafa” masalında oğlan padişahın istediği evi yapmak için parmağındaki yüzüğü yalayınca ortaya harika bir saray çıkar (Göde, 2010: 233).

“Şah Meran’ın Yüzüğü” masalında oğlan, yüzüğü yalayınca iki Arap çıkıp dilekleri gerçekleştirir (Günay, 1975: 472).

“Guri El” masalında Mirza Muhammet’e kızın verdiği yüzük sihirlidir. Oğlan, yüzüğü çevirince yemek, su gelir. Cinler, periler de yüzükten dolayı oğlana yaklaşamaz. İki at ve iki koyun da yüzük sayesinde yanına gelir (Kasımoğlu, 2010: 668).

“Yezit” masalında oğlanın, kardeşine verdiği yüzük büyölüdür. Yüzük, kardeşinin parmağını ne zaman sıkarsa oğlanın başı dertte demektir (Kasımoğlu, 2010: 615).

“Kırk Belikli Mahnur Hanım” masalında ortanca kardeşin parmağındaki yüzük, büyük kardeşin başına bir iş gelince parmağını sıkarak haber verir (Köksel, 1995: 298).

“Padişahın Oğlu” masalında kuyunun dibinde kalan Keloğlan, kızın verdiği yüzüğü yalayınca bir ak bir kara koç meydana çıkar (Kumartaşlıoğlu, 2006: 268).

“Şah İsmail” masalında Şah İsmail, zehirli yiyeceklerin üzerinde yüzüğünü çevirince yemeklerin zehri yok olur (Kumartaşlıoğlu, 2006: 285).

“Arap Köleler” masalında oğlana yılanın verdiği yüzük sihirlidir. Bunaldığı zaman yüzüğü yalarsa karşısına Arap Köleler çıkar ve dileklerini gerçekleştirirler (Kumartaşlıoğlu, 2006: 311)

“Gülü Koparan Dev” masalında küçük kızın oğlana verdiği yüzük sihirlidir. Oğlan, yüzüğü takınca biri ak diğeri kara iki koç gelir. Oğlan, ak koça binip yeryüzüne çıkar (Özçelik, 1993: 404)

“Nar Tanesi” masalında cazı karının üvey kızına taktığı yüzük sihirlidir. Kız yüzüğü takınca mum kesilip ceset olur (Seyidoğlu, 1975: 254).

“Muradına Ermeyen Dilber” masalında kıza, peri kızlarının verdiği yüzük takılırsa kız dirilir, yüzük parmağından çıkarılırsa kız ölür (Seyidoğlu, 1975: 280).

“Keloğlan Yemende” masalında Keloğlan’ın vapurla kaçırdığı kız yüzüğünü denize atınca vapur durur. Yüzük sudan çıkarılınca gemi tekrar hareket eder (Tezel, 2009: 468).

“Kırk Kardeş” masalında şehzade yüzüğü parmağına taktığı zaman gözle görülmez olup yoldan geçenler onu fark etmezler (Tezel, 2009: 37).

“Sihirli Yüzük” masalında delikanlı yüzüğü kimin parmağına takarsa onun düşüncelerini öğrenir (Tezel, 2009: 239).

“Mehmet’in Yüzüğü” masalında yılanın Mehmet’e verdiği yüzük sihirlidir. Mehmet iki rekat namaz kılıp yüzüğü yalayınca karşısına dervişler çıkar. Mehmet, dervişlerden ne dilerse söyler ve dervişler de bu dileği gerçekleştirir (Tunç, 2008: 164).

“Üç Kızlar” masalında oğlan, zehirli yemekleri yediği halde yüzüğü yaladığı için ölmez (Tunç, 2008: 226).

1.9. Büyülü Asa, Baston, Değnek

Özdemir (2017: 48) asa ve değneğe dair düşüncelerini şu şekilde ifade eder: “Türk kültüründe İslâm öncesinden günümüze kadar asanın şamanlar, dervişler, meddahlar ve çobanlar gibi farklı tipler tarafından kullanıldığı görülür. Bu tiplerin diğer insanlardan farklı, olağanüstü yeteneklerinin ve doğaüstü güçlerinin varlığı düşünülürse asa, sıradan bir varlık

olmaktan çıkar, gizemli bir nesne halini alır. Bu haliyle Türk masallarında yer alması son derece doğaldır.”

Çoruhlu (2011: 91) ise şamanın hayvan başlı ya da sade bir asa kullandıklarını ifade ederken bunun kökenin mitolojik olabileceğini söylemektedir.

Anadolu Sahası Türk Masallarında da asa, değnek veya baston birbirinin yerine kullanılabilen ve işlevsel olarak genellikle aynı görevi yerine getirdiğini düşündüğümüz büyü nesnelerdir. Masalda dönüşüm aracı olarak sıradan bir insanın da eline geçmesiyle büyü gücünü insana aktarır. Bazense dönüşüm sonucunda girilen şekil baston veya değnektir.

“Kral Padişahının Kızı” masalında dervişin asası büyüdür. İstenilen eşyaları gider alır getirir (Boratav, 2009: 84).

“Köpekle Evlenen Kız” masalında eve getirilen altın baston aslında karısını isteyen eski kocadır (Göde, 2010: 249).

“Bostancı Dede” masalında kaynanasının Sinan Padişah’a vurarak onu köpeğe dönüştürdüğü değnek büyüdür. Sonra bu değnekle Sinan Padişah da karısını, kaynanasını, baldızını ve Arap’ı şekilden şekle sokar (Boratav, 1998: 196).

“Keloğlan İle Hazal” masalında Keloğlan bulduğu değneği yere vurunca uçup gider ve onu kimse göremez (Doğan, 2006: 243).

“Çini Maçın Padişahı” masalında kadın, kocasına değnekle vurarak onu köpeğe çevirir. Adam da karısına değnekle vurunca onu bir kediye dönüştürür (Günay, 1975: 517)

“Singiloğlu” masalında oğlan, Hızır’ın verdiği iki değnekten birini vurunca karşısındaki eşeğe, diğerini vurunca tekrar insana dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 390).

“Hayat Otu” masalında kadın, değneğiyle oğlanın ve hayvanların kafasına vurarak onları taşla dönüştürür (Sakaoğlu, 2002: 435).

“Sihirli Değnek” masalında Mustafa’nın denizden tuttuğu değneğinden her akşam bir kız çıkar (Seyidoğlu, 1975: 314).

“Kırk Arap” masalında kız ocağın yanındaki büyü sopayı, ocağa üç defa vurunca ortaya bir Arap çıkar. Bu Arap kız ne isterse onu yapar (Tezel, 1997: 206).

“Güneş Kızı” masalında Güneş Kızı elindeki değneği oğlana vurunca oğlan taş kesilir (Tezel, 2009: 304).

“Kırk Kardeş” masalında şehzade bastona binerek istediği yere hemencecik uçup gider (Tezel, 2009: 35).

1.10. Büyülü Sandalye, Koltuk

“Kırk Kardeş” masalında şehzadenin oturduğu sandalye havaya doğru yükselip bulutlara doğru gitmeye başlar (Tezel, 2009: 43).

“Seksen Göz” masalında peri kızı koltuğuna oturup sallanmaya başlayınca türlü türlü sazlar çalıp, çeşitli kuşlar ötüşürler (Tezel, 2009: 266).

1.11. Büyülü Çalgı

“Kırk Kardeş” masalında şehzadenin sahip olduğu kaval bir kere öttürüldü mü insanın aklından geçen en güzel yemekleri bir anda önüne getirir. İki defa öttürülürse, meydana bir Arap gelir ve öttüren ne isterse onu yapar (Tezel, 2009: 35).

“Konuşan Kaval” masalında Dal’ın dönüştüğü kavak ağacından yapılan kaval üflenince insan gibi konuşur (Tezel, 2009: 360).

“Kırk Kardeş” masalında ejderhanın sahip olmak istediği sihirli çalgı kendi kendine çalıp türlü türlü şarkılar söyler (Tezel, 2009: 34).

“Konuşan Kaval” masalında kırılan kaval parçaları Dal’ın kız kardeşlerinin yüzüne değdiği anda kızlar çirkinleşir (Tezel, 2009: 361).

1.12. Büyülü Su

Suya dair inanışlar, evrenin yaratılışını sorgulayan toplumların varlığı kadar eski bir konudur. Şamanizm’de gördüğümüz her maddenin veya varlığın bir ruhu olduğu düşüncesi yer-su ruhu tanımlamasını da beraberinde getirir. Su kültü, Türk topluluklarında ortak bir unsur olarak görülmektedir. Orhun Yazıtlarında da suyun kutsallığına dair cümleler kurulmaktadır.

İslam öncesi Türk kültüründe görülen suyun iyileştirici konumuna başvurma durumu İslamiyet’le beraber yok olmamıştır. Bazı su ve çeşmelerin evliya, yatır vb. dini şahsiyetlerle bağdaştırılarak şifa aranması bu etkinin devam ettiğini gösterir (Oymak, 2017: 103).

Anadolu’da yerini koruyan su inanışları, Anadolu Sahası Türk Masallarında da örneklerine rastlanan bir konudur. Suyun iyileştirici unsur olması, masallarda suya sokulup çıkarılan kızların çirkinse güzelleşmesi, güzelse güzelliğinin artması ya da her yanının altınla kaplanması tasvirleriyle verilir. Bunun dışında kör olan gözlerin su sayesinde açılması gibi ölen kişinin su içilerek diriltilmesi de su ve su iyesinin şifasıyla ilgilidir. Ölen kişinin su ile dirilmesi durumu aynı zamanda ab-ı hayat suyuna yapılan göndermelerdendir. Ab-ı hayat, inanışlarda sonsuz gençliğin suyu olarak düşünülür. Hızır’ın da ölümsüz olması bu sudan içmesine bağlanır (Boratav, 2012: 29).

Anadolu’da görülen sudan dilek dileme, suyun yanındaki ağaçlara çaput bağlama ya da suya dilekleri yazıp sallama gelenekleriyle masallarda da karşılaşılır. Masalda kahramanın görevini tamamlamak için gereksinim duyduğu eşyaları sudan dilediğini ve karşılığında suyun da bu dilekleri yerine getirdiğine sıklıkla rastlanılır.

“Sarı İnek” masalında Fatmacık, sarı suya girince her tarafı altın olur. Üvey kardeşi, kara suya girince her tarafı kapkara ve pislik içinde kalır (Bekdik, 2014: 279-280).

“Mehmet Bey” masalında Mehmet Bey, kör olan babasını bulup gözlerine suyu sürünce padişahın gözleri açılır (Boratav, 2001: 96).

“Sarı İnek” masalında kocakarı, yanına gelen kızı derenin başına gönderir. Oradan akan önce yeşil, sonra beyaz sonra da pembe suya girmesini söyler. Kız denileni yapınca kendini tanıyamayacağı kadar güzel olur (Boratav, 2001: 108).

“İğci Baba” masalında oğlanın başucuna konulan su büyüldür. Su orada durduğu sürece oğlan uykuda kalır. Su gidince oğlan uyanır (Doğan, 2006: 225).

“Üvey Anne” masalında yaşlı kadının Fatma’nın üvey kardeşinin elini yüzünü yıkattığı kara su kızı çirkinleştirir (Doğan, 2006: 295).

“Üvey Anne” masalında yaşlı kadının Fatma’nın elini yüzünü yıkattığı beyaz su Fatma’yı güzelleştirir (Doğan, 2006: 295).

“Cadı” masalında oğlan aslan ve kaplan yavrusunun önüne su koyar. Başı derde girerse onların önlerindeki su kan ve irine dönüşür. Böylece yardımına koşarlar (Doğan, 2006:185).

“Avcı Ahmet’in Oğlu” masalında bayılan kıza hayat suyunu getirip içirirler ve kız ayağa kalkınca gemi hareket eder (Göde, 2010: 301).

“Avcı Ahmet’in Oğlu” masalında Ahmet’in öldüğünü gören kız, hayat suyundan çıkartıp üzerine serpince Ahmet canlanır (Göde, 2010: 301).

“Aptal Padişah” masalında bir köylü kendi köyündeki deniz için saldıkaç para çıktığını söyler (Göde, 2010: 301).

“Fatmacık ve Tepegöz” masalında kocakarının evinin önünden bir dere geçer. Bu dereden geçen sarı köpüğe değen altın ve gümüşe, kara ve gök köpüğe değen yılan ve çiyana bulanır (Göde, 2010: 297).

“Sabır Taşı” masalında Akça Kız Kocabey’in kırk yarasını dilsziler pınarından doldurduğu üç yudum suyu ona içirerek geçirir (Güney, 1992: 219).

“Sarı Kız Masalı” masalında Sarı Kız ve inek fırtınayla birlikte ortadan kaybolunca onların kaybolduğu yerden bir su akmaya başlar. Bu suda kim yıkanır ya da bu sudan kim içerse iyileşir (İpek, 2005: 75).

“İki Kardeş” masalında iki kardeşin karşılaştığı üç su da büyölüdür. İlk karşılaşılın su dile gelip kendinden içilirse aslana, ikinci su dile gelip kendinden içilirse kurda ve üçüncü su da dile gelip kendinden içilirse geyiğe dönüşeceğini söyler (Kara, 2007: 220).

“Padişahın Üç Oğlu” masalında büyölü göle kağıt atılınca göl dileklerin karşılığını verir. Yedikçe bitmeyen üzüm ve pilav, büyölü bir kitap ve sandık gölün kağıdın karşılığında verdikleridir (Kara, 2007: 121).

“Çömüdük” masalında kızın Arap’ın mezarına kırk gün döktüğü su Arap’ı diriltir (Kara, 2007: 175).

“Yazgıya Bozgu Olmaz” masalında hasta insanlar göle girince iyileşip çıkarlar. Zenci de göle girip çıkınca beyaz bir olduğunu görür (Kara, 2007: 215).

“Padişahın Oğlu” masalında oğlan parçalara ayrılıp öldürölünce kız hayat suyunu üzerine döker ve oğlanı canlandırır (Kara, 2007: 227).

“Yazı Bozulmazmış” masalında kara oğlan, Tanrı’nın verdiği suyu dökününce ak oğlana dönüşür (Özçelik, 1993: 478).

“Balık Kız” masalında balıkçı, balık kızı tuttuğu suya gidip selam verince sudaki kızın bacıları, oğlanın dileklerini gerçekleştirir (Sakaoğlu, 2002: 308).

“Askere Giden Kız” masalında su yere serpilince serpildiği yerlerin arkası deniz, ilerisi ırmak olur (Sakaoğlu, 2002: 302).

“Askere Giden Kız” masalında Leyli kısracağının getirdiği sudan bir damla içen yüz yaşındaysa on beş yaşında bir delikanlıya dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 302).

“Bengiboz” masalında Dünya Güzeli’nin döktüğü suyla padişah ve veziri erirken, şehzade suya toz katarak hayatta kalır (Seyidoğlu, 1975: 195).

“Altın Bülböl” masalında taşın altındaki gemi denize üç defa vurunca sudan ortaya bir deniz atı çıkar (Tezel, 1997: 142).

“Sihirli Çeşme” masalında kocakarının sultanın üzerine serptiği su büyölüdür. Suyu serpmesiyle sultan bayılır (Tezel, 2009: 439).

“Umman” masalında kız, suyun başında bir nine görür. Kız nineye yardım ettiği zaman suyla yüzünü yıkar ve güzelleşir. Kızın üvey kardeşi ise nineye yardım etmediği için suda yüzünü yıkayınca bir Arap’a dönüşür (Tunç, 2008: 149)

“Geyik Kardeş” masalında su, yere atılınca her taraf deniz olur (Tunç, 2008: 206).

“Yeşiltay” masalında dev anası, ırmaktan bir tas su içince kırk günlük uykuya dalar. (Yücel, 2017: 45)

1.13. Büyülü Kırbaç ve Kamçı

“Nalıncı İle Padişah” masalında Mehmet Ağa dağdaki kayaya üç defa kamçı ile vurunca ortaya dilekleri gerçekleştiren bir Arap çıkar (Boratav, 1998: 179).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında oğlan pösteğe binip de kırbaçla vurursa istediği kadar uzak yere gidebilmektedir (Tezel, 2009: 229).

“Mehmet Bey” masalında Mehmet’in beline doladığı kamçı, başı derde girerse kendisinin ve tayının başından geçirerek tayı dile getirtebileceği bir büyüye sahiptir (Boratav, 2001: 96)

1.14. Büyülü Kılıç, Bıçak, Hançer

“Ölüm Derman Otu” masalında avcının çocuklarına verdiği kılıç, çocuklardan birine bir şey olursa diğerinin haber alabilmesi için saplandığı yerde paslanarak işaret verir (Bakırcı, 2000: 64).

“Padişahın Oğlu Ahmet” masalında Fatma Ana, Ahmet’e büyü kılıcını verir. (Bekdik, 2014: 228).

“Bostancı Dede” masalında mermere saplı olan hançeri kimse çıkaramadığı halde şehzade çıkarabilir (Boratav, 1998: 190).

“Elma” masalında oğlan kılıcı samana dokundurunca kılıç samanları yakar (Doğan, 2006: 196)

“Tembel Keloğlan” masalında gencin öldürmek istediği devî sihirli kılıç öldürebilir (Göde, 2010: 211).

“Pamuk Ana Ve Çocukları” masalında bıçak üç kere üflenip yere atılınca her yer keskin bıçakla dolar (Özçelik, 1993: 419).

“Hayat otu” masalında iki kardeş yollarını ayırdıkları yere bir kılıç bırakırlar. Kılıcın hangi tarafı paslanırsa o yöne giden kardeşin başı dertte demektir (Sakaoğlu, 2002: 431).

“Kısmetimi Arıyorum” masalında Acar, kılıcı kınından çıkarınca karşısına on Arap çıkar ve bu on Arap, Acar ne dilerse onu gerçekleştirir (Tezel, 1997: 15).

1.15. Büyülü Taş

“Muradına Eren Dilber” masalında kız dertlerini taşa anlatınca taş dayanamayıp çatlar (Alangu, 1961: 68).

“Nahırcı” masalında adam, taşa vurunca taş dileklerini gerçekleştirir (Aydın, 2012: 459)

“Zalim Gader” masalında oğlanın Arap’ın boynundan aldığı taş sihirlidir (Bekdik, 2014: 259).

“Bostancı Dede” masalında Sinan Padişah’ın çoraklaşan bahçesini şehzade bahçedeki beyaz taşı ezip bahçeye serperek canlandırır (Boratav, 1998: 194).

“Sabır Taşı” masalında kız sabır taşını karşısına koyup ona başından geçenleri anlatınca sabır taşı çatır çatır çatlar (Boratav, 2001: 20).

“Sabır Taşı” masalında kızın dertlerini anlattığı sabır taşı dayanamayarak çatlar (Boratav, 1998: 171).

“Sitti Nusret” masalında kızın derdini anlattığı sabır taşı dertlere dayanamayarak çatlar (Boratav, 1998: 159).

“Adsız 11” masalında kızın taşı yere atmasıyla arkaları derya deniz önleri düz yol olur (Boratav, 2001: 77).

“Göztaşı” masalında kör adam gözlerinin üzerine sürdüğü bir taşla sabahtan akşama kadar etrafını görür (Boratav, 2001: 91).

“Ahmet Ağa” masalında Ahmet Ağa’nın birbirine vurduğu taşlar sihirlidir. Taşlar birbirine vurulup yılanın selamı söylenince istenilen dilek gerçekleştirilir (Günay, 1975: 399).

“Sabır Taşı” masalında Akça Kız’a annesinin hediyesi olan sabır taşı kızın başından geçenleri dinlemeye dayanamayarak çatır çatır çatlar (Güney, 1992: 229).

“Sihirli Post” masalında ayının, kayınbiraderine verdiği değirmen taşları sihirlidir. Taşlara, “Dön taşım dön!” denildiğinde taşlar dönüp altınlar dökülür (Kasımoğlu, 2010: 628).

“Gül Ali” masalında adam, kayaya gidip, “Gül Ali’nin selamı var.” deyince kaya dilekleri gerçekleştirir (Tunç, 2008: 184).

1.16. Büyülü Araç

“Babanın Oğullarına Vasiyeti” masalında Pirey, kızı alıp kaçırmak için uçan büyülü halısını kullanır (Alay, 2005: 189).

“Keloğlan” masalında Keloğlan seccadeye binip şehirden şehre seyahat eder (Günay, 1975: 494).

“Keçe Külâh” masalında oka binilip kamçı ile gidilmek istenilen yöne doğru vurulunca anında seyahat edilir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 409).

“Akıllı Çoban İle Padişah” masalında çoban, halıya binip kırbacı vurunca halı, uçmaya başlar (Özçelik, 1993: 557).

“Padişah Kızıyla Evlenen Genç” masalında oğlan posta binip kamçıyla vurunca, post istenilen yere seyahat eder (Özçelik, 1993: 580).

“Cansız” masalında oğlan postun üzerine binip kırbacını sallayınca denizin dibine seyahat eder (Özçelik, 1993: 586).

“Singiloğlu” masalında seccadenin üzerine binip “Al beni, seni Yaratan’ın aşkına!” denilir ve seccade binen kişiyi istediği yere götürür (Sakaoğlu, 2002: 389).

“Aynı Kızı Seven Üç Kardeş” masalında ortanca kardeşin aldığı halı, üzerine binilince istenilen yere uçup seyahat ettirir (Sakaoğlu, 2002: 501).

“Kırkinci Oda” masalında posta binip kamçıyla vurulunca post havaya uçar ve istenilen yere götürür (Tezel, 1997: 100).

“Şahmaymun Kadın” masalında oğlan, pöstekinin üzerine oturup gideceği yeri söyleyince pösteki istenilen yere uçar (Tunç, 2008: 169).

1.17. Büyülü Fincan

“Oduncunun Kızı” masalında Arap’ın dolaba koyduğu fincan bütün sarayın uyumasını sağlayan bir tılsıma sahiptir (Boratav, 1998: 167).

“Anadolulu Mehmet” masalında Mehmet’in yakaladığı yeşil balığın karnından büyülü bir fincan çıkar. Fincana su doldurulunca üç altına dönüşür (Bakırcı, 2000: 243).

1.18. Büyülü Tarak

“Yusufçuk İle Fatmacık” masalında tarak yere atılınca her yer çalı olur (Arslan, 2017: 174).

“Mavi Gözlü Kedi” masalında pirin kıza verdiği büyülü tarak yere atılınca her yer ağaç olur (Bakırcı, 2000: 275).

“Bacı Bacı Can Bacı” masalında tarak yere atılınca yerde dikenler ortaya çıkar (Boratav, 1998: 87).

“Adisz 11” masalında kızın yere attığı tarakla önleri düzlük arkaları dikenlik olur (Boratav, 2001: 77).

“Çember Tiyar” masalında kız tarağı yere atınca bütün dünya diken kesilir (Boratav, 2009: 131)

“Nartanesi” masalında kızın kafasına taktığı tarak onu bir kuşa dönüştürür (Doğan, 2006: 264).

“Boncuk Padişah” masalında kız, tarağı kafasına takıp terliği de ayağına giyince havalanıp Boncuk Padişah’ın sarayına gelir (Kara, 2007: 195).

“Zümrüdi Anka İle Keçoluk” masalında kız, tarağı yere atınca peşlerindeki bulutun önu diken olur (Kasımoğlu, 2010: 750).

“Şamdanlı Kız” masalında kızın kafasına tarak batırılınca kız bir kuş olup uçar (Kumartaşlıoğlu, 2006: 303).

“Pamuk Ana Ve Çocukları” masalında tarak üç kere üflenip yere atılınca her yer tarak olur (Özçelik, 1993: 419).

“Mustan” masalında Mustan, tarağı yere atınca her yer diken olur (Özçelik, 1993: 510).

“Askere Giden Kız” masalında taraklar yere serpilince her yer taşlık, pıtıraklık olur. (Sakaoğlu, 2002: 301).

“Limon Kız” masalında Arap Limon Kız’ın başındaki tarağı çıkarınca Limon Kız beyaz bir güvercine dönüşür. (Tezel, 2009: 369).

“Üç Pınar” masalında kız tarağı yere atınca her yer çakır dikenli olur. (Yücel, 2017: 83).

1.19. Büyülü Sabun

“Hünerli Karga” masalında aileleri tarafından kovalanan çocuklar, dereye sabunu atınca dere taşar ve çocuklar kurtulur (Akgün, 2000: 180).

“Mavi Gözlü Kedi” masalında büyülü sabun yere atılınca her yer sabunlu su olur (Bakırcı, 2000: 275).

“Bacı Bacı Can Bacı” masalında sabun yere atılınca yer denize dönüşür (Boratav, 1998: 87).

“Adsız 11” masalında kızın sabunu yere atmasıyla arkaları bozluk önleri düzlük olur (Boratav, 2001: 77).

“Çember Tiyar” masalında kız, sabunu yere atınca dünya sabun olur (Boratav, 2009: 131).

“Keloğlan İle Dev” masalında sabun yere atılınca arka dağ taş, ön kum çakıl olur (Günay, 1975: 373).

“Pamuk Ana Ve Çocukları” masalında sabun üç kere üflenip yere atılınca dağ taş köpük olur (Özçelik, 1993: 419).

“Mustan” masalında Mustan, sabunu yere atınca her yer köpük olur. (Özçelik, 1993: 510).

“Ala Balık” masalında üvey annesinden kaçan çocuklar sabunu yere atınca arkaları denize dönüşür (Tezel, 2009: 290).

“Geyik Kardeş” masalında tarak, yere atılınca her taraf tarak olur (Tunç, 2008: 205).

1.20. Büyülü Orak

“Askere Giden Kız” masalında oraklar yere serpilince her yer ağaçlık, ırmaklık olur (Sakaoğlu, 2002: 301).

“Ala Balık” masalında üvey annesinden kaçan çocuklar orağı yere atınca arkaları dikenlik olur (Tezel, 2009: 290).

1.21. Büyülü Ayna

Eski Türk inanışlarında ayna bu dünya ile öbür dünya arasında bir bağın temsilcisidir. Bazı geleneklerde Erlik’ in yeryüzüne yolladığı, insanların ruhlarını çalması için görevli kötü ruhlardır. Bazı geleneklerde ise ruhlar âlemine açılan pencerelerdir. Yakut şamanlarının aynalara bakıp gelecekte haber verdikleri bilinenler arasındadır. İnanişâ göre ayna, görülmeyen dünyanın gerçeklerini, bu dünyanın insanına gösterir. Genellikle karanlık dünyanın güçleriyle ilişkilendirilir. Anadolu mitik hikâyelerinde ise ayna kötü güçlerden kurtulmak için kullanılan büyülü bir araçtır. (Beydili, 2004: 78-80)

Anadolu Sahası Türk Masallarında da ayna bakan kişinin ya özünü ya da ecdadını gösterme özelliğine sahiptir. Gerçekleştirilmesi zor vazifelerde ya da mücadelelerde istenilen nesne, ulaşılması zor bir ayna olmaktadır. Bu aynanın da sihirli bir özelliği olması eski Türk inanışlarındaki aynanın yerinden kaynaklanmaktadır.

“Çocuğun Rüyası” masalında kadın aynayı yere atınca içinden iki Arap çıkar ve dilekleri gerçekleştirir (Alptekin, 2001: 258).

“Keloğlan” masalında Keloğlan aynaya kılıcını uzatınca ayna kendiliğinden havalanarak eline gelir (Bakırcı, 2000: 392).

“Ayna” masalında oğlan aynayı çevirince ayna “Emret!” der ve dilekleri gerçekleştirir (Bakırcı, 2000: 397).

“Altın Topuklu Sultan” masalında dev padişahının sarayındaki aynaya bakan sadece kendini değil ecdadını da görür (Boratav, 1998: 187).

“Peri Ve Köyün Kızı” masalında mutsuz kız, aynaya her seslenişinde peri kızı gelir ve onu mutluluklar ülkesine götürür (Çalışoğlu, 2019: 143).

“İlk Bahtım Altın Tahtım” masalında şehzadenin akbabadan aldığı ayna, sadece eğilip bakanın yüzünü değil özünü de gösterir (Güney, 1992: 384).

“Sırmalı Pabuç” masalında kocakarının sahip olduğu gelip geçen feleği gösteren bir devran aynasıdır (Güney, 1992: 3).

“Acem Padişahın Oğlu” masalında padişahın karşısına geçip soru sorduğu ayna sihirlidir. Padişah en güzel kim diye sorunca ayna, Acem Padişahın Oğlunun suretini gösterir ve sesli cevap verir (Köksel, 1995: 282).

“Padişahın Oğlu İle Atı” masalında oğlanın karşısına çıkan ihtiyarın aynası sihirlidir. Aynasıyla savaş meydanını ve aynasını dağa tutarak aslanın yattığı yeri gösterebilir (Özçelik, 1993: 622).

“Aynı Kızı Seven Üç Kardeş” masalında küçük kardeşin aldığı ayna, bakıldığı zaman aranan kişinin nerede olduğunu gösterir (Sakaoğlu, 2002: 501).

“Seksen Göz” masalında padişahın aynasının içinde ayın on dördü gibi bir kız padişaha gülümser. Padişah onun isteğini yerine getirince de aynadan çıkıp padişahın yanına gelir (Tezel, 2009: 255).

“Altın Bülbül” masalında peri kızı, büyülu aynadan bakarak Altın Bülbül’ün hangi memlekette olduğunu görür (Tezel, 1997: 162).

“Üç Pınar” masalında kız aynayı yere düşürünce her yer uçsuz bucaksız bir mavi denir olur (Yücel, 2017: 83).

1.22. Büyülü Kan

“İncili Yorgan” masalında devler üç güzel kızın üç buçuk kanını içerlerse ömürleri, günleri artacak ve üç bin yıl daha dünyaya meydan okuyacaklardır (Güney, 1992: 26).

“Kamer Tay” masalında dünya güzelini koruyan iki canavar, vezirin kanını içince iki yana serilirler (Güney, 1992: 328).

“Üç Turunçlar” masalında kuşa dönüşen turunç güzelinin kanı yere döküldüğü anda yerde bir filiz yeşerir (Güney, 1992: 61).

1.23. Büyülü Gömlek

“Sedef Bacı” masalında üç şehzade, kız kardeşlerinin ördüğü gömlekler üstlerine atılınca tekrar insana dönüşmüşlerdir (Güney, 1992: 74).

1.24. Büyülü Ses

“İğci Baba” masalında duvarlardan biri yarılınca içeriye bir ses yayılır. Ses kıza kurtulmak için ne yapması gerektiğini söyler (Alangu, 1961: 147).

“İğci Baba” masalında büyülu ses ortaya çıkıp kızın, kocasını uyutan şişedeki suyu yok etmesini sağlar (Çalışoğlu, 2019: 189).

“Hazine Gölü” masalında Ölüm Meleği Zalim Bey’e seslenip bütün malını bağışlamasını ister. Zalim Bey onu kandırmaya çalışınca ses, tekrar ortaya çıkıp kandırılmayacağını söyler (Kara, 2007: 150).

“Rüzgaroğlu” masalında Rüzgaroğlu ava çıktığında gaipten bir ses duyar. Bu ses ona gençlikte mi ihtiyarlıkta mı rahatlık istediğini sorunca Rüzgaroğlu ihtiyarlığı seçer. Ardından Rüzgaroğlu’nun başına gençliğinde bir sürü felaket gelir ve yaşlanıncaya kadar rahat edemez (Tezel, 2009: 323).

“Üç Dokumacı Kardeş” masalında Ahmet’in yeni aldığı evden bir ses gelir. Bu ses Allah vergisi altın, gümüş ırmağının evinin altından aktığını söyler (Sakaoğlu, 2002: 349).

1.25. Büyülü Bilezik

“Muradına Ermiyen Dilber” masalında kızın kolundaki bilezik çıkarılınca kız ölür. Ama bilezik kızın koluna tekrar takılınca kız yeniden canlanır (Alangu, 1961: 83).

“Bir Göze Bir Gül” masalında kızın kolunda ki bilezik çıkarıldığı zaman kız ölür. Bilezik tekrar koluna takıldığında kız yeniden canlanır (Güney, 1992: 297).

“Telli Kız” masalında dervişin kıza verdiği bilezik, kızın kolundan çıkınca kız ölür. Bilezik takılınca kız canlanır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 296).

“Muradına Nail Olmayan Kız” masalında kızın kolundaki bilezik çıkarınca kız ölür. Bilezik takılınca kız canlanır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 424).

“Muradına Nail Olmayan Dilber” masalında kızın canı, dervişlerin verdiği bileziğe bağlıdır. Bilezik kolundaysa canlı durur kolundan çıkarılırsa kız ölür (Seyidoğlu, 1975: 285).

1.26. Büyülü Fırça

“Bacı Bacı Can Bacı” masalında fırça yere atılınca her yer yılan olur. (Boratav, 1998: 87).

1.27. Büyülü Külâh

“Kral Padişahının Kızı” masalında dervişin oğlana verdiği külâh büyüdür. Külâhı başına geçiren kişi görünmez olur (Boratav, 2009: 84).

“Keloğlan” masalında Keloğlan, külâhı takınca görünmez olur (Günay, 1975: 494).

“Ceylan Hanım” masalında oğlan, külâhı kafasına geçirince görünmez olur (Köksel, 1995: 220).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında oğlan başına külâhı geçirince görünmez olur (Tezel, 2009: 229).

1.28. Büyülü Şişe

“Kırk Haramiler” masalında sultan bütün ülkenin uyumasına sebep olan şişeyi mermerin altından çıkarıp kırınca herkes uyanır (Tezel, 2009: 434).

1.29. Büyülü Kutu

“Altın” masalında ihtiyarın oğlana verdiği kutu büyüdür. Oğlan kutunun sağ tarafına bakarsa altın, mücevher, elmas neredeyse orayı görür. Ama sol tarafına bakarsa gözlerinin feri akıp kör olur (Doğan, 2006: 175).

“Hasan Tay” masalında oğlanın açgözlülük edip istediği kutu sihirlidir. Kutu oğlanın gözlerine sürülünce oğlan kör kalır (Özçelik, 1993: 574).

“Oduncu Keloğlan” masalında aslanın Keloğlan’a verdiği kutu büyüdür. Kutuya “Açıl kutum açıl!” denildiği zaman içinden askerler çıkıp ne iş varsa yaparlar (Tezel, 2009: 477).

1.30. Büyülü Çeşme

“Zalim Gader” masalında oğlanın su almaya gittiği çeşme sihirlidir. Çeşmeden bir Arap çıkıp oğlanla mücadele eder (Bekdik, 2014: 257)

“Sihirli Çeşme” masalında sultanın bütün vücudunu kaplayan yaraları yol kenarındaki büyü çşmeden akan su iyileştirir (Tezel, 2009: 439).

1.31. Büyülü Mendil

“Yılan Kız” masalında Keloğlan’ın yılan padişahıtan aldığı mendil sihirlidir. Mendile “Açıl!” denilince türlü yemekler çıkar (Göde, 2011: 255).

“Keloğlan’ın Tokmağı” masalında mendile “Açıl mendilim açıl!” denilince mendilden çeşit çeşit yemekler saçılır (Tezel, 2009: 519).

1.32. Büyülü Ok

“Altın Bülbül” masalında oğlanın kuyudan çıkardığı ok dile gelip oğlana Altın Bülbül’ü bulması için üç değnek sunar, yol gösterir (Bakırcı, 2000: 332).

1.33. Büyülü Çakmak

“Sihirli Çakmak” masalında çakmak yanınca içinden bir gümüş kız çıkıp “Dile benden ne dilersen.” der ve oğlanın dileklerini gerçekleştirir (Kara, 2007: 113).

1.34. Büyülü Toprak

“İğci Baba” masalında İğci Baba, ölü toprağından serperek herkesi büyüler ve uyutur. Oğlanın başucuna da topraklı şişeden koyup onu da uyutur (Alangu, 1961: 146; Günay, 1975: 311).

“Dünya Güzeli” masalında padişahın kör gözlerini, kendi atının ayak basmadığı toprağı gözüne sürmesi iyileştirebilir (Boratav, 2009: 66; Güney, 1992: 316).

“Mehmed Eşkîya” masalında Mehmed, ölü toprağını uyuyan insanların gözüne serpince insanlar uzun zaman boyunca uyanamazlar (Boratav, 2009: 184).

“Kin” masalında adam, ölü toprağını hayvanların üzerine serpince hepsi uyur kalır. Toprak yakılınca herkes uyanır (Tunç, 2008: 291).

“Üç Pınar” masalında kızın kili attığı her yer çamur deryasına dönüşür (Yücel, 2017: 83).

1.35. Büyülü Kağıt

“Kısmetimi Arıyorum” masalında Acar’ın arkadaşlarına verdiği kağıt büyölüdür. Eğer başı derde düşerse kâğıt sararır (Tezel, 1997: 22).

1.36. Büyülü Düdük

“Dünya Güzeli” masalında oğlana babasından kalan kırık düdük tılsımlıdır. Oğlan düdüğü öttürünce ortaya bir Arap çıkar ve dilekleri gerçekleştirir (Özçelik, 1993: 535).

1.37. Büyülü Keçe

“Dünya Güzeli” masalında oğlana babasından kalan keçe tılsımlıdır. Oğlan keçeyi başına dolayınca görünmez olur (Özçelik, 1993: 532).

1.38. Büyülü Kese

“Dünya Güzeli” masalında oğlana babasından kalan kese tılsımlıdır. Kesenin içine bir kuruş konulduğunda kese para ile dolar (Özçelik, 1993: 532).

1.39. Büyülü Fes

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında oğlan fesi kafasına geçirdiği zaman onu kimse göremez (Sakaoğlu, 2002: 316).

1.40. Büyülü Sandık

“Kara Dirhem Hokkası” masalında padişahın oğlunun aldığı sandık büyülüdür. İçinden bir Arap çıkar ve dilekleri gerçekleştirir (Günay, 1975: 413).

1.41. Büyülü Hokka

“Kara Dirhem Hokkası” masalında Ecinni padişahın, oğlana verdiği hokkalar sihirlidir. Hokkalar oğlanın karnını doyurur, isteklerini gerçekleştirir ve ona asker temin eder (Günay, 1975: 415).

1.42. Büyülü Mühür

“Sihirli Mühür” masalında adam, mührü yalayınca bir Arap çıkar ve üç dileğini de gerçekleştirir (Arslan, 2017: 232).

“Söylemez Hanım (Melikşah)” masalında Köse, mührü yalayınca iki tane ifrit peyda olur. Bu ifritler, söylenen emirleri yerlerine getirirler (Kasımoğlu, 2010: 523).

2. Büyülü Hayvanlar

Hayvanlara büyüünün atfedilişi, ilkel insanın doğaüstü güçlere dair sahip olduğu inançların bir benzeri olarak korkulanın kutsallaştırılmasına denk gelmektedir. Başlangıçta hayvanlar da doğanın bir parçası oldukları için tanınmayan, bilinmeyen ve keşfedilmeye dair ortaya atılan fikirlerle varlığını sürdüren canlılardır.

Hayvanlar ve de büyülü hayvanların durumu bazen sadece masalın bir motifi olarak kalmayıp başlı başına bir sınıflandırma olan “hayvan masalları”na kaynaklık da edebilmektedir. Hayvan masalları, ortaya çıkışları bakımından en eski masal oluşumları olarak kabul edilirler. Hayvanlara dair sahip olunan düşünceler onların, konuşup düşünebildikleri, insanlar gibi yaşadıkları ve korkulan ya da gücüne saygı duyulan birer simge olarak kutsallaştırılmalarını sağlar. İlkel insanın hayvanlarla kurduğu bu bağ da hayvanlara dair masalların doğmasına zemin hazırlar (Karadavut, 2010: 74)

Anadolu Sahası Türk Masallarında da karşılaşılan hayvanlar Türk inanışlarında karşılığı bulunan eski zamanlardan bugüne anlam değerleriyle varlığını sürdüren birer motif olma özelliği taşımaktadırlar. Büyülü hayvanların içersine alınmayarak ayrı bir başlık altında incelenen büyülü tüy, kıl, kanat ve de pul da aslında hayvanların büyülü yönleriyle ilişkilendirilebilir. Ancak büyülü nesneler başlığı altında alındıkları için burada tekrar yer verilmeyecektir. Dönüşüm aracı olarak hayvanlar ise Şekil Değiştirmeler başlığının altında ele alındıkları için burada yine bahsedilmeyecektir.

Masallarda yer altında karşılaşılan hayvanlardan biri olan kuş, çoğunlukla bazen kartal bazen “Zümrüdüanka” bazense bir leylek olabilmektedir. Bu kuşun varlığı mitolojideki Simurg kuşunun devamı olarak nitelendirilir. Pek çok farklı efsanelerde kozmik ağacın üzerinde yaşadığına inanılan bu kuş, tanrıların bir habercisi olarak görülür. Ayrıca Altay Şamanlarının çıktıkları yolculuktaki yardımcısının da yine bu kuş olduğu fikri hakimdir. Bazı Sibirya Türk halklarında da totem derecesinde yüceltilen kartal, Yakut kabilelerinde de koruyucu iyeler arasında bulunmaktadır. (Kardavut, 2010: 77) Anadolu Sahası Türk Masallarında da kahramanın koruyucu rolündedir ve onu sıkışıp kaldığı yer altından çıkaran bu kuştur. Ayrıca kahramanın kendi üzerinde açtığı yarayı bir tükürük ya da yalamasıyla tedavi edebilecek kadar güçlüdür.

Şamanizm’de yılanların eti yenilerek şamanın hayvanların gizemli diline sahip olacağı inancı bulunmaktaydı. Aynı zamanda yılan bazı anlatılarda gelecekte haber veren bir konumdadır ve bu da şamanın falcı, kahin oluşuna denk tutulmaktadır. (Yıldız, 2011: 27) Anadolu Sahası Halk Masallarında da yılan daha çok şahmeran ya da yılanlar şahı olarak görülse de sıradan bir yılan bile insanoğluna bir fayda veya bilgi sunan konumdadır. Şahmeranın etinin yenilmesi ya da kanının içilmesi hem şifa hem de bilgi kaynağına erişileceği düşüncesi neredeyse her masal kitabında karşılaşılan bir durumdur.

“Sihirli Tokmak” masalında eşek, “sıç eşeğim sıç” denilince altın sıçar (Akgün, 2000: 162).

“Üvey Anne İle Çocukları” masalında sığırın boynuzları, çekildikçe çocuklara yemek çıkar (Akgün, 2000: 176).

“Zümrüdüanka” masalında Zümrüdüanka, oğlanın baldırından kopan parçayı yalayıp baldırına yapıştırır. Dualar da okuyarak oğlanın baldırını iyileştirir (Alangu, 1961: 121).

“Sefa İle Cefa” masalında bakıcının büyülediği göz kamaştıracak kadar parlak geyik, dört bir tarafa ışık saçır (Alangu, 1961: 161).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında kızın ağlamalarını duyan at, dile gelip kıza yardımcı olacağını söyler ve ona büyülü kılını verir (Alangu, 1961: 43).

“Ali İle Şahhanım” masalında Ali’nin karısının rüyasında gördüğü balık, büyüdür. Ali gidip balığı bulunca balık sudan çıkıp “Dile benden ne dilersen.” der. Ali’nin ve karısının dileklerini gerçekleştirir (Alay, 2005: 182).

“Garip İle Nasip” masalında Garip’e hediye edilen öküz, sihirlidir. Öküzün bir boynuzundan süt diğerinden şeker akar (Alay, 2005: 202).

“Padişahın Üç Kızı” masalında oğlanın devden aldığı at, uçabilen büyülü bir hayvandır (Alptekin, 2001: 244).

“Süleyman Peygamberten Zümrüdü Anka” masalında Zümrüdüanka, gelecekte haber veren, kimin kiminle evleneceğini söyleyen müneccim bir kuştur (Aydın, 2012: 440).

“Oduncuynan Balığın Kardeşliği” masalında balık, hayatını kurtaran oduncunun dileklerini gerçekleştirir (Aydın, 2012: 460).

“Gızıl İneyh” masalında Fatma’nın bir şeye ihtiyacı olunca torbayla kemiklerini gömdüğü kızıl ineğin başına gider. Ve ineğin dediği gibi torbanın içinde ihtiyacını bulur (Aydın, 2012: 449).

“Deli Mehmet” masalında karısı kaçırılan Deli Mehmet kuşlar pirinden yardım ister. Yaşlı akbaba karısının yerini bulup ona söyler. Deli Mehmet karısını kurtarıırken ölür. Kuşlar piri Deli Mehmet’i diriltmek için bir iksir kullanır ve onu döndürür (Bakırcı, 2000: 435).

“İnsanoğlu Nankördür” masalında bezirgânbaşının hayatını kurtardığı yılan her gün onun evine bir altın getirip bırakır (Boratav, 1998: 202).

“Bostancı Dede” masalında Bostancı Dede’nin atı kanatlıdır ve hızına kimseler yetişemez (Boratav, 1998: 191).

“İnsanoğlu Nankördür” masalında bezirgânbaşının yavrularını kurtardığı leylek her gün onun evine bir kızarmış tavuk getirip bırakır (Boratav, 1998: 202).

“Şahmeran” masalında adam, yılanın kanının ikinci akışından bir fincan içince lokman hekim olup zenginleşir (Boratav, 2001: 68).

“Yeraltı Diyarının Kartalı” masalında kartal, küçük şehzadeyi kara dünyadan ak dünyaya geçirebilecek olan bir kuştur. Oğlan bacağından bir parça kopardığı zaman o parçayı yalayıp tekrar oğlanın bacağına yapıştırır (Boratav, 2009: 100).

“Dev Baba” masalında kaz suda kızın suretini görünce gaklayarak bütün tüylerini döker (Boratav, 2009: 60).

“Dünya Güzeli” masalında oğlanı adalara götürecek olan su aygırı denizden çıkıp atla savaşı. Aygır yorulunca oğlan onu alt edip eyerler ve karşı kıyıya geçer (Boratav, 2009: 74).

“Papağan” masalında papağan, kız onunla her konuştuğunda bir tüyünü döker ve sonunda tüysüz kalır. Papağanın kanı iki köşeye sürülünce birinden altın akar birinden gümüş (Boratav, 2009: 125).

“Üşengeç” masalında üşengeç oğlan, yılanı “Allah’ın emri boz yılanın kavli üzerine” diyerek seslenince yılan istenilen dilekleri yerine getirir. Padişahın kızının, hamile kalmasını dilediği anda padişahın kızı hamile kalır (Boratav, 2009: 151).

“Altı Kız Babası” masalında ninenin kızın yanına yolladığı fino kızı kötülüklerden korur. Kötülük yapmak isteyenlerin laflarını anlar ve kıza iletir (Boratav, 2009: 163).

“Dünya Güzeli” masalında şehzadenin atı dile gelip şehzadeye yol gösterir. Aşması gereken vazifeleri nasıl gerçekleştirebileceğini at bilir (Boratav, 2009: 74).

“Yılan İle Çoban” masalında yılan, insanların gözüne bakıp yüzlerine üflerse insanlar akıllarını yitirir (Çalışoğlu, 2019: 151).

“Elma” masalında oğlanı yeryüzüne çıkaran leylek oğlanın ayağından kopan parçayı da tekrar yapıştırır (Doğan, 2006: 197).

“Gavur Gül” masalında Gavur Gül’ün atı rüzgar gibidir. Arkasından ne insan ne rüzgâr yetişir (Doğan, 2006: 202).

“Sefa İle Cefa” masalında güvercinler Sefa İle Cefa’nın başlarına gelecekleri haber ederler (Doğan, 2006: 275).

“Ceren” masalında inek ölünce boynuzlarını çağlanın dibine gömerler. Bu boynuzların birinden bal birinden yağ akar (Doğan, 2006: 188).

“Kel” masalında Kel, atı sevip okşayınca at dile gelip ona yardım eder (Doğan, 2006: 234).

“Şah Mehmet” masalında Mehmet’in başı ne zaman derde düşerse aslan yavruları yardımına yetişir (Doğan, 2006: 283).

“Öksüz Kız” masalında ineğin kemikleri toprağa gömülünce öksüz kız için güzel elbiseler, at ve neye ihtiyacı varsa ona dönüştür (Günay, 1975: 418).

“Üç Elma” masalında Zümrüdü Anka kuşu, oğlanın dizinden kopan parçayı yalayıp yapıştırır ve bir dua okuyarak eskisi gibi olmasını sağlar (Günay, 1975: 506).

“Tasa Kuşu” masalında Sülün Kız sürekli tasalandığı için tasa kuşu birden gelip onu alıp kaçıtır (Güney, 1992: 337).

“Ak Gün Kara Gün” masalında kuş dile gelip Allahverdioğlu’na sorular sorar. Allahverdioğlu son gürlüğün deyi seçince bir anda elindeki avucundaki her şey yok olur (Güney, 1992: 302).

“Kamer Tay” masalında at dile gelip şehzadeye yol gösterici olur (Güney, 1992: 317).

“Sarı Kız Masalı” masalında ineğin bir memesinden süt diğerinden bal akar (İpek, 2005: 74).

“İhtiyar Çiftçinin Üç Oğlu” masalında kurbağa üç kardeşe de yardım etmek isteyen bilmiş bir hayvandır. Küçük kardeş bu yardımı kabul edince kuşun kız olduğunu, kuyudan istenilen dileklerin gerçekleşeceğini oğlana söyler (Kara, 2007: 145).

“Padişahın Oğlu” masalında oğlan topal karıncayı her sigaranın üstüne koyduğunda diğer karıncalar yardıma gelir (Kara, 2007: 225).

“Keloğlan” masalında Keloğlan’ın canını bağışladığı balık, onun her dileğini yerine getirir. Keloğlan, “Nehirdeki balığın emriyle!” diyerek dileğini seslendirince dileği bir anda gerçek olur (Kumartaşlıoğlu, 2006: 257).

“Neyidim, Noldum, Nolcam” masalında kız, kesilen ineğin kemiklerini götürüp kuyuya atar. Ne zaman başı sıkışsa kuyuya gidip dileğini söyler ve inek yardımına koşar (Kumartaşlıoğlu, 2006: 318).

“Bostancı” masalında Bostancı’nın atı sihirlidir. Uçar gider hızına kimseler yetişemez (Kumartaşlıoğlu, 2006: 350).

“Padişahın Kızı” masalında kızın sahip olduğu at, üzerine binen kişiyi kötülüklerden korur, ölüm bile bu ata yaklaşamaz (Özçelik, 1993: 453).

“Yazı Bozulmazmış” masalında Karaoğlan bir “Of!” çekince ortaya bir balık çıkar ve dileklerini gerçekleştirir (Özçelik, 1993: 478).

“Sır Saklamayan Padişah Kızı” masalında yılanın yattığı yerde her sabah bir altın bulunur. Ayrıca yılan dağın yerini ve Çoruh nehrinin akış yönünü değiştirebilmektedir (Sakaoğlu, 2002: 318).

“Askere Giden Kız” masalında kızın tayı dile gelip kıza her konuda bilgi verir. Tay olacakları önceden söyleyip kızı yönlendirir (Sakaoğlu, 2002: 298).

“Askere Giden Kız” masalında Leyli kısrağı, çeşmeye gökten inip gelir. Çeşmeden hızlıca su içip kasırga gibi geri göğe gider (Sakaoğlu, 2002: 299).

“Kuşbaşı” masalında kuşun yüreğini yiyenin yattığı yerde her sabah bir torba altın bulunur (Sakaoğlu, 2002: 387).

“Hayat Otu” masalında büyük bir kuşun büyümlü özellikleri vardır. Kuşun böbreğini yiyenin yatağında her sabah iki altın çıkar. Etini yiyen güçlenir (Sakaoğlu, 2002: 429).

“Gül İle Sinaver” masalında Sinaver’in avladığı kuşun kafasını yiyen Hindistan’a padişah, etini yiyenin de nefesi altın olur (Sakaoğlu, 2002: 452).

“Cinpulat” masalında Cinpulat’ın canı, bir geyiğin içinde bulunan tavşanın karnındaki kutudadır. Geyik ölünce Cinpulat da ölür (Sakaoğlu, 2002: 421).

“Tokmak” masalında leyleğin adama verdiği eşek büyümlüdür. “Tır eşeğim!” denilince eşek altın saçar (Seyidoğlu, 1975: 263).

“Padişahın Üç Kızı” masalında peri atı, bütün atlardan hızlıdır ve göklerde süzülür. Oğlana, başı dertte kalırsa diye kılını verir ve oğlan kılı kullanınca onun yardımına koşar (Seyidoğlu, 1975: 271).

“Ahmet Şah” masalında Ahmet’in bindiği devin atı büyümlüdür. At, uçarak seyahat eder (Seyidoğlu, 1975: 317).

“Kırkncı Oda” masalında domuzun karnındaki kutunun birinde beyaz birinde kara güvercin vardır. Bu güvercinler Arap’ın canını taşırlar ve onlar ölünce Arap da ölür (Tezel, 1997: 100).

“Güneş Kızı” masalında oğlan atın kendisinin olmasını dileyince at dile gelir ve oğlanı istediği yere göz açıp kapayıncaya kadar getirir götürür (Tezel, 2009: 301).

“İhtiyar Kuş” masalında kösenin atı kuş gibi uçarak oğlanla karısına yetişir (Tezel, 2009: 238).

“İhtiyar Kuş” masalında ihtiyar kuş konuşan ve oğlana akıl verip yol gösteren bir hayvandır. Köse oğlanı öldürdükçe ihtiyar kuş oğlanı diriltir (Tezel, 2009: 239).

“Kırk Haramiler” masalında sultanın kurtulması için kuşlar dile gelip ne yapması gerektiğini söylerler (Tezel, 2009: 434).

“Keloğlan İle İhtiyar” masalında Keloğlan’a ihtiyarın verdiği tavuk büyölüdür. Tavuğa “Yumurtla tavuğum yumurtla!” denilince tavuk altın yumurtlar (Tezel, 2009: 466).

“Keloğlanın Tokmağı” masalında devin Keloğlan’a verdiği eşek büyölüdür. Eşeğe “Pisle eşeğim pisle!” denildiği zaman eşek yere altın doldurur (Tezel, 2009: 518).

“Keloğlan Yedi Kat Yerin Altında” masalında Keloğlan’ı yer altından yeryüzüne çıkaran kuş Keloğlan’ın bacağından kopan eti bacağına geri yapıştırır (Tezel, 2009: 515).

“Kara Köpek” masalında kızın babasına verdiği eşek büyölüdür. Eşeğin çıkardığı pislik altındandır (Tunç, 2008: 166).

“Yusuf” masalında geyik, kesilmeye çalışılan kavak ağacını her yaladığında kavak ağacı bütün olur (Tunç, 2008: 209).

“Altın Tas” masalında Keloğlan’ın tutuğu balığın karnında büyölü bir tas bulunur (Yücel, 2017: 99).

3. Büyölü Yiyecekler

“Konuşan Bebek” masalında üzüm yenildikçe bitmez ve yenilen her tanenin yerine bir tane daha çıkar (Bakırcı, 2000: 262).

“Yatalak Mehmet” masalında Arap’ın Mehmet’e verdiği üç nar, aslında içi mücevherle dolu sihirli meyvelerdir (Boratav, 1998: 120).

“Zalim Padişah” masalında kız elindeki cevizi yere atınca içinden mükemmel bir atlı araba ile arabacısı çıkar (Boratav, 2001: 47).

“Mehmet Bey” masalında can elmasını yiyen padişahın on beş yaşına döneceği söylenir (Boratav, 2001: 96).

“Zalim Padişah” masalında büyülu üzümnden bir tane koparılıp yenilirken, kopmuş tanenin yerine yeni bir üzüm çıkar (Boratav, 2001: 47).

“Mehmet Bey” masalında çocuğu olmayan padişaha derviş bir elma verir. Bu elmayı soyup, kabuğunu atına, yarısını kendine yarısını da karısına yedirir ve bir çocukları olur (Boratav, 2001: 93).

“Eşek Kafası” masalında Arap’ın verdiği elmayı adam kendisi yediği için eşek kafası doğurur. (Boratav, 2009: 143).

“Kral Padişahının Kızı” masalında dervişin verdiği kabak büyüldür. Kabağa, “Arap” diye seslenilince ortaya bir Arap çıkar ve emirleri yerine getirir (Boratav, 2009: 84).

“Altı Kız Babası” masalında ninenin kıza verdiği maya denize atılınca denizi ikiye böler (Boratav, 2009: 162).

“Kral Padişahının kızı masalında dervişin verdiği ceviz büyüldür. Cevize “Açıl sofram açıl bir kişilik yemek saçıl!” denildiği zaman içinden tatlısından tuzlusuna çeşit çeşit yemekler çıkar (Boratav, 2009: 83).

“Üç Günlük Bebek” masalında oğlanın bulduğu üzüm herkes tarafından yenilir ama eksilmez (Doğan, 2006: 292).

“Dev Yavrusu” masalında devin bulduğu üzüm, bütün askerler yediği halde hiç eksilmez (Doğan, 2006: 192).

“Şah İsmail ile Gülizar” masalında Hızır’ın verdiği elmanın yarısını padişah yarısını da karısı yiyince bir oğlan çocukları olur (Göde, 2010: 292).

“Şahmeran” masalında Şahmeran’ın etinin yarısı zehirli yarısı da şifalıdır (Göde; 2010: 206).

“Zümrüdüanka” masalında padişahın bahçesinde yetişen perili ağacın üç elmasını yiyebilenin başına ya devlet kuşu konar ya da gün doğar (Güney, 1992: 240).

“Üç Elma” masalında çocuğu olmayan padişahın karısı bahçelerinde yetiştirdikleri bir ağacın elmasını yiyerek hamile kalır (Güney, 1992: 118).

“Dünyanın Tadı” masalında Tembel Ahmet’in yolladığı narı kestikleri zaman içindeki her tane bir yakut olarak çıkar (Güney, 1992: 368).

“Padişahın Üç Oğlu” masalında oğlanın gölden getirdiği üzüm, yenilir yenilir bitmez (Kara, 2007: 120).

“Üç Dilek” masalında çobanın getirdiği üzüm, yedikçe çoğalır tükenmez (Kara, 2007: 122).

“Üç Dilek” masalında çobanın getirdiği yumurta, kırıldığında içinden at çıkar (Kara, 2007: 122).

“Padişahın Üç Oğlu” masalında oğlanın gölden getirdiği kazandaki pilav, yenilir yenilir bitmez (Kara, 2007: 120).

“Sihirli Post” masalında kabağa, “Çık kabağım çık!” denilince kabaktan küçük adamlar çıkar ve seslenene vurmaya başlarlar (Kasımoğlu, 2010: 632).

“Tosbağa Gelin” masalında oğlanın kaynanasından aldığı üzüm, bütün köy yediği halde bitmez. Yedikçe yeni tane çıkar (Kumartaşlıoğlu, 2006: 309).

“Takke İle Kese” masalında oğlan, beyaz elmayı yiyince boynuzu çıkar. Kırmızı elmayı yiyince tekrar düzelir. (Kumartaşlıoğlu, 2006: 455).

“Peri Kızı” masalında peri kızlarının verdiği üzüm yenilince bütün kainat doyar ama üzüm bitmez (Özçelik, 1993: 422).

“Dünya Güzeli” masalında oğlan, ormandaki elmayı yiyince bir eşeğe dönüşür. Başka bir ağaçtaki küçük elmayı yiyince de tekrar insana dönüşür (Özçelik, 1993: 536).

“Dünya Güzeli” masalında oğlan, ak inciri yiyince boynuzları çıkar. Sonra kara inciri yiyince eski haline döner (Özçelik, 1993: 536).

“Balık Kız” masalında yumurta yere vurulunca içinden yabani bir erkek hayvan çıkar, kuyruğunu dikip gezer (Sakaoğlu, 2002: 309).

“Kuşbaşı” masalında büyülü üzümün karaları yenilince yiyene boynuz olur. Akları yenilince boynuzlar tekrar yok olur (Sakaoğlu, 2002: 389).

“Keloğlan Hindistan Yolunda” masalında Keloğlan’ın yolladığı narı karısı kesince içinden elmaslar döküldüğünü görür (Tezel, 2009: 484).

“Keloğlan Hindistan Yolunda” masalında kızın kümeden alıp kırdığı her yumurtanın içinden birer altın parçası düşer (Tezel, 2009: 485).

“Keloğlan İle İhtiyar” masalında Keloğlan’a ihtiyarın verdiği kabak büyülüdür. “Açıl kabağım açıl!” denilince içinden yılanlar, akrepler, kurbağalar çıkar ve suçlu olan insanın üzerine doğru giderler. “Kapan kabağım kapan!” denilince hayvanlar geri kabağa dönerler (Tezel, 2009: 462).

“İki Peri Kızı” masalında sürüsüne bereket askerler pilavı yiyip bitirmeye çalıştıkları halde pilav, yenir yenir bitmez (Yücel, 2017: 135).

“İki Peri Kızı” masalında karpuz yenildikçe çoğalır (Yücel, 2017: 135).

4. Şekil Değiştirmeler (Dönüşümler)

İnsanın var olduğu ilk ortam doğadır. Doğada yaşam mücadelesi veren insan, hayvanlar, bitkiler, yeni tanımaya başladığı nesneler ve kendi işine yaraması için yapıp kullandığı ürünler arasında bir bağ kurar. Hayvan veya bitki ile kurulan bağ, bazen bir ağacın

hareketlerini taklit etme, bazen avladığı hayvanın derisini ya da kılıfını giyerek onun gibi düşünmeye çalışma, avını kutsama dışında kendini kamufle etme olarak da kullanılır (Roux, 2005: 115)

Ocak (2005: 206), şekil değiştirme konusunda düşüncesini şöyle ifade eder: Eskiçağ insanının kafasında yeryüzünde mevcut her cisim, her madde, bir kuvvetin taşıyıcısıdır. Ayrı görünseler de, neville arasında esasta yine de birtakım benzerlikler vardır. Bu benzerlikler, aralarında bazı şekil değişikliklerine yol açarlar. O halde bir cisim birden fazla görünümler altında tezahür edebilir; bir insan, hayvan veya bitki yahut bir eşya biçimine girebilir. Fakat bu görünüşte değişik şekiller geçici olup o cismin asıl mahiyetini değiştirmezler.

Sakaoğlu (1980: 31-32) masallarda şekil değiştirmenin sık sık rastlanılan bir motif grubu olduğunu ve efsanelerdeki şekil değiştirme ile masaldaki şekil değiştirmenin ana hatlarıyla aynı olsa dahi özünde ayrıldığını ifade eder. Masallarda şekil değiştirme sihir gücü elinde bulunan kişi tarafından gerçekleştirilmektedir. Ya da sihirli değneği eline alarak bu işlemi gerçekleştirme hakkı her tabakadan insana verilebilir. Ayrıca kahraman masallarda birden fazla kılığa girerek şekil değiştirme masalın temelini oluşturabilmektedir. Kahraman bazı masallarda da girdiği kılıkların ardından eski haline dönebilmektedir.

Şekil değiştirme motifi, ayinlerde kendisi de bizzat şekil değiştiren Şaman'ın hayvan anası aracılığıyla yaptığı seyahate kadar uzanır. Anadolu Sahası Türk Masalları da birçok şekil değiştirme motifi taşır ve bu motif şamanın gerçekleştirdiği kılık değiştirmeye kolaylıkla atfedilebilir (Türkan, 2008: 151).

Şamanizm'de hayvan insanı sadece gideceği yere yeryüzünde götüren bir varlık değildir. Öteki dünyadaki yolculuğuna da çıkaran yine hayvandır. Şaman oyununda, at, kaz gibi hayvanlar bu yolculukta onun en büyük yardımcılarıdır. Pek çok hayvan türü şamanın oyununa girebilmektedir. Bu hayvanları temsil etmek içinse heykel, kukla, kabak ve bebekler kullanılmaktadır. Hayvan ile insan arasında ayrım olmadığı düşüncesi temel alınarak insanın kolaylıkla bir hayvana dönüşebileceği düşünülmektedir. Şaman yapacağı yolculukta hayvandan dolayı yardım görmek yerine onunla özdeşleşir. Kılık değiştirir ve onun gibi davranır. Eğer kuş oluyorsa kanat çırpır, at oluyorsa dört nala gider, kişner, eşya taşır. Hangi hayvanı temsil ediyorsa onu taklit ederek bunu sergiler. Böylece şamanın benzetmesiyle ya gerçekçi ya da göstermecî ya da üsluplaştırılmış olarak karşılaşılır. (And, 2012: 93)

Anadolu Sahası Türk Masallarında da şekil değiştirme motifi sıkça rastlanılan bir büyümlü durumdur. Şekil değiştirme bazen büyücünün gerçekleştirdiği bir durumken bazen de büyümlü bir nesnenin sebep olmasından kaynaklıdır. Şekil değiştirebilen insanlar genellikle

büyücü özelliği bulunan periler, kocakarılar, cadılar, devler ve Hızır'dır. Büyülü nesnelerin sebep olduğu değişimlerde ise karşımıza süpürge, değnek, sopa, iğne ve benzeri eşyalar çıkmaktadır.

Dönüşümler gerçekleştikleri yönler bakımından dokuz başlık altında incelenecektir. Bunlar; İnsan-Hayvan, Hayvan-İnsan, Hayvan-Nesne, Nesne-Hayvan, İnsan-Nesne, Nesne-İnsan, Nesne-Nesne, Hayvan-Hayvan, İnsan-İnsan başlıklarıdır.

4.1. İnsandan Hayvana

“Üvey Anne ve Çocukları” masalında oğlan, çok susayıp içmemesi gereken sudan içince bir geyiğe dönüşür (Akgün, 2000: 177).

“Ağaçtaki Kısmet” masalında oğlan, sudan içince bir tavşana dönüşür. (Akgün, 2000: 181).

“Canavar Padişah” masalında padişah her gece bir canavara dönüşüp kızın parmağını emer (Akgün, 2000: 208).

“Ali Cengiz Oyunu” masalında oğlan kendini bir ata dönüştürür (Alangu, 1961: 162).

“Ali Cengiz Oyunu” masalında oğlan kendini bir koça dönüştürür (Alangu, 1961: 162).

“Ali Cengiz Oyunu” masalında derviş kendini bir tavuğa dönüştürür (Alangu, 1961: 162).

“Ali Cengiz Oyunu” masalında derviş kendini bir atmacaya dönüştürür. (Alangu, 1961: 162).

“Küllü Fatma” masalında Fatma'ya kardeşleri iğneler batırınca Fatma bir kuşa dönüşür (Alptekin, 2001: 248)

“Şık Battal” masalında yılan kabuğu yakılan oğlan, bir kuşa dönüşür (Arslan, 2017: 168).

“Şık Battal” masalında Şık Battal, bir yılanı dönüştür (Arslan, 2017: 168).

“Kelle” masalında Kelle, bir yılanı dönüştür (Arslan, 2017: 169).

“Yusufçuk İle Fatmacık” masalında çok susayan Yusufçuk, geyik izinden su içince bir geyiğe dönüşür (Arslan, 2017: 174).

“Eğil Kavağım Eğil” masalında oğlan, köpek izindeki sudan içince bir köpeğe dönüşür (Arslan, 2017: 178).

“Eplim Hıyaroglu” masalında kız ağaçtan itilince bir kuşa dönüşür (Arslan, 2017: 197).

“Nahırcı” masalında dana, kızın kocasıdır. Karısını denemek için dana kılığına girip ahıra bağlanır (Aydın, 2012: 459).

“Akkavak Kızı” masalında kızın kafasındaki ak tüy koparılınca kız bir güvercin olup uçar (Bakırcı, 2000: 294).

“Çoban İle Üç Oğlu” masalında Arap adam bir ata dönüşür (Bakırcı, 2000: 329).

“Padişah Kızı İle Yedi Kardeş” masalında padişahın kızının eşi istediği zaman uçabilen bir kara yılanı dönüşür (Bakırcı, 2000: 258).

“Yılan Şahin İle Tilli Yusuf” masalında Tilli Yusuf güvercine dönüşüp kızın odasına konar (Bakırcı, 2000: 266).

“Yusufçuk İle Fatmacık” masalında inek pisliği yiyen Yusufçuk, bir ineğe dönüşür (Bekdik, 2014: 208).

“Kurda Dönüşen Gelin” masalında gelin kurda, evlendiği oğlan da bir kuzuya dönüşür (Bekdik, 2014: 213).

“Allah’ın Verdiği Yılan Evlat” masalında padişah yılan derisini yakınca oğlan, bir kuşa dönüşür (Bekdik, 2014: 217).

“Ormana Bırakılan İki Kardeş” masalında çocuklar, ağlayarak Allah’a yalvarınca birer kuşa dönüşür (Bekdik, 2014: 249).

“Tak Tak Tabacık” masalında oğlan, sudan içince bir danaya dönüşür (Bekdik, 2014: 302).

“Şahmeran” masalında Mehmet, Şahmeran’ı öldürünce bir yılanı dönüşür (Bekdik, 2014: 308).

“Altın Topuklu Sultan” masalında oğlan karıncalar padişahı eniştesinin öğrettiği duayı okuyunca karıncaya dönüşür (Boratav, 1998: 184).

“Altın Topuklu Sultan” masalında oğlan bülbüller padişahı eniştesinin öğrettiği duayı okuyunca bülbüle dönüşür (Boratav, 1998: 184).

“Bacı Bacı Can Bacı” masalında oğlan geyiğin içtiği sudan içince bir geyiğe dönüşür (Boratav, 1998: 88).

“Bostancı Dede” masalında Sinan Padişah değneklerle karısına ve kaynanasına vurunca onları birer kargaya dönüştürür (Boratav, 1998: 196).

“Altın Topuklu Sultan” masalında oğlan devler padişahı eniştesinin öğrettiği duayı okuyunca deve dönüşür (Boratav, 1998: 183).

“Adsız 17” masalında kız verilen kutuyu açınca kuş olup bir sarayın içine gider (Borata, 2001: 127).

“İplikçi Kızlar” masalında oğlan arkasına bir yumruk vurunca kız kuşa dönüşür (Boratav, 2001: 118).

“Adsız 10” masalında kızın saçındaki teli Arap koparınca kız güvercine dönüşüp, uçar gider (Boratav, 2001: 73).

“Karayılan” masalında adam elindeki kamçıyla kadına vurunca kadın bir kara köpek olur (Boratav, 2001: 102).

“Karayılan” masalında adam eşini bir kuşa kaynanasını da bir leşe baldızını da bir karayılanı dönüştürür (Boratav 2001: 102).

“Of Baba” masalında dervişin eğittiği çocuk güzel bir at olur (Boratav, 2001: 52).

“Adsız 6” masalında Keloğlan bir katıra dönüşür (Boratav, 2001: 41).

“Müskümrü Sultan” masalında kız oğlana bir tokat vurup onu karınca şekline sokar (Boratav, 2001: 25).

“Adsız 6” masalında Keloğlan bir tazıya dönüşür (Boratav, 2001: 41).

“Adsız 6” masalında Keloğlan bir koça dönüşür (Boratav, 2001: 41).

“Adsız 6” masalında Keloğlan bir güvercine dönüşür (Boratav, 2001: 41).

“Zalim Padişah” masalında bebek bir kuş olup pencereden uçup gider (Boratav, 2001: 48).

“Of Baba” masalında oğlan bir ejderhaya dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Adsız 11” masalında çocuk susayıp geyik suyundan içince geyiğe dönüşür (Boratav, 2001: 78).

“Of Baba” masalında oğlan bir keçiye dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Çember Tiyar” masalında oğlan bir güvercin olup uçar, gider (Borata, 2009: 128).

“Çember Tiyar” masalında oğlan kendini bir yılanı dönüştürür (Boratav, 2009: 132).

“Topal Adam Masalı” masalında topal adam, kadının evine girebilmek için bir ineğe dönüşür (Çalışoğlu, 2019: 183).

“Guguk Kuşu” masalında iki çocuk Allah’a dua edip kuş olmak isterler ve kuşa dönüşürler (Çiftçi, 2015: 160).

“Ceren” masalında oğlan pınardan su içince cerene dönüşür (Doğan; 2006:188).

“Yumurta Gızı” masalında kız çıplak kaldığı için dua edip kuş olmak isteyince bir kuşa dönüşür (Doğan, 2006: 308).

“Balığın Minnettarlığı” masalında Beyoğlu ile arkadaş olan adam bir süre sonra balığa dönüşüp suya atlar (Göde, 2010: 207).

“Kuş Tılsımlı Oğlan” masalında oğlan kızı annesinin karşısına bırakınca serçeye dönüşüp uçar, gider (Göde, 2010: 229).

“Karga” masalında peri adam, bir köpek şeklinde insanların arasına karışır (Göde, 2011: 188).

“İki Kardeş” masalında küçük oğlan, susuzluğa dayanamayıp geyik izinden su içince bir geyiğe dönüşür (Göde, 2011: 238).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında Keloğlan, bir koça dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında Keloğlan, bir ata dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında Keloğlan, bir katıra dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında Of Koca, bir ata dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Bacı Bacı Can Bacı” masalında oğlan geyik izindeki sudan içince geyiğe dönüşür (Günay, 1975: 335).

“Ahmet Ağa” masalında kız kocasının sırrını açıklayınca kocası bir güvercine dönüşüp uçar, gider (Günay, 1975: 401).

“Çini Maçın Padişahı” masalında kadın, görünçesine değnek vurunca görünçesi bir ejderhaya dönüşür (Günay, 1975: 517).

“İlk Bahtım Altın Tahtım” masalında şehzade eniştesinden aldığı tüyü ne zaman yüzüne sürerse kuşa dönüşür (Güney, 1992: 382).

“Sabır Taşı” masalında Kocabey bir güvercine dönüşür (Güney, 1992: 215).

“Sabır Taşı” masalında Kocabey bir kartala dönüşür (Güney, 1992: 229).

“Üç Turunçlar Masalı” masalında kızın başındaki üç gümüş tel koparılınca kız, bir beyaz güvercine dönüşür (İpek, 2005: 99).

“Üç Dilek” masalında çoban yer altı dünyasında padişahın, yaptığı kötülüklerden dolayı köpeğe dönüştüğünü görür (Kara, 2007: 124).

“Boncuk Padişah” masalında kadın ağlayarak dua edip inek olmayı dileyince sonunda sarı bir ineğe dönüşür (Kara, 2007: 195).

“Üç Turunçlar” masalında turunç kızın kafasından üç tel koparılınca kız ak bir güvercine dönüşür (Kara, 2007: 137).

“İki Kardeş” masalında oğlan suyu içince bir geyiğe dönüşür (Kara, 2007: 220).

“Üç Dilek” masalında çoban kara dilek taşının yanında durup kırka kadar sayınca kızlar ortaya çıkıp dileklerini gerçekleştirirler (Kara, 2007: 122).

“Saraydaki Eksiklik” masalında oğlan sahip olduğu atı vermek istemeyince Arap, bir ata dönüşür (Kara, 2007: 210).

“Bilmez Hoca” masalında oğlan, sihir yaparak kendini bir taziya dönüştürür (Kasımoğlu, 2010: 431).

“Bilmez Hoca” masalında oğlan, sihir yaparak kendini bir öküze dönüştürür (Kasımoğlu, 2010: 433).

“Bilmez Hoca” masalında Hoca, kendini bir kargaya dönüştürür (Kasımoğlu, 2010: 434).

“Bilmez Hoca” masalında derviş, kendini bir tilkiye dönüştürür (Kasımoğlu, 2010: 434).

“Tah Tah Eden Gabacıh Bizi Yaldataan Babacıh” masalında oğlan, çok susayıp da gölden su içince bir geyiğe dönüşür (Kasımoğlu, 2010: 712).

“Guri El” masalında adam, kaynanası sopayla vurunca bir köpek olur (Kasımoğlu, 2010: 678).

“Guri El” masalında adam, kaynanasına sopayla vurunca onu bir katıra çevirir. Hizmetkârını bir kuşa, karısını da kargaya dönüştürür (Kasımoğlu, 2010: 679).

“Meymunu Şibani” masalında maymun kıyafeti yakılan kız, bir kuşa dönüşüp uçar gider (Köksel, 1995: 168).

“Yılan Kız” masalında kız, kitaba bakıp evlendiğinde yedi yıl yılan kalacağını okur ve evlendiği gece bir yılan dönüşür (Köksel, 1995: 215).

“Geyik İle Fatma” masalında Fatma’nın kardeşi, geyik izinden su içince geyik olur (Kumartaşlıoğlu, 2006: 220).

“Yassıl Kavacığım Yassıl” masalında kızın kafasından bir saç teli koparılınca kız bir güvercine dönüşüp uçar, gider (Kumartaşlıoğlu, 2006: 229).

“Yasemin Çelebi” masalında kız kafasına tarağı takınca bir kuşa dönüşüp Yasemin Çelebi’nin sarayına gider (Kumartaşlıoğlu, 2006: 234).

“Keloğlanla Peri Padişahının Kızı” masalında Keloğlan’ın kız kardeşi, geceleri deve dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 392).

“Yılan Damat” masalında karısı giden damat, karısını aramak için bir yılan dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 414).

“Yılan Damat” masalında oğlan, karısı onu istemeyince bir yılan dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 414).

“Oduncunun Çocukları” masalında ceren izindeki sudan içen oğlan, cerene dönüşür (Özçelik, 1993: 522).

“Çocuk İsteyen Kadın” masalında kızın üvey annesi, ona bir toz üfleyerek onu bir köpeğe çevirir (Özçelik, 1993: 528).

“Kaygısız Ev” masalında kadın değnekle kocasına vurup, “Eşek ol!” deyince adam eşeğe dönüşür (Özçelik, 1993: 631).

“Kaygısız Ev” masalında kadın bileziği takınca bir güvercine dönüşüp uçar gider (Özçelik, 1993: 632).

“Ecel Acayip” masalında oğlan kendini okuyup üfleyip bir tilkiye dönüştürür (Sakaoğlu, 2002: 383).

“Ecel Acayip” masalında oğlan kendini bir ata dönüştürür (Sakaoğlu, 2002: 383).

“Ecel Acayip” masalında oğlan kendini bir koça dönüştürür (Sakaoğlu, 2002: 383).

“Ecel Acayip” masalında Of hoca kendini bir tazıya dönüştürür (Sakaoğlu 2002: 385).

“İyilik Yapan Balık Ve Balıkçının Çocuğu” masalında çıplak adam, yardım etme işi bitince denize atlayıp balığa dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 283).

“Hani Ya Bacımın Ayağı” masalında oğlan geyik izindeki sudan içince bir geyiğe dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 378).

“Ecel Acayip” masalında hoca kendini bir horoza dönüştürür (Sakaoğlu, 2002: 385).

“Melikşah” masalında Melikşah, kızın kılıfını yakınca kız kuşa dönüşüp uçar gider (Sakaoğlu, 2002: 401).

“Ölü Yiyen Derviş” masalında derviş, karısını bulmak için önce bir yılanı sonra da bir kurbağaya dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 180).

“Nar Tanesi” masalında üvey annesi kızın kafasına iğne batırınca kız bir kuş olup uçar gider (Seyidoğlu, 1975: 256).

“Padişahın Üç Kızı” masalında kaynanası Sinan’a çubukla vurunca Sinan eşeğe dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 271).

“Padişahın Üç Kızı” masalında Sinan çubukla vurarak karısını kargaya çevirir (Seyidoğlu, 1975: 271).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında Keloğlan koça dönüşür (Tezel, 2009: 473).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında Ali Cengiz bir kartala dönüşür (Tezel, 2009: 473).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında Keloğlan tazıya dönüşür (Tezel, 2009: 473).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında Ali Cengiz bir tavuğa dönüşür (Tezel, 2009: 475).

“Yeşil Kuş” masalında kadın Arap’ın başını eline alır almaz bir eşeğe dönüşür (Tezel, 2009: 192).

“Yeşil Kuş” masalında kocasının getirdiği çiçeği eline alan kadın bir yeşil kuşa dönüşür. (Tezel, 2009: 193).

“Yeşil Kuş” masalında yeşil kuşların dedesinin baktığı kuşların hepsi aslında insandır. Yeşil kuşların dedesi dertli, kederli insanları kuş haline sokarak dertlerini gidermeye çalışır. (Tezel, 2009: 192).

“Ala Balık” masalında oğlan dereden su içince geyiğe dönüşür (Tezel, 2009: 290).

“Limon Kız” masalında Arap Limon Kız’ın başındaki tarağı çıkarınca kız beyaz bir güvercine dönüşüp uçar, gider (Tezel, 2009: 369).

“Üç Yumurtanın Sırrı” masalında Arap, ağaçtaki kızı yere indirmek isteyince kız bir kuşa dönüşür (Tunç, 2008: 171).

“Emine Sultanın Kutusu” masalında oğlan, sabah olunca bir kuşa dönüşür (Tunç, 2008: 178).

“Geyik Kardeş” masalında oğlan, geyik izinden su içince geyiğe dönüşür (Tunç, 2008: 206).

“Yusuf” masalında oğlan, susayıp sudan içince bir geyiğe dönüşür (Tunç, 2008: 209).

“Hıddım Hıyar Kızı” masalında güzel kız, başından saç çekilince bir kuşa dönüşür (Yardımcı, 1996: 64)

“Yeşiltay” masalında Yeşiltay, dervişin güçlerini devretmesiyle yeşil bir taya dönüşür (Yücel, 2017: 20).

“İki Peri Kızı” masalında şehzade, köpek yavrusu postunu yakınca peri kızı mavi tüylü bir kuşa dönüşüp uçar gider (Yücel, 2017: 127).

“Üç Pınar” masalında oğlan, ikinci pınardan su içince kara bir kuzuya dönüşür (Yücel, 2017: 85).

4.2. Hayvandan İnsana

“Üvey Anne ve Çocukları” masalında kız, çok ağlayıp Allah’a dua edince geyik olan kardeşi yeniden insana dönüşür (Akgün, 2000: 177).

“Hünerli Karga” masalında abilerini beklerken dayanamayan oğlan, sudan içince bir geyiğe dönüşür (Akgün, 2000: 180).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında kızın penceresine gelen güvercin, altın leğene girip üç kere silkinince bir oğlana dönüşür (Alangu, 1961: 49).

“Ali Cengiz Oyunu” masalında atmaca tekrar dervişe dönüşür (Alangu, 1961: 162).

“Ali Cengiz Oyunu” masalında sansar tekrar oğlana dönüşür (Alangu, 1961: 162).

“Tasa Kuşu” masalında kızı kaçıran tasa kuşu, havuza dalıp iki silkinince bir oğlana dönüşür (Alangu, 1961: 94).

“Kara Yılan” masalında yılan aslında yakışıklı bir oğlandır (Alangu, 1961: 198).

“Yılan Kılığında Bir Delikanlı” masalında yılan, evlendiği gün kılıfından sıyrılıp bir delikanlıya dönüşür (Alay, 2005: 195).

“Horoz Çocuk” masalında çocuğu olmayan aileye yollanan horoz, aslında bir delikanlıdır. Kılıfından sıyrılınca bir delikanlıya dönüşür. (Alay; 2005:244).

“Küllü Fatma” masalında oğlan, kuşun kolunu ayağını çekince kuş, insana dönüşür (Alptekin, 2001: 250)

“Şık Battal” masalında yılan, hayvanları otlatmaya gideceği zaman insana dönüşür. (Arslan; 2017:168).

“Keçi Kız” masalında keçi, tulasını çıkarınca bir güzel kıza dönüşür (Arslan, 2017: 224).

“Yapılan İyiliğin Karşılığının Görülmesi Hikâyesi” masalında balık, insana dönüşüp hayatını kurtaran Baltabıyık’a yardım eder (Arslan, 2017: 225).

“Baltabıyık” masalında balık, padişahın oğlu hayatını kurtardığı için bir insana dönüşüp ona yardım eder (Arslan, 2017: 226).

“Nahırcı” masalında kızın evlendiği yılan, aslında tıslımlanmış bir oğlandır (Aydın, 2012: 459).

“Selim-i Cevahir-i Furuc’un Nağlı” masalında üç tane güvercin, yıkanınca üç güzel kız olurlar (Aydın, 2012: 499).

“Konuşan Bebek” masalında şehzadenin evlendiği akrep bir peri kızına dönüşür (Bakırcı, 2000: 261).

“Süllü Yusuf” masalında dev aslında dünya güzeli bir adamdır (Bakırcı, 2000: 267).

“Yılan Şahin İle Tilli Yusuf” masalında yılan çırpınıp bir baba yiğide dönüşür (Bakırcı, 2000: 266).

“Keçi Kız” masalında keçi, postundan sıyrılıp bir kıza dönüşür (Bakırcı, 2000: 305; Özçelik, 1993: 438).

“Çoban İle Üç Oğlu” masalında kara bir köpek, Arap bir adama dönüşür (Bakırcı, 2000: 327).

“Keloğlan” masalında padişahın kayıp oğlu aslında güvercindir. Keloğlan dördüncü kapıyı açınca güvercin tekrar şehzadeye dönüşür (Bakırcı, 2000: 393).

“Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti” masalında kuş, Allah’ın izniyle kıza dönüşür (Bekdik, 2014: 211).

“Allah’ın Verdiği Yılan Evlat” masalında yılan, derisini çıkarınca çok yakışıklı, babayiğit bir delikanlı olur (Bekdik, 2014: 217).

“Ormana Bırakılan İki Kardeş” masalında iki kuş, babalarının gözlerini iyileştirince yeniden insan olurlar (Bekdik, 2014: 249).

“Zalim Gader” masalında üç tane güvercin, oğlanın sığındığı eve gelip üç güzel kıza dönüşür (Bekdik, 2014: 259)

“Çobanın İki Karısı” masalında adam kuşu yakalayınca kuş, adamın karısına dönüşür (Bekdik, 2014: 274).

“Yılan Oğlan” masalında yılan, kılığını çıkarınca bir oğlana dönüşür (Bekdik, 2014: 278).

“Yıldırım Padişah” masalında kırk bir tane kuş havuzun suyuna girince kırk bir güzel kız olarak çıkarlar (Boratav, 1998: 173).

“Arap Lala” masalında sofradan hindiyi alıp kaçırın kedi aslında Arap Lala’dır (Boratav, 1998: 129).

“Altın Topuklu Sultan” masalında bülbül padişahı karısının o gün giydiği elbiseyi beğenirse bülbülден yakışıklı bir oğlana dönüşür (Boratav, 1998: 185).

“Bostancı Dede” masalında yılan aslında Sinan Padişah’ın dönüştürdüğü baldızdır (Boratav, 1998: 195).

“Adsız 7” masalında kuş Allah’tan bir nida gelince silkinip insan olur (Boratav, 2001: 65)

“Karayılan” masalında oğlan, karayılanı bir defa vurunca karayılan bir kıza dönüşür (Boratav, 2001: 102).

“Zalim Padişah” masalında kaplumbağa silkinerek ayın on dördü gibi bir kıza dönüşür (Boratav, 2001: 47).

“Tasa Kuşu” masalında kızı alıp götürən kuş, kızın karşısına geçip bir oğlana dönüşür (Boratav, 2001: 30).

“Adsız 5” masalında civciv padişahın bahçesine girince bir silkinip güzel bir kıza dönüşür (Boratav, 2001: 22).

“Uçar Leyli” masalında kızın yanındaki at birdenbire silkinerek ayın on dördü gibi bir civvana dönüşür (Boratav, 2001: 15).

“Haydar Havva” masalında tay hemen kılıfını atıp, ayın on dördü gibi bir delikanlıya dönüşür (Boratav, 2001: 128).

“Üvey Ana” masalında şehzade kara bir yılan şeklindedir. Kız tarafından kılıfı ateşe atılıp yakılınca ortaya aslan gibi güzel bir babayiğit çıkar (Boratav, 2001: 61; Göde, 2010: 238; Güney, 1992: 170).

“Kral Padişahının Kızı” masalında şehzade, ejderhayı vurunca içinden bir kız çıkar (Boratav, 2009: 82).

“Çember Tiyar” masalında at, silkinip on beş yaşında civan gibi bir oğlan olur (Boratav, 2009: 127).

“Benli Bahri” masalında kara kedi dönüşerek Benli Bahri olur (Boratav, 2009: 78).

“Eşek Kafası” masalında güvercin havuza girip bir kıza dönüşür (Boratav, 2009: 149).

“Gülperi Ve Devlerin Padişahı” masalında Gülperi, devi öpünce dev yakışıklı bir oğlana dönüşür (Çalışoğlu, 2019: 155).

“Guguk Kuşu” masalında kuşa dönüşen çocukların anneleri namaz kılıp dua edince kuşlar tekrar çocuklara dönüşür (Çiftçi, 2015: 160).

“Zümrüdüanka” masalında Beyoğlu, Zümrüdüanka kuşuna sarılıp onu öpünce kuş güzel bir kıza dönüşür (Çiftçi, 2015: 239).

“Padişahın Kızı” masalında bir tabur kuş, saraydaki havuza girip insana dönüşür (Dağı, 2008: 57)

“Peri Sarayı” masalında kedi, aslında peri tarafından hapsedilen bir oğlandır (Dağı, 2008: 96).

“İnsan Soyu, Kedi Soyu, Köpek Soyu” masalında adamın kızı yerine koyup evlendirdiği kedi ve köpek, birer kıza dönüşür (Dağı, 2008: 112).

“Keloğlan İle Hazal” masalında üç güvercin gelip birer kıza dönüşürler (Doğan, 2006: 243).

“Kader” masalında dev kızı konuşturmak için kızın annesi, kız kardeşi ve teyzesi şekline girer (Doğan, 2006: 233).

“Üç Günlük Bebek” masalında kurbağa güzel bir kıza dönüşür (Doğan, 2006: 292).

“Kurbağa Kız” masalında oğlanın eve getirdiği kurbağa derisini çıkarıp dünya güzeli bir kıza dönüşür (Göde, 2010: 226).

“Elmayı Çalan Kuş” masalında kuş, kanadından vurulunca güzel bir kıza dönüşür (Göde, 2011: 191).

“Prens Kurbağa” masalında kurbağa, her gün kılıfından sıyrılıp eve çeki düzen veren bir kızdır (Göde, 2011:199).

“Maymun Kral” masalında sultanın evlendiği maymun, kürkünü çıkarınca yakışıklı bir oğlana döner (Göde, 2011: 203).

“Üç Kız” masalında bir tek çocuğu olan adam, köpek ve kediyi de kendi evladımış gibi evlendirir. Köpek ve kedi birer kıza dönüşür (Göde, 2011: 298).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında tilki, silkinip Keloğlan’a dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Arsız Kız” masalında it, aslında bir oğlandır. Geceleri tüylerini bırakıp bir oğlana dönüşür (Günay, 1975: 288).

“Ahmet Ağa” masalında yılan kılıfından sıyrılıp bir oğlana dönüşür (Günay, 1975: 400).

“Ahmet Ağa” masalında çocuğun gördüğü güvercinler, havuza girip yıkanınca birer insana dönüşürler (Günay, 1975: 401).

“Çini Maçın Padişahı” masalında ejderhanın sırrı öğrenilince, ejderha bir kıza dönüşür (Günay, 1975: 520).

“Çini Maçın Padişahı” masalında köpek adamı, baldızı tekrar insana çevirir (Günay, 1975: 517).

“Kara Köpek” masalında küçük kızın evlendiği köpek, kılıktan kılığa girebilen bir insandır (Günay, 1975: 464).

“Elmas Beşik” masalında su kenarındaki üç kuşun ikisi kıza biri oğlana dönüşür (Güney, 1992: 344).

“Sedef Bacı” masalında üvey annenin kuşa çevirdiği üç şehzade geceleri ete kemiğe bürünüp insan olurken gündüzleri kuşa dönüşmektedir (Güney, 1992: 68).

“Sabır Taşı” masalında Akça Kız’ın karşısına çıkan kınalı keklik dönüşüme uğrayarak yakışıklı bir oğlan olur (Güney, 1992: 200).

“İlk Bahtım Altın Tahtım” masalında şehzadenin eniştesi bülbül padişahıdır. Gündüzleri kuş olup akşamları insana dönüşür (Güney, 1992: 382).

“İhtiyar Çiftçi Ve Üç Oğlu” masalında tarlaya dadanan kuş, aslında büyülenmiş bir kızdır (İpek, 2005: 163).

“İhtiyar Çiftçinin Üç Oğlu” masalında bahçedeki darıları yiyen hırsız kuş, aslında bir kızdır. Tüylerini yolup yolup bir kıza dönüşür (Kara, 2007: 147).

“Guşlar Padişahı” masalında kuş tılsımındaki oğlan, tılsım günü dolunca normal bir insana döner (Kasımoğlu, 2010: 377).

“Bilmez Hoca” masalında tazi, oğlana dönüşüp babasının yanına gider (Kasımoğlu, 2010: 432).

“Bilmez Hoca” masalında karga, bir dervişe dönüşür (Kasımoğlu, 2010: 434).

“Meymuncuh” masalında küçük şehzadenin nasibine düşen maymun, aslında güzel bir kızdır (Kasımoğlu, 2010: 682).

“Guri El” masalında Mirza Muhammet, hikâyenin doğrusunu anlatınca yılan, patlayıp bir güzel kıza dönüşür (Kasımoğlu, 2010: 680).

“Tosbağa Gelin” masalında küçük oğlanın evlendiği tosbağa, kabuğundan sıyrılıp bir kıza dönüşür (Köksel, 1995: 164).

“Meymunu Şibani” maymun kılığındaki aslında bir kızdır. Kılığını çıkarıp kıza dönüşür sonra tekrar kılığını giyip maymun olur (Köksel, 1995: 170).

“Köpekle Evlenen Kız” masalında kızın evlendiği köpek, aslında bir insandır. Geceleri kızı uyutup oğlan kılığında yanına gelir (Köksel, 1995: 213).

“Ceylan Hanım” masalında ceylanın eşi, avcılar tarafından vurulunca ceylanlar birer insana dönüşüp avcılardan intikam almak için yaşarlar (Köksel, 1995: 223).

“Keçi Kız” masalında keçi postundaki kız, istediği zaman bir kıza dönüşüp istediği zamanda keçi olabilir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 238).

“Tosbağa Gelin” masalında küçük şehzadenin nasibine düşen tosbağa, aslında güzel bir kızdır. (Kumartaşlıoğlu; 2006:306)

“Bostancı” masalında yılan, silkinip güzel bir kıza dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 359).

“Yılan Damat” masalında yılan urbanın sıyrınca bir oğlana dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 413).

“Yılan Damat” masalında yılan, karısını bulunca bir oğlana dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 414).

“Keçi Kızı” masalında keçi, aslında güzel bir kızdır. Postundan sıyrılıp kıza dönüşür ama postu yanınca kendisi de ölür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 446).

“Avcı Mehmet” masalında Mehmet’in vurduğu güzel yılan, aslında yılanlar padişahının kızıdır (Özçelik, 1993: 384).

“Avcı Mehmet” masalında iki yılan, Mehmet’in arkadaşlarının kılığına girerek insana dönüşür (Özçelik, 1993: 384).

“Balık Adam” masalında Halil, ellerini birbirine vurunca balık adam olup suda kaybolur (Özçelik; 1993: 386).

“Peri Kızı” masalında şehzadenin evlendiği kurbağa, güzel bir kıza dönüşür (Özçelik, 1993: 420).

“Hıbari” masalında güvercin, aslında yakışıklı bir oğlan olan Hıbari’dir (Özçelik, 1993: 442).

“Köpekle Evlenen Kız” masalında kızın evlendiği köpek, yakışıklı bir delikanlıya dönüşür (Özçelik, 1993: 454).

“Yılan Adam” masalında kızın evlendiği yılan, bir oğlana dönüşür (Özçelik, 1993: 463).

“Cansız” masalında kızı balkondan alıp götüren kuş, aslında cansız denilen bir adamdır (Özçelik, 1993: 587).

“Balık Kız” masalında oğlanın tuttuğu balık güzel bir kıza dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 308).

“Sır Saklamayan Padişah Kızı” masalında yılan, kılıfından sıyrılıp bir oğlana dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 320).

“Köpekle Evlenen Kız” masalında köpek bir hopladığında insana, tekrar hopladığında ise köpeğe dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 324).

“İyilik Yapan Balık Ve Balıkçının Çocuğu” adlı masalda oğlan, babasının yakaladığı balığı üç kez denize geri atar. Balık da bu iyiliğin karşılığında insana dönüşür ve oğlana iyilik eder (Sakaoğlu, 2002: 281).

“Konuşan Bebek” masalında kurbağa bir kıza dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 303).

“Ecel Acayip” masalında tilki okuyup üfleyip bir adam olur (Sakaoğlu, 2002: 384).

“Ecel Acayip” masalında kasaba satılan koç, okuyup üfleyince oğlana dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 384).

“Melikşah” masalında üç kuş, havuzun kenarına gelip silkinir ve birer kıza dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 399).

“Tuz Kadar Sevgi” masalında kurbağa şişerek patlayıp bir kıza dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 476).

“Yılan Bey” masalında yılan, kabuğundan çıkınca gözleri kamaştıran bir oğlana dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 155).

“Topal Leylek” masalında leylek, ligabını çıkarıp bir oğlana dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 173).

“Hasanı Çelebi” masalında kuleye gelip konan kuşlar, yatacak vakit kılıkclarını değiştirir birer kıza dönüşürler (Seyidoğlu, 1975: 175).

“Yüzük Kaçıran Kuş” masalında kuş, aslında tılsımlanmış olan bir oğlandır (Seyidoğlu, 1975: 180).

“Tasa Kuşu” masalında tasa kuşu aslında bir padişahın yirmili yaşlardaki oğludur (Seyidoğlu, 1975: 235).

“Tavuk Kız” masalında tavuk, taşın üzerine kılığını bırakınca çok güzel bir kıza dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 242).

“Nar Tanesi” masalında kuşun başından iğne çıkarılınca kuş bir kıza dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 256).

“İyilik Et De Suya At Balık Bilmezse Halik Bilir” masalında padişahın oğlunun hayatını kurtardığı balık, bir insana dönüşür ve ona bu iyiliğinin karşılığını verir (Seyidoğlu, 1975: 308).

“Kara Kedi” masalında kara kedi, üç defa silkinip yakışıklı bir oğlana dönüşür (Tezel, 1997: 70).

“Keçi Kız” masalında aslında bir peri kızı olan keçi, gerçek halini sığır çobanı ve eşinden saklamaktadır (Göde, 2010: 225; Tezel, 2009: 100).

“Bahtiyar İle Hoptiyar” masalında Keloğlan’ın gördüğü iki güvercinden biri kıza biri oğlana dönüşür (Tezel, 1997: 177).

“Bahtiyar İle Hoptiyar” masalında kalfaların yere hiç değdirmeden diktikleri hırka, güvercinin üzerine atılınca güvercin temelli insana dönüşür (Tezel, 1997: 187).

“Sihirli Tavşan” masalında tavşan aslında çocukken kaybolduğu sanılan kızdır. Küçük şehzadenin ok atıp tavşanı vurmasıyla tavşan kıza dönüşür (Tezel, 2009: 354).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında kız güvercinin üzerine ibrikten biraz su dökünce güvercin hemen ayın on dördü gibi bir oğlana dönüşür (Tezel, 2009: 227).

“Güneş Kızı” masalında Hint memleketinde ki otuz dokuz güvercin silkinerek ayın on dördü gibi kızlara dönüşürler (Tezel, 2009: 304).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında tilki şeklindeki Keloğlan tekrar insana dönüşür (Tezel, 2009: 475).

“Mehmet’in Yüzüğü” masalında yılan, kılıfından sıyrılarak bir kıza dönüşür (Tunç, 2008: 163).

“Gül Ali” masalında yılan, on dokuz yaşlarında genç bir oğlana dönüşür (Tunç, 2008: 186).

“Şahmaymun Kadın” masalında oğlanın karşısına çıkan kedi, aslında bir peri kızıdır (Tunç, 2008: 167).

“Üç Kızlar” masalında oğlan, kuşu yakalayınca kuş bir kıza dönüşür (Tunç, 2008: 224).

“İki Peri Kızı” masalında köpek yavrusu, geceleri postundan çıkan bir peri kızıdır (Yücel, 2017: 127).

4.3. Hayvandan Hayvana

“Ali Cengiz Oyunu” masalında koç bir kuşa dönüşür (Alangu, 1961: 162).

“Süllü Yusuf” masalında dev fark edildiğini anlayınca bir güvercine dönüşür (Bakırcı, 2000: 268).

“Adsız 6” masalında aslında Keloğlan olan katır bir kurbağaya dönüşür (Boratav, 2001: 41).

“Of Baba” masalında ata dönüşmüş olan oğlan fare olup delikten çıkar sonra da kedi olup damdan dama atlar (Boratav, 2001: 52).

“Çember Tiyar” masalında oğlanı kovalayan devler tavuğa dönüşür (Boratav, 2009: 132).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında katır silkinip bir güvercine dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında at silkinip bir doğana dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında doğan, bir silkinip civevli tavuğa dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Sıçan Çocuk” masalında kız, sıçan çocuğa tekme atınca sıçan bir güvercine dönüşür (Günay, 1975: 419).

“Bilmez Hoca” masalında Hoca, öküzü alıp keseceği sırada öküz bir kuşa dönüşür (Kasımoğlu, 2010: 434).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında koç bir kuşa dönüşür (Tezel, 2009: 473).

“Yeşiltay” masalında yeşil bir tay olan oğlan, yeşil güzel bir kuşa dönüşür (Yücel, 2017: 29).

4.4. İnsandan İnsana

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında devlerin beddua etmesiyle Tedbil Sultan, bir erkeğe dönüşür (Alangu, 1961: 57; Sakaoğlu, 2002: 315).

“Çoban İle Üç Oğlu” masalında Arap adam, bir kıza dönüşür (Bakırcı, 2000: 329).

“Şah İsmail İle Gülizar” masalında Arap Üzengi, Arap kılığına girmiş dünya güzeli bir kızıdır (Bekdik, 2014: 266).

“Sitti Nusret” masalında derviş, evine getirdiği kızın babasının kılığına girip yanına gider (Boratav, 1998: 154).

“Oduncunun Kızı” masalında Arap, kızın annesinin kılığına girip kızın yanına gider (Boratav, 1998: 163).

“Menekşe Yaprğından İncinen Kızım” masalında gelin olan yaşlı kadını periler, genç ve güzel bir kıza dönüştürürler (Boratav, 1998: 123).

“Sitti Nusret” masalında derviş, evine getirdiği kızın annesinin kılığına girip yanına gider (Boratav, 1998: 155).

“Keloğlan İle Hazal” masalında kız, Keloğlan’ı yenmek için güçlü bir Arap’a dönüşür (Doğan, 2006: 243).

“Keloğlan İle Hazal” masalında kız, Keloğlan’ı kandırmak için çocuk kılığına dönüşür (Doğan, 2006: 243).

“Şehribanla Kehriban” masalında yaşlı kadın, padişahın genç kız olmayı dileyince genç bir kıza dönüştürülür (Göde, 2011: 258).

“Horhor At” masalında kız, Gülperi’nin bağından gülleri çalınca Gülperi kıza beddua eder. Kız bir oğlana dönüşür (Kasımoğlu, 2010: 701).

“Şah İsmail” masalında Arap Üzengi, kılığını çıkarınca dünya güzeli bir kıza dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 282).

“Padişahın Kızı” masalında devler, kıza beddua edince kız, bir oğlana dönüşür (Özçelik, 1993: 453).

“Balık Kız” masalında sepetin içindeki bebek, silkinince genç bir delikanlıya dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 310).

“Ölü Yiyen Derviş” masalında derviş, kızın ağzından laf alabilmek için kızın annesine dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 179).

“Güneş Kızı” masalında Güneş Kızı, yaşlı bir kadın şekline dönüşerek oğlanı sınar (Tezel, 2009: 305).

“Yeşiltay” masalında Yeşiltay, dervişin sözleriyle güzel bir kıza dönüşür (Yücel, 2017: 15).

4.5. Nesneden İnsana

“Kelle” masalında Kelle, aslında büyülenmiş bir insandır. Evlendikten kırk gün sonra büyüsünün geçeceğini söyler (Arslan, 2017: 169).

“Eplim Hıyaroğlu” masalında iğne, güzel bir kıza dönüşür (Arslan, 2017: 197).

“Yılan Şahin İle Tilli Yusuf” masalında cinlerin tavandan indirdikleri şey dua okumalarıyla Tilli Yusuf’a dönüşür (Bakırcı, 2000: 266).

“Akkavak Kızı” masalında çaydan çıkarılan karpuzlar birer kıza dönüşür (Bakırcı, 2000: 294).

“Akkavak Kızı” masalında kocakarının evine götürdüğü çırılar bir kıza dönüşür (Bakırcı, 2000: 296).

“Konuşan Kaval” masalında kaval taşa vurulunca içinden güzel bir kız çıkar (Bekdik, 2014: 244).

“Nohut Oğlan” masalında kadın, nohutlara oklavasıyla dokununca nohutlar birer çocuğa dönüşür (Bekdik, 2014: 287).

“Tak Tak Tabacık” masalında kız, kardeşinin kemiklerini gömüp ağlayarak dua edince kemikler tekrar kardeşine dönüşür (Bekdik, 2014: 303).

“Oduncunun Kızı” masalında padişahın saraya getirdiği ağızlık silkinip bir Arap’a dönüşür (Boratav, 1998: 167).

“Adsız 10” masalında adam çarşıya çıkınca kıymık bir kıza dönüşüp evin her yerini temizleyip süpürür (Boratav, 2001: 73).

“Nalinci İle Padişah” masalında Mehmet Ağa’nın dağdan getirdiği kütük çıt diye ikiye ayrılıp bir kıza dönüşür (Boratav, 1998: 177).

“Nohut Oğlan” masalında çocuğu olmayan kadın, tenceredeki nohutların çocuk olmasını diler ve nohutlar çocuğa dönüşür (Boratav, 2009: 272).

“Çember Tiyar” masalında darı taneleri oğlan ile kıza dönüşür (Boratav, 2009: 132).

“Çar-Kuşu, Çor-Kuşu” masalında Arap, taşa dönüştürdüğü herkesi kızın isteğiyle tekrar insana dönüştürür (Boratav, 2009: 113).

“Eşek Kafası” masalında eşek kafası bir oğlana dönüşür (Boratav, 2009: 144).

“Nohut Mehmet” masalında kadının ıslattığı nohutlar kırk gün sonra çocuğa dönüşür (Çiftçi, 2015: 210).

“Yumurta Gızı” masalında yumurtalar kırılınca birer güzel kıza dönüşür (Doğan, 2006: 308).

“Yumurta Gızı” masalında kütük bir kıza dönüşür (Doğan, 2006: 308).

“Altın” masalında ihtiyar dua okuyunca tahta parçası bir kıza dönüşür. (Doğan, 2006: 174).

“Sefa İle Cefa” masalında taşa dönüşen Cefa’nın üzerine Sefa’nın bebeği konup kesilince taş tekrar Cefa’ya dönüşür (Doğan, 2006: 277).

“Havu      ” masalında çocuğu olmayan ailenin evindeki havuç dile gelip onların çocukları olmak ister (Doğan, 2006: 210).

“Cinbizik” masalında çocuğu olmayan kadın buğday tanelerini yastığının altına koyunca ertesini gün hepsi birer çocuğa d  n    r (Göde, 2011: 296).

“Zülfü Mavi” masalında ta   olanların   zerine, Zülfü Mavi su serpince hepsi tekrar insana d  n    r (Günay, 1975: 365).

“     Nar” masalında oğlanın bulduğu      nar, aslında      güzel kızdır (Günay, 1975: 427).

“     Nar” masalında kesilen ağaçtan arta kalan   valdız, bir kıza d  n    r (Günay, 1975: 428).

“G  likan” masalında G  likan,   ekmeceyle yazı yazıp   izince ta   olan oğlan, tekrar insana d  n    r (Günay, 1975: 488).

“     Turunçlar” masalında dev elmayı yere vurarak şehzadeyi yine insana dönüştürür (Güney, 1992: 46).

“     Turunçlar” masalında   ehzade, turunçları yemek için soydu  unda turunçlar güzel birer kıza d  n    r (Güney, 1992: 52; Kara, 2007: 134;     elik, 1993: 425).

“Zümrüdüanka” masalında      elma,      güzel kıza d  n    r (Güney, 1992: 251).

“Konuşan Kaval” masalında kaval yere d    p kırılınca içinden Dal çıkar (  pek, 2005: 72).

“     Turunçlar Masalı” masalında kavak ağacından kalan tahta parçası,      turunç güzeline d  n    r (  pek, 2005: 103).

“     Turunçlar Masalı” masalında ağaçtan koparılan      turunçlar kesilince içinden      ayrı güzel kız çıkar (  pek, 2005: 95).

“  emsem Güzeli” masalında kadının havuzdan aldığı      hıyar kesilince      güzel kıza d  n    r (Kara, 2007: 218).

“     Turunçlar” masalında kavaktan kesilip yapılan tahta kapak, turunç güzeline d  n    r (Kara, 2007: 138).

“Bilmez Hoca” masalında elmanın yarısı, Ahmet’e d  n    r (Kasımoğlu, 2010: 434).

“Dilelem   engi” masalında kız, taşa çevirdiği adamların üzerine kuyudan su   ekip suyu serpince hepsi tekrar insan olur (Kasımoğlu, 2010: 763).

“Limon Kız” masalında limon kesildiği zaman ortaya bir kız çıkar (Köksel, 1995: 180).

“  ar Kuşu   or Kuşu” masalında kapısındaki taşları, Arap kız tekrar insana çevirir (Köksel, 1995: 325).

“Yassıl Kavacığım Yassıl” masalında kesilen ağaçtan kalan burçak, güzel bir kıza dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 230).

“Şamdanlı Kız” masalında ninenin evine götürdüğü yongalardan biri, güzel bir kıza dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 304).

“Cinnet Ali” masalında çocuğu olmayan kadın, nohutların üzerine oturup bekleyince nohutlar çocuğa dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 330).

“Nohut Çocuk” masalında nohutlar birer çocuğa dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 429).

“Miski Bahar” masalında çocuğu olmayan kadının, bin bir baharatla hazırladığı bebek, kırk gün boyunca yaptığı dualar sonucu canlanır (Özçelik, 1993: 413).

“Üç Turunçlar” masalında kesilen kavaktan geriye bir iğne kalır. Bu iğne de turunç güzeline dönüşür (Özçelik, 1993: 429).

“Kuru Kafa” masalında kuyuya düşen kuru kafa, iyileşip canlanır ve yakışıklı bir oğlana dönüşür (Özçelik, 1993: 448).

“Yiğit Çoban” masalında heykele dönüşen çobanın heykeline, koç kanı sürülünce heykel tekrar çobana dönüşür (Özçelik, 1993: 494).

“Nohut Oğlan” masalında nohut, kadınının duaları sonucunda canlanıp insana dönüşür (Özçelik, 1993: 643).

“Gül Sinan” masalında Gül Sinan, taş ettiği insanlara tekrar insan olmalarını söyleyince bütün taşlar insana dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 229).

“Üç Turunçlar” masalında oğlanın derdine düştüğü üç turunçlar, üç güzel kızdır. Oğlan, turunçları kesip açtıkça birer kızla karşılaşır (Seyidoğlu, 1975: 292).

“Üç Turunçlar” masalında ninenin evine götürdüğü iğne, bir kıza dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 293).

“Üç Karpuz Güzeli” masalında ninenin evine götürdüğü çuvaldız, karpuz güzeline dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 297).

“Peynir Tulumu” masalında peynir tulumu şekline giren aslında yakışıklı bir oğlandır (Tezel, 1997: 44).

“Konuşan Kaval” masalında kaval padişahın elinden düşüp iki parçaya ayrılınca küçük kızı Dal’a dönüşür (Tezel, 2009: 360).

“Limon Kız” masalında şehzadenin aldığı üç limon kesildiklerinde üç güzel kıza dönüşürler (Tezel, 2009: 366).

“Limon Kız” masalında tahta parçaları Limon Kız’a dönüşür (Tezel, 2009: 371).

“Üç Yumurtanın Sırrı” masalında kırılan üç yumurta da birer kıza dönüşür (Tunç, 2008: 170).

“Üç Yumurtanın Sırrı” masalında eve götürülen dal, bir kıza dönüşür (Tunç, 2008: 171).

“Nohut Ali” masalında nohut, canlanıp bir çocuğa dönüşür (Tunç, 2008: 256)

“Hıddım Hıyar Kızı” masalında üç salatalık da birer güzel kıza dönüşür (Yardımcı, 1996: 64)

“Hıddım Hıyar Kızı” masalında iğ çöpü, bir güzel kıza dönüşür (Yardımcı, 1996: 68)

4.6. İnsandan Nesneye

“Padişahın Üç Oğlu İle Üç Kız Kardeş” masalında kız, Pirey’e değnek vurunca Pirey taşa dönüşür (Alay, 2005: 226).

“Padişahın Üç Kızı” masalında Dünya Güzeli’ni arayanlar, teli taşla vuramazlarsa kendileri taşa dönüşürler (Alptekin, 2001: 246)

“Şık Battal” masalında Şık Battal bir çörten, kız ise pınar olur (Arslan, 2017: 168).

“Şık Battal” masalında kız, bir dikmeye dönüşür (Arslan, 2017: 168).

“Kelle” masalında kız, bir ağaca dönüşür (Arslan, 2017: 169).

“Nalinci Mehmet Ağa” masalında bebek, padişaha “Taş kesil!” deyince padişah taşa dönüşür (Arslan, 2017: 193).

“Süllü Yusuf” masalında Yusuf ve kız birer çeşmeye dönüşür. (Bakırcı, 2000: 272).

“Süllü Yusuf” masalında Yusuf ve kız birer çalıya dönüşür (Bakırcı, 2000: 271).

“Kel Fatma” masalında suya düşen kızın yerine, bir servi ağacı çıkar (Bekdik, 2014: 283).

“Bostancı Dede” masalında Sinan Padişah değnek Arap’a vurunca onu bir kütüğe dönüştürür (Boratav, 1998: 196).

“Nalinci İle Padişah” masalında padişahın kötü laf ettiği bebek padişahı taşa dönüştürür (Boratav, 1998: 179).

“Haydar Havva” masalında Haydar Havva kızı süpürgeye dönüştürür (Boratav, 2001: 129).

“Haydar Havva” masalında Haydar Havva kızı bahçeye dönüştürür (Boratav, 2001: 129).

“Haydar Havva” masalında Haydar Havva Kızı çeşmeye kendisini de musluğa dönüştürür (Boratav, 2001: 129).

“Hüsnü Yusuf” masalında Yusuf eleğe vurarak kızı uzun bir servi ağacına kendisini de bir yılanı dönüştürür (Boratav, 2001: 57).

“Adsız 10” masalında kız, oğlana çok yalvarınca onu süpürge yapıp kapı arkasına koyar (Boratav, 2001: 72).

“Hüsnü Yusuf” masalında Yusuf eleğe vurarak kızı bir bostanlığa dönüştürür (Boratav, 2001: 57).

“Hüsnü Yusuf” masalında Yusuf eleğe vurarak kızı bir su küpüne kendisini de küpün üstlüğüne dönüştürür (Boratav, 2001: 57).

“Uçar Leyli” masalında oğlan kıza bir tokat vurarak onu dereye dönüştürür (Boratav, 2001: 15).

“Uçar Leyli” masalında oğlan kıza bir tokat vurarak onu bastona dönüştürür (Boratav, 2001: 15).

“Adsız 6” masalında Keloğlan bir çiçeğe dönüşür (Boratav, 2001: 41).

“Adsız 6” masalında Keloğlan bir dama dönüşür (Boratav, 2001: 41).

“Of Baba” masalında oğlan pazar yerinde bir çift hamama dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Of Baba” masalında oğlan kadına bir tokat vurup onu süpürge yapar (Boratav, 2001: 52).

“Çember Tiyar” masalında oğlan, sevgilisini bir elmaya dönüştürür (Boratav, 2009: 129).

“Çember Tiyar” masalında oğlan, kızı bir bostana dönüştürür (Boratav, 2009: 132).

“Çember Tiyar” masalında oğlan, kızı bir ağaca çevirir (Boratav, 2009: 132).

“Çember Tiyar” masalında oğlanla kız bir top güle dönüşür (Boratav, 2009: 132).

“Çan-Kuşu, Çor-Kuşu” masalında oğlan Arap kıza seslenip de cevap alamayınca taşla dönüşür (Boratav, 2009: 110).

“Altın” masalında ihtiyar dua okuyunca kız tahta parçasına dönüşür (Doğan, 2006: 174).

“Gavur Gül” masalında Gavur Gül’e seslenenler eğer o cevap vermezse taşla dönüşürler (Doğan, 2006: 202).

“Sefa İle Cefa” masalında Cefa bildiği her şeyi anlatınca taşla dönüşür (Doğan, 2006: 275).

“Kuru Kafa” masalında oğlan kuru kafaya dönüşür (Göde, 2010: 233).

“Zülfü Mavi” masalında Zülfü Mavi’ye üç kere seslenip de cevap alamayan insanlar taşla dönüşür (Günay, 1975: 364).

“Sıçan Çocuk” masalında oğlan kızı bir bostana dönüştürür (Günay, 1975: 420).

“Sıçan Çocuk” masalında kız, bir bağa dönüşür (Günay, 1975: 420).

“Sıçan Çocuk” masalında kız, bir değirmene dönüşür (Günay, 1975: 420).

“Üç Nar” masalında nar güzeli kızın düştüğü yerde bir nar ağacı meydana çıkar (Günay, 1975: 428).

“Gülükan” masalında Gülükan, oğlana taş kesil deyince oğlan taşa dönüşür (Günay, 1975: 484).

“Üç Turunçlar” masalında dev şehzadenin iki yanağına vurarak onu bir Tokat elmasına dönüştürür (Güney, 1992: 45) .

“Konuşan Kaval” masalında suya düşen Dal’ın yerine bir kavak ağacı peyda olur (İpek, 2005: 71).

“Üç Turunçlar” masalında şehzade turunçları üç seferde vuramayınca taşa dönüşür (Kara, 2007: 134).

“Bilmez Hoca” masalında oğlan, kendini bir hana çevirir (Kasımoğlu, 2010: 432).

“Zümrüdi Anka İle Keçoluk” masalında kuş, kızı bir meyveye çevirir (Kasımoğlu, 2010: 750).

“Altın Saçlı Kızla Sırma Saçlı Oğlan” masalında Arap, kocakarıya “Taş ol!” deyince kocakarı taşa dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 247).

“Keçi Kız” masalında keçi kızın postu, ateşe atılınca kız bir taşa dönüşür (Özçelik, 1993: 441).

“Yiğit Çoban” masalında çoban, kuşlardan duyduklarını dile getirince taşa dönüşür (Özçelik, 1993: 493).

“Çocuk İsteyen Kadın” masalında üvey anne, sultana ve askerlerine bir toz üfleyerek hepsini taşa çevirir (Özçelik, 1993: 530).

“Konuşan Bebek” masalında padişah, bebeğin sözleri sonucu taşa dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 304).

“Gül Sinan” masalında Gül Sinan, cazı nineye taş kesilmesini söyleyince kadın taşa dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 230).

“Padişahın Üç Kızı” masalında kütük, Sinan’ın kaynanasıdır. Sinan çubukla vurarak kaynanasını kütüğe çevirir (Seyidoğlu, 1975: 271).

“Üç Turunçlar” masalında kara kızın aşağı attığı turunç güzeli, bir güle dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 293).

“Üç Karpuz Güzeli” masalında karpuz güzeli, ağaçtan atılınca suyun üzerindeki gül yapraklarına dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 297).

4.7. Nesneden Nesneye

“Ali Cengiz Oyunu” masalında elma bir darıya dönüşür (Alangu, 1961: 162).

“Eplim Hıyaroglu” masalında kızın küllüğe atılan kemikleri bir iğneye dönüşür (Arslan, 2017: 197).

“İki Kardeş” masalında adamın eve getirdiğini sandığı toprak, una dönüşür (Arslan, 2017: 245).

“Akkavak Kızı” masalında yere damlayan kan bir güle dönüşür (Bakırcı 2000: 296).

“Yusufçuk İle Fatmacık” masalında ineğin gömülen kemikleri, Fatmacık için bir elbiseye dönüşür (Bekdik, 2014: 209).

“Yedi Kardeşler” masalında küçük kıza annesi külden bir eşek yapar. Bu eşek “Deh!” dedikçe gider “Çüş!” deyince tekrar küle dönüşür (Boratav, 1998: 93).

“Of Baba” masalında gül darıya dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Çember Tiyar” masalında güller, darı tanelerine dönüşür (Boratav, 2009: 132).

“Üvey Anne” masalında ineğin kemikleri toprağa gömülür. Ertesi gün kemiklerin yerinde altın ve gümüş olur (Doğan, 2006: 295).

“Yumurta Gızı” masalında yere damlayan kan bir ağaca dönüşür (Doğan, 2006: 308).

“Üç Turunçlar” masalında turunç güzelinin kanıyla yeşeren ağaç kesilir. Ağaçtan geriye kalan budaklı kütük, filiz açıp dal olur. Bu dal da silkinerek yaprağa, ardından da fidan boylu bir kıza dönüşür (Güney, 1992: 62).

“Üç Turunçlar Masalı” masalında güvercinin gömülen kemikleri yerine bir kavak ağacı çıkar (İpek, 2005: 101).

“Üç Turunçlar” masalında güvercinin kemikleri gömülünce kavak ağacına dönüşür (Kara, 2007: 138).

“Tosbağa Gelin” masalında küçük gelinin üzerine döktüğü yiyecekler, o ayağa kalkınca altına dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 308).

“Üç Turunçlar” masalında kuşun kanı yere dökülünce bir kavak ağacına dönüşür (Özçelik, 1993: 427).

“Ecel Acayip” masalında güller darıya dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 385).

“Üç Turunçlar” masalında atın yere damlayan kanı, bir servi ağacına dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 294).

“Üç Karpuz Güzeli” masalında suyun üzerindeki gül yaprakları, bir mendile dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 297).

“Üç Karpuz Güzeli” masalında mendil yere atılınca bir servi ağacına dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 297).

“Altın Kozalaklı Gümüş Selvi” masalında tahta bebek, yere düştüğü anda altın kozalaklı gümüş bir serviye dönüşür (Tezel, 1997: 210).

“Doğruluk” masalında oğlan ağacın altındaki fareyi öldürünce farenin altındaki taşlar altına dönüşür (Tezel, 2009: 446).

“İbiş İle Memiş” masalında İbiş’in gece arabaya yüklediği buğdaylar sabah altına dönüşür (Tezel, 2009: 382).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında gül bir dariya dönüşür (Tezel, 2009: 474).

“Üç Yumurtanın Sırrı” masalında öldürülen kuşun kanı, bir ağaca dönüşür (Tunç, 2008: 173).

“Kuru Kafa” masalında kız, kuru kafanın muşambasını açınca kuru kafa bir toprağa dönüşür (Yardımcı, 1996: 71).

4.8. Hayvandan Nesneye

“Ali Cengiz Oyunu” masalında kuş bir elmaya dönüşür (Alangu, 1961: 162).

“Altın Bülbül” masalında oğlanın düştüğü kuyudaki balıklar birleşerek bir merdivene dönüşür (Bakırcı, 2000: 333).

“Of Baba” masalında ejderha bir çift nalına dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Of Baba” masalında güvercin güle dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Dev Baba” masalında kız, dev babasını öldürünce dev altından, elmastan bir beşiğe dönüşür (Boratav, 2009: 63).

“Peri Ve Köyün Kızı” masalında kızın takip ettiği hayvan, bir anda duman bulutuna dönüşür (Çalışoğlu, 2019: 142).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında güvercin dariya dönüşüp yerlere saçılır (Göde, 2011: 244).

“Bilmez Hoca” masalında kuş, bir elmaya dönüşüp padişahın kucağına düşer. (Kasımoğlu, 2010: 434).

“Zümrüdi Anka İle Keçoluk” masalında kuş, atı bir tarlaya çevirir (Kasımoğlu, 2010: 759).

“Yassıl Kavacığım Yassıl” masalında kuştan akan kan, servi ve akasya ağacına dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 230).

“Şamdanlı Kız” masalında öldürülen kuştan akan kan, bir servi ağacına dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 303).

“Kör Kurt” masalında evin bacasından atılan yılan ve çıyanlar altına dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 331).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında kuş bir demet güle dönüşür (Tezel, 2009: 474).

4.9. Nesneden Hayvana

“Ali Cengiz Oyunu” masalında darı bir sansara dönüşür (Alangu, 1961: 162).

“Kelle” masalında sırrı ortaya çıkan Kelle, bir kuş olur ve uçup gider (Arslan, 2017: 169).

“Külden Eşek” masalında kıza annesinin külden yaptığı eşek canlanır ve kız “Çüş!” demediği sürece onu gideceği yere götürür (Arslan, 2017: 172).

“Hinzır Babam Tuttu Hinzır Anam Kesti” masalında öldürülen kızın kemikleri dama atılınca bir kuşa dönüşür (Bekdik, 2014: 210).

“Adsız 7” masalında kızın bahçeye gömdüğü kemikler sabah kuş olup uçar (Boratav, 2001: 65).

“Of Baba” masalında darı sansara dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Of Baba” masalında anahtar güvercine dönüşür (Boratav, 2001: 52).

“Eşek Kafası” masalında peri kızı, havuza girip bir güvercine dönüşür (Boratav, 2009: 147).

“Yedi Kardeş Bir Bacı” masalında kızın yemekte yediği kıllar, karnında birer yılan dönüşür (Doğan, 2006: 304).

“Yedi Kardeş Bir Bacı” masalında küllerden yapılan eşek, “Deh!” dedikçe gider, “Çüş!” deyince yine kül olur (Doğan, 2006: 300).

“Of Koca (Ali Cengiz Oyunu)” masalında tek kalan darı bir tilkiye dönüşür (Göde, 2011: 244).

“Kül Eşek” masalında külden yapılan eşek, “Co Co” deyince gider, “Çüş” deyince küle döner (Günay, 1975: 338)

“Bilmez Hoca” masalında elma dervişi kafasına vurulunca bir tavuk ve civcivlerine dönüşür (Kasımoğlu, 2010: 434)

“Kayaoğlan” masalında külden yapılan eşek silueti canlanıp bir eşeğe dönüşür (Özçelik, 1993: 465)

“Yedi Kardeş Bacısı” masalında ninenin külden yaptığı eşek, canlanıp kıızı istediği yere götürür (Özçelik, 1993: 511).

“Ecel Acayip” masalında tilki, kendini bir güle dönüştürür (Sakaoğlu, 2002: 385).

“Üç Turunçlar” masalında yere atılan gül, bir ata dönüşür (Seyidoğlu, 1975: 293).

“Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu” masalında darı, bir tilkiye dönüşür (Tezel, 2009: 474).

5. Büyülü Tedavi

Hastalıkların varlığı ilk insan toplumuna kadar dayandığına göre tedavi de başlangıçtan itibaren görülen bir kavramdır. Tedavi çeşitleri, geçmişten bugüne farklılıklara uğrayarak yaşamını sürdürür.

Eski Türk toplumlarında da hastalık ve tedavi ilişkisine bakıldığında halk hekimliği ifadesiyle karşılaşılır. Halk hekimliğinin başlangıcında ise Şamanizm inancı bulunmaktadır. Şaman, ritüellerini sadece Tanrılarla iletişim kurmak için değil hastalıkları tedavi etmek hatta kısırlığı gidermek gibi durumlar için de gerçekleştirir. Şamanın otacı kimliği, yer aldığı kitaplarda genellikle ruhsal hastalıkların tedavisiyle bağlantılanır.(Bayat; 2010:108) Şaman gerçekleştirdiği tedavi sırasında bazı ruhlardan yardım alır. Bu ruhlar bazen kuşlar ve kuşların çıkardığı seslerle varlığını gösterir. Kuşlar, Türklerde koruyucu bir ongun olarak da bilinmektedir (Çoruhlu, 2011: 94). Büyülü tedavi ögesi olarak muskalara da rastlamak mümkündür. Muskanın hastalıklardan, nazardan, göze görünmez kaza ve belalardan koruduğuna inanılır (İnan, 1962: 43).

Anadolu Sahası Türk Masallarında da karşımıza çıkan hastalık genellikle körlüktür. Körlüğün tedavisi için kullanılan malzeme kuşun kendisi ya da kanadıdır. . Bu durum eski Türk inanışında ki kuşun koruyucu ongun olmasıyla bağdaşmaktadır. Toprak da körlüğün giderilmesinde başvurulmuş bir unsurdur. Bu da toprağın geçmişten bugüne Türkler tarafından kutsal kabul edilmesiyle alakalıdır. Toprak, halk hekimliğinde hala kullanım alanı bulan bir sağaltma aracıdır. Masallarda muska ile ölünün diriltilmesi örneğine ise sadece bir yerde rastlanılmaktadır.

“Kafdağı’ndan Getirilen Aslan Sütü” masalında gözleri ama olan padişahın ilacı, aslan sütüdür. Padişah, gözlerine aslan sütünü sürünce yeniden görür (Akgün, 2000: 170).

“Babanın Oğullarına Vasiyeti” masalında ölen kardeşlerini diriltmek için abileri, bir farenin ölen fareyi dirilttiği yaprağı kullanırlar (Alay, 2005: 189).

“Bey Börek” masalında ağlamaktan annesi ve babasının gözleri kör olan Bey Börek, atının verdiği toprakla onları iyileştirir (Arslan, 2017: 209).

“Keloğlan’ın Geyik Sütü” masalında Keloğlan, geyik sütünü padişahın hasta kızına götürerek onu iyileştirir (Arslan, 2017: 220).

“Yarımca Deyyüs” masalında ölen oğlan, kartalın getirdiği can suyuyla tekrar dirilir. (Arslan, 2017: 233).

“Mert İle Namert” masalında padişahın hasta kızı, kuyruğu yerden kalkmayan kuşun derisine sokulursa iyileşir (Aydın, 2012: 381).

“Gangan Kuşu” masalında kuş, oğlanın dizinden kopan parçayı yalayıp dizine yapıştırır ve dizi iyileşir (Bakırcı, 2000: 254).

“Topal Adam Masalı” masalında kız, takunyayı çevirince uykuya dalan herkes uyanır (Çalışoğlu, 2019: 184).

“Keloğlanın Kısmeti” masalında padişahın kör kızının gözleri, koyun ödü ve köpek ödü karıştırılıp sürülünce açılır (Çalışoğlu, 2019: 185).

”Şahmeran” adlı masalda padişah Şahmeran’ın etini yiyebilirse derdine deva bulacaktır (Göde, 2010: 206).

“Balığın Minnettarlığı” masalında hasta olan beyi, denizdeki yeşil balığın kanı tedavi edebilecektir (Göde, 2010: 207).

“Şeytanların Hasbıhali” masalında gözü görmeyen gencin tedavisi, kendisine yardım eden kuşun tüylerini, gözüne sürmesiyle gerçekleşir (Göde, 2010: 209).

“Balıkçı Ve Kızları” masalında hasta oğlanın devası, yedi yıldır kaynayan gömlekle bir dev karısının beynidir. Kız, bunları bulup götürünce oğlan iyileşir (Göde, 2011: 208).

“Aleşkar Oğlan” masalında lime lime doğranan oğlan, bütün kuşların toplanıp dağdaki bir ağacın otunu burnuna tutmaları ve her yanına vurmalarıyla bir anda iyileşir (Günay, 1975: 305).

“Şah İsmail” masalında gözleri kör olan Şah İsmail, gözlerine yaprak sürülünce iyileşir, yeniden görmeye başlar (Günay, 1975: 349).

“Kara Dirhem Hokkası” masalında ölen oğlanı, bir Arap gelip diriltir (Günay, 1975: 415).

“Hayırsız Kız” masalında kör olan padişahın gözleri, ceylan sütü sürülünce açılır (Günay, 1975: 500).

“Kötü Kral” masalında hastalanıp yataklara düşen kıza yalnızca dağdaki sihirli otun kaynatılıp içirilmesi fayda eder (Kara, 2007: 187).

“Ak Dev” masalında hasta olan padişahın ilacı, devin sütüdür (Kasımoğlu, 2010: 450).

“Göl Aygırı” masalında padişahın kör gözleri, atının ayak basmadığı toprağın gözlerine sürülmesiyle tekrar görür (Kasımoğlu, 2010: 458).

“Ölmem de Ölmem” masalında adam, hasta insanların yanına gidip Azrail izin verirse onlara bir su içirir. Bu suyu içen hasta iyileşir (Köksel, 1995: 225).

“Yel Atı” masalında vücudu şişip hastalanan padişahın ilacı aslan sütünün vücuduna sürülmesidir (Köksel, 1995: 370).

“Yel Atı” masalında padişahın kör olan gözlerine, yel atının ayak bastığı toprak sürülünce padişahın gözleri açılır (Köksel, 1995: 372).

“Şah İsmail” masalında İsmail’in kör olan gözleri, kuş tüyünü gözlerine sürünce açılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 288).

“Keloğlan” masalında kör olan padişahın gözleri, elmayı yiyince açılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 457).

“Dipsiz Kuyu” masalında yer altı dünyasındaki oğlanı yeryüzüne Zümrüdüanka kuşu çıkarır. Bu kuş, oğlanın dizinden kopan parçayı yalayarak yapıştırır ve dizini iyileştirir (Özçelik, 1993: 401).

“Yılan Adam” masalında zehirlenen kızın tedavisi, kuşun tüyünün vücuduna sürülmesidir (Özçelik, 1993: 463).

“Ne İdim Ne Oldum Ne Olacağım” masalında padişahın kızı hastadır. Kızın vücudunun her yerinde yaralar vardır. İyileşme umudu kalmadığı için ölüme terk edilen kız, iki taşın arasından akan sudan içince birden iyileşir (Özçelik, 1993: 488).

“Yedi Kardeş Bacısı” masalında ölen kızın dudağına sürülen can elması, kızı tekrar hayata döndürür (Özçelik, 1993: 515).

“Tamahkar Köylü” masalında padişahın yaraları, uyuz koçun kanı sürülünce iyileşir (Sakaoğlu, 2002: 286).

“Kuşbaşı” masalında kör oğlan, gözlerini yerine takıp teleği gözlerine sürünce gözleri açılır (Sakaoğlu, 2002: 388).

“Hayat Otu” masalında hayat otu, kafası kesilen oğlanın başına sürülünce oğlan tekrar canlanır (Sakaoğlu, 2002: 432).

“Padişahın Konuşmayan Kızı” masalında kız, kafası kopan kardeşleri için dua edince kafaları birleşip canlanırlar (Sakaoğlu, 2002: 500).

“Aynı Kızı Seven Üç Kardeş” masalında büyük kardeşin bütün parasını verdiği elmadan bir dilim yiyen hasta iyi olur (Sakaoğlu, 2002: 501).

“Yılan Bey” masalında köyün beyinin oğlu, ölür. Ancak kız, bu oğlanı, kuşların tüyleriyle diriltir (Seyidoğlu, 1975: 156).

“Bengiboz” masalında padişahın kör gözlerine, atının ayak basmadığı yerden bir toprak sürülünce gözleri açılır (Seyidoğlu, 1975: 196).

“Bengiboz” masalında Bengiboz’un yaralarına serpilen toz, atı iyileştirir (Seyidoğlu, 1975: 195).

“Celali Ahmet” masalında hasta padişahı iyileştirecek olan bir geyik sütüdür. (Seyidoğlu, 1975: 377).

“Melikşah” masalında Melişah’ın kör olan gözleri, peri kızının sürdüğü ilaçla açılır ve iyileşir (Seyidoğlu, 1975: 276).

“İyilik Et De Suyu At Balık Bilmezse Halik Bilir” masalında balık padişahının parmağından alınan kan, padişahın kör olan gözlerine sürülünce padişah yeniden görmeye başlar (Seyidoğlu, 1975: 308).

“Şahmeran” masalında hastalanan padişahın dermanı şahmeranın etindedir (Şimşek, 2001: 28)

“Sarıtıraş” masalında padişahın kör olan gözlerinin ilacı pullu balıktır (Şimşek, 2001: 42).

“İyilik Ve Kötülük” masalında oğlanın kör olan gözlerinin ilacı cinni mayasından bir yapraktır (Şimşek, 2001: 43)

“İhtiyar Kuş” masalında kuş, oğlanın torbadaki kemiklerini birleştirip yalayarak oğlanı diriltir (Tezel, 2009: 239).

“Sihirli Yüzük” masalında kadının kocasının yüzüğü, su padişahının ölen oğluna takılırsa oğlan dirilecektir (Tezel, 2009: 241).

“Çifte Kanbur” masalında şeytan, Kambur Ali’nin kamburunu sihirli sözler söyleyerek düzeltir (Tezel, 2009: 276).

“İyilik Ve Kötülük” masalında padişahın kör olan gözleri, kara koyunun kanı sürülünce açılır (Tunç, 2008: 155).

“Kahraman Çocuk” masalında oğlanın baldırından kopardığı et parçası, kuşun yalayıp yapıştırmasıyla iyileşir (Tunç, 2008: 160).

“İncili Kız” masalında kız ölünce üzerine muska konur ve kız tekrar canlanır (Tunç, 2008: 229).

6. Büyülü Yapılar ve Şehirler

Büyüyle birlikte yapı, mekân ve şehirler de büyülu olarak algılanmaya başlar. Bu yapılara yüklenen anlamlar, geçmişten bugüne taşınan inanmalar sonucunda ortaya çıkar.

Türkan (2008: 50) de masallardaki evren algısının Şamanizm’deki evren tanımlamalarıyla benzer ve örtüşen bir yapıda olduğunu belirtir. Şamanizm’de “gökyüzü-yeryüzü-yeraltı” şeklinde oluşan üçlü evren düşüncesi masallarda da varlığı görülen bir yapılanmadır. Şaman gibi seçilmiş bir kişi olan masal kahramanı da bu üçlü evren algısında istediği gibi seyahat edebilmektedir.

Şamanizm’de mağaralar, Şaman’ın yeraltına geçiş yaptıkları bir kapı işlevi görür. Mağara gibi kuyu, çukur, yerdeki delik, pınar, ağaç kütüğü bu giriş yerlerinden bazılarıdır.

İnsanlar mağaraya, boyut değiştirmeye yarayan bir mekân anlamı yüklerler. Mağaranın içindeki dünyayı keşfedebilmek seçilmiş insanlara lütfedilir. Bazen kişi bu mekâna isteği dışında girer ancak kendi isteği ve aklı sayesinde çıkabilir (Beydili, 2004: 76).

Anadolu Sahası Türk Masallarında da başka bir dünyaya geçiş için bir kuyuya inmek bile yolculuk gerçekleştirmeye yeterlidir. Kuyunun içinde kahraman, bazen direk farklı bir dünya ve bu dünyaya ait unsurlarla karşılaşabildiği gibi bazen bu iniş yeterince derin olmadığı için görülen bir deliğin kazılması, yer altı diyarına götüren hayvana gerek duyulması ya da odaların içinden geçilerek farklı bir boyuta ulaşılması gereklidir. Yer altı diyarına götürücü olanın bir hayvan oluşu Şaman'ın hayvanlar aracılığıyla yer altı ya da gökyüzüne seyahat etmesini çağrıştıran bir olgudur. Bunun dışında Şaman'ın kurban sunması esnasında kara hayvanın Erlik için ak hayvanın Ülgen için kurban edilmesi de kara hayvanın yer altı diyarının geçiş anahtarı olduğunun direk çağrıştıracısıdır. Kuyu ve mağara dışında bir çeşme ya da su birikintisi de masallarda geçiş kapısı olarak görülebilir. Geçilen evren ise sıklıkla yer altı diyarı olsa da bazen perilerin, devlerin ya da büyülü hayvanların yaşadığı bir alan olabilmektedir.

“Zümrüdüanka” masalında şehzade kuyu dibinde bir kapı bulup açar. İçeri girip yeraltına doğru ilerledikçe odalar ve odaların içinde kızlar bulur (Alangu, 1961: 113).

“Padişahın Üç Oğlu” masalında küçük oğlanın içine girdiği mağara, devlerin mekanıdır. Oğlan, mağaraya inerek güzel kızları bulur ve kurtarır (Alay, 2005: 185).

“Demirkıran” masalında Demirkıran'ın indiği kuyuda üç oda ve odanın içinde üç güzel kız vardır. Kuyuda mahsur kalan Demirkıran, ilerleyince bir köy bulur (Arslan, 2017: 164).

“Elma” masalında Kahraman'ın indiği kuyuda kırk oda vardır. Bu odalardan üç güzel kız ve annesi çıkar (Arslan, 2017: 165).

“Şahmaran” masalında kuyuda bırakılan adam, karıncaları takip edince açılan bir kapı görür ve bu kapıdan geçerek yılanlar diyarına girer (Aydın, 2012: 418).

“Sarı İnek” masalında kız yeri eşerek bir kediye sonra da bir eve ulaşır (Bakırcı, 2000: 292).

“Gangan Kuşu” masalında kuyuda kalan oğlan kara koça binerek yerin yedi kat altına yolculuk yapar (Bakırcı, 2000: 253).

“Allah'ın Verdiği Yılan Evlat” masalında adam, su içmek için göle eğilince içeride açılan bir kapı görür. Kapıdan içeri girince karşısına bir cennet bahçesi çıkar. Bahçede periler vardır (Bekdik, 2014: 218).

“Şahmeran” masalında Ali’nin girdiği kuyuda bir delik vardır. Ali bu deliği kazınca yılanlar diyarına geçiş yapar (Bekdik, 2014: 307).

“Yıldırım Padişah” masalında kız dua edince duvar açılır ve duvarın dışında büyük havuzlu bir bahçesi olan saray ortaya çıkar (Boratav, 1998: 172).

“Oduncunun Kızı” masalında kayanın altında merdivenlerden inilen içinde birden çok oda olan bir saray vardır (Boratav, 1998: 163).

“Sitti Nusret” masalında dervişin konağındaki bir oda gözün gördüğü yere kadar uzanan bir mezarlığa açılmaktadır (Boratav, 1998: 154).

“Yatalak Mehmet” masalında Mehmet’in dibine indiği kuyuda bir Arap, kurbağa ve güzel bir kız beklemektedir (Boratav, 1998: 120).

“Arap Lala” masalında lalanın kızı götürdüğü sarayın kapıları kendiliğinden açılır kapanır. İçeriye kendi başlarına deve ve eşek sürüleri gelip yük boşaltırlar. Lala saraydaki çekmeceye vurunca ortaya dülgeler çıkıp sarayı aşağıdan yukarıya dayayıp döşerler, tamir ederler (Boratav, 1998: 126).

“Sabır Taşı” masalında kızın saraya girmesini sağlayan kapı kendiliğinden kapanır ve ailesinin içeri girmesine imkân vermez (Boratav, 1998: 169).

“Bostancı Dede” masalında kayalar kadının “Açıl kayalar açıl!” demesiyle açılır (Boratav, 1998: 195).

“Talih Kuyusu” masalında hanımın kadını götürdüğü kuyu aslında talih kuyusudur. Hanım kuyuya “Talihim neredeyse gel.” diye seslenince kuyudan talih çıkıp Hanım’ın koluna girer (Boratav, 2001: 69).

“Papağan” masalında kız, kırk birinci odayı açınca karşısına bir pencere çıkar. Pencereden dışarı baktığında uzunca bir tarlayı süren insanlar görür. Ayrıca bir ağaç ve ağacın dalında da papağanı fark eder (Boratav, 2009: 118).

“Yer altı Diyarının Kartalı” masalında küçük kardeş kuyunun dibine inince yanına bir ak bir de kara koç gelir. Kara koça binince kara dünyaya geçer. Burada da kurulu bir şehir ve yaşam vardır (Boratav, 2009: 99).

“Benli Bahri” masalında kara kedinin geçtiği duvarın ardında bir bahçe vardır. Bahçede meyvesi değerli taşlar olan ağaçlar ve beyaz bir köşk vardır (Boratav, 2009: 78).

“Benli Bahri” masalında kara kedi duvarın önüne gelince duvar ortadan ikiye yarılr (Boratav, 2009: 78).

“Papağan” masalında kız, acıktığında dolabı açıp “Gül dayı Gül dayı karnım acıktı.” der ve kapağı kapatır. Kapağı tekrar açtığında tatlısından çorbasına yemekler bulur (Boratav, 2009: 118).

“Deli Gücük” masalında oğlanın kaldığı hanın duvarı yarılıp içeriye bir kız gelir (Boratav, 2009: 133).

“Eşek Kafası” masalında Keloğlan’ın takip ettiği katırlar bir yer altı sarayına gider. Katırlar saraya girince birden ortadan kaybolurlar. Bu saray kuşlar padişahının kızıdır. İçerde çeşit çeşit yemekler vardır ve gaipten gelen ses Keloğlan’a yemeği yememesini söyler (Boratav, 2009: 147).

“Peri Ve Köyün Kızı” masalında mutluluklar diyarı, aynadan geçiş yapılarak varılan herkesin mutlu olduğu bir ülkedir (Çalışoğlu, 2019: 143).

“Muradına Eremeyen Dilber” masalında Gülizar’ın ölüsünü koydukları mekânın kapısı, rüzgar estikçe “Muradına eremeyen dilber!” diye ses çıkarır (Çalışoğlu, 2019: 176).

“Kar Nine” masalında kız, kuyunun dibine atılınca içeride farklı bir diyar olduğunu görür. Kız, kuyuda ona söylenen her şeyi yerine getirdiği için yeryüzüne çıkış yoluyla ödüllendirilir. Bu yolda giderken gökten altınlar yağar (Çalışoğlu, 2019: 128).

“Gülperi Ve Devlerin Padişahı” masalında kuyuya sarkan Gülperi, içine düşer. Aslında kuyunun içi, başka bir diyara geçiştir. Bu yer devlerin diyarıdır (Çalışoğlu, 2019: 153).

“Güvercin Ve Balık” masalında ormanın büyüğü özelliği vardır. Bu büyüğü özellik, bütün hayvanların konuşabilmesi ve iyi geçinmesidir (Çalışoğlu, 2019: 155).

“Topal Adam Masalı” masalında saraydaki kırkinci oda, bir mezarlığa açılır. Bu mezarlıkta Topal adam ve bir cenaze vardır. Topal adam da cenazenin ciğerini yer (Çalışoğlu, 2019: 183).

“Padişahın Kızı” masalında Fatmacığın katırın peşine takılıp gittiği sarayda kapılar kendiliğinden açılır. Yemekler kendiliğinden pişer. Saraydaki havuza giren kuşlar insana dönüşür (Dağı, 2008: 57).

“Keloğlan” masalında Keloğlan’ın indiği kuyuda, birçok ev vardır. Evleri gezerken bir tanesinde üç güzel kız bulur. Kuyuda mahsur kalınca da ileride gördüğü köye gidip gezer (Dağı, 2008: 88).

“Elma” masalında oğlan kuyuya inince karşısına örgü ören bir kadın çıkar. Kuyunun içinde birçok oda vardır (Doğan, 2006: 197).

“Gavur Gül” masalında kız toprağı eşince bir delik oluşur. Kız delikten geçip bir içinde atlar olan bir ahıra girer (Doğan, 2006: 199).

“Kader” masalında kızın girdiği odada iki delik vardır. Bu deliklerin birinden altın akar diğlerinden gümüş (Doğan, 2006: 233).

“Şahmeran” masalında Şahmeran’ın yaşadığı yer fakir oduncunun hapis kaldığı kuyunun dibindedir. Kuyunun duvarı oyulunca aydınlık bir yere ulaşılır ve burası yarı insan yarı yılan mahlûkatın memleketidir (Göde, 2010: 206).

“Prenses Kurbağa” masalında şehzade, ölen annesinden bir yüzük almakla görevlendirilir. Bir adamla birlikte cehenneme doğru yola çıkar. Cehennemde, yeryüzünde kötülük yapanların yaptığı kötülüğün aynısını kendi açısından tekrar etmek zorunda kaldığını görür (Göde, 2011: 201).

“Keloğlan” masalında Keloğlan’ın indiği kuyuda, her yer yeşillik, çimenlik ve kuş sesleriyle doludur. Keloğlan, kuyuda yaşayan deve yardım edince dev ne zaman başı sıkışırsa kuyuya seslenmesini söyler. Ve kuyudan yardımına yetişir (Göde, 2011: 293).

“Ayı Kulağı” masalında Ayı Kulağı’nın indirildiği kuyu, büyülü bir mekândır. Kuyunun içinde odalar ve kuyunun sahibi olan devle kocası vardır. Kuyuda altınlar ve üç güzel kız bulur. Kuyudan çıkmak için Cuma günleri gelen ak ve kara koçtan aka binmesi gerekir. Ama kara koça binince bir dua okur ve yeryüzüne çıkar (Günay, 1975: 334).

“Dul Kadının Oğlu” masalında oğlanın indiği kuyuda bir Arap peyda olur ve onu içeri çeker. İçeride ona soru sorup verdiği cevabı beğenince onu içi cevahir dolu iki narla ödüllendirip gönderir (Günay, 1975: 352).

“Kara Köpek” masalında kızın açtığı odalardan birinde altınla gümüş akan çeşme, diğerinde İstanbul gibi bir şehir, sonuncuda da insan yiyen kara bir köpek vardır (Günay, 1975: 466).

“Şah Meran’ın Yüzüğü” masalında oğlan kuyudan içince içeride yılanlar diyarını ve şahını bulur (Günay, 1975: 470).

“Rüya” masalında kuyunun dibine atılan çocuk, bulduğu delikten geçince bir saraya ulaşır (Günay, 1975: 491).

“Üç Elma” masalında oğlanın indiği kuyunun dibinde bahçeli bir şehir vardır (Günay, 1975: 503).

“Dünyanın Tadı” masalında Tembel Ahmet kuyunun dibinde bir kapağı açınca dayalı döşeli bir köşk görür. Köşkün ağzında da bir Arap’la güzeller güzeli kız ve kurbağa vardır (Güney, 1992: 363).

“Elmas Beşik” masalında Keloğlan’ın kuşu takip edip bulduğu yer bir yer altı sarayıdır. Sarayda yemeklerle donanmış odalar vardır. Keloğlan yemeğe elini uzatınca gaipen bir ses onu azarlar ve eline vurur (Güney, 1992: 345).

“Sabır Taşı” masalında Akça Kız’ın ok attığında ulaştığı mekân, ilk başta üstü açık dört duvarı olmayan bir yerken sonra sihirle kat kat yükselip sırça bir saray olur (Güney, 1992: 201).

“Sabır Taşı” masalında sırça sarayın kapısı “Açıl kapım açıl!” deyince açılır, “Örtül kapım örtül!” denince örtülür (Güney, 1992: 202).

“Zümrüdüanka” masalında türlü türlü bitkilerin ve yılda bir kere üç tane elma veren bir ağacın olduğu sihirli bir bahçe vardır (Güney, 1992: 239).

“Üç Dilek” masalında çoban mağaraya girip gözü kapalı kırk taş boyu gidince öbür dünyaya geçiş yapar. Yeryüzündeki hayatının mükâfatını ya da cezasını çeken insanlar görür. Bu yerde yaşam yeryüzünün tam tersi şekilde ilerlemektedir (Kara, 2007: 124).

“İhtiyar Çiftçinin Üç Oğlu” masalında oğlan kuyunun içine bakıp bahçeye dadanan hırsız yakalamayı ve güzel bir ev diler. Hırsız yakalama dileği kabul olduktan sonra geri dönünce güzel evin de yapılmış olduğunu görür (Kara, 2007: 145).

“Üç Kardeş” masalında oğlan kuyuya indiğinde üç kız bulur. Kuyunun içinde ilerlediği zamansa bir ev ve ulu bir ağaç görür. Yer altı dünyası olan bu yerden yeryüzüne bir kuşun yardımıyla çıkar (Kara, 2007: 125).

“Ali İle Veli” masalında içi altın dolu olan mağaranın kapısı “Açıl susam açıl!” denilince açılır, “Kapan susam kapan!” denilince kapanır (Kara, 2007: 178).

“Şahmaran” masalında oğlan, kuyunun içine girince bir ışık fark eder. Işığı takip edip bir taht ve tahtın üstünde yılanlar şahını görür (Kasımoğlu, 2010: 723).

“İfrit İle Ahsi Gadin” masalında ormandaki kuyunun içinde bir ifrit yaşar. Adamın karısı bu kuyuya düşünce ifrit, kadını yukarı çıkarır. Adam, karısını öldürmesini söyleyince ifrit kadını öldürür ve karşılığında adama güzel bir kızın adresini verir (Kasımoğlu, 2010: 548).

“Arap Köleler” masalında oğlan, çalının yanından açılan kapıdan içeri girer. Bu kapıdan yılanlar çıkıp oğlanı yer altı diyarına indirirler. Bu diyar, yılanların evidir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 311).

“Ayı Mehmet” masalında Mehmet’in indiği kuyu, kuyuda yaşayan dev tarafından başka bir dünya olarak tasvir edilir. Kuyunun içinde üç farklı oda ve devle üç kız yaşar. Bu odalardan biri mağaraya açılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 374).

“Keloğlan” masalında Keloğlan’ın indiği kuyu, üç kapıya açılır. Bu kapıların ardında birer kız vardır. Kuyudan çıkmak için yağlı kara kayışın yere vurulması ve gelen ak koça binilmesi gerekir. Ancak Keloğlan, kara koça binince yer altı diyarına gider (Kumartaşlıoğlu, 2006: 382).

“Lark Lurk” masalında oğlanın indiği kuyuda üç tane kapı açılır. Bu kapıların ardında üç güzel kız vardır. Kuyuda mahsur kalan oğlan, kara koça binince de yerin yedi kat altındaki yer altı diyarına götürülür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 416).

“Kırk Oğlanla Kırk Kız” masalında oğlanın içine indiği kuyuda dünya güzeli bir kız gergef işler. Aynı zamanda bu kuyuda kırk tane oda bulunur (Özçelik, 1993: 577).

“Güneşle Ayın Harcı” masalında oğlanın indiği mağara, günün doğduğu mağaradır. Oğlan bu mağaraya girince yandıkça yanar (Sakaoğlu, 2002: 335).

“Ecel Acayip” masalında adam çeşmenin başında “Of” çekince, çeşmenin içinden bir adam çıkıp “Buyur!” der. Sonrasında da ihtiyar adamın oğlunu da alarak okuyup üfler ve tekrar çeşmenin içine girer (Sakaoğlu, 2002: 381).

“Şansını Açtıran Adam” masalında adam kuyuya inince karşısına bir Arap kızı ile güzel bir kız çıkar (Sakaoğlu, 2002: 338).

“Yazılan Yazı Bozulmaz” masalında oğlanın ekmek götürüp bıraktığı mezardan bir el çıkıp onu içeri alır. Burada üç tane hocanın olduğu bir oda vardır. Oğlan içeri girince delik kapanır (Sakaoğlu, 2002: 332).

“Konuşan Bebek” masalında oğlan göldeki peri kaynanası sayesinde yer altı diyarına geçiş yapar. Bu geçişi üzerine bindiği bir eşek ile gerçekleştirir. Yeraltında gördüğü insanların hepsi yeryüzünde yaptıkları kötülüklerin tam tersini yeraltında kendileri çekerler (Sakaoğlu, 2002: 304).

“Çoban Ahmet” masalında Ahmet’in aldığı evin içindeki bir mermer direktan kapı açılıp içeri bir adam girer. Adamın gelişiyle altın, gümüş ırmaklar akmaya başlar (Sakaoğlu, 2002: 424).

“Tuz Kadar Sevgi” masalında mağaraya koyulan odunlar yanıp kül olunca kömür olur. Bu kömürler toplanıp götürülünce liraya dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 472).

“Padişahın Üç Kızı” masalında oğlanın indiği kuyuda bir dev yatar. Kuyudaki odalarda ise üç tane güzel kız vardır. Bu kızlar peri padişahının kızlarıdır ve dev bunları kaçırr (Seyidoğlu, 1975: 265).

“Tembel Ahmet” masalında Ahmet’in indiği kuyuda bir kapı vardır. Ahmet, kapıdan içeri girince padişahın kayıp oğlunu ve içi mücevher dolu narların olduğu ağaçları görür (Seyidoğlu, 1975: 333).

“Şahmeran” masalında Lokman indiği kuyudaki deliği kazınca yılanlar diyarına geçiş yapar (Şimşek, 2001: 27).

“Kara Kedi” masalında kulübenin içindeki oda bir saraya açılır. Saraydaki bütün eşyalar yakut, zümrüt, elmas, inci ve altındandır. Burada bulunan mumlar kendiliğinden yanarlar (Tezel, 1997: 59).

“Yeşil Kuş” masalında kadın kayaya “Yarıl kayam yarıl!” deyince kaya açılır (Tezel, 2009: 191).

“Fatma Nine” masalında Fatma Nine’nin içine girdiği orman büyüdür. Ormanda bir ağacın dalını koparmaya çalışınca orman dile gelir ve ona kızar (Tezel, 2009: 332).

“Keloğlan Hindistan Yolunda” masalında Keloğlan indiği kuyuda bir kapı görür ve açar. İçerde geniş bir çayırılık, bahçenin ortasında da beyaz bir köşk vardır (Tezel, 2009: 482).

“Keloğlan Yedi Kat Yer Altında” masalında kuyunun dibindeki halkayı Keloğlan kaldırıncı önüne uzun, yeşil bir yol çıkar. İçeride üç tane oda vardır (Tezel, 2009: 510).

“Kırkinci Oda” masalında Kaplan Adam otuz dokuz odayı açar. Bu odalardan birinci de bin bir çiçekli cennet bahçesi, ikinci de ormanda yaşayan devler ve cüceler, üçüncü de sayısız tepeciklerle altınlar, dördüncü de yemyeşil bir bahçenin ortasında peri kızlarıyla dolu bir bahçe bulunur. Açılan her oda da yeni bir dünyaya geçiş yapılır (Tezel, 1997: 90).

“Kahraman Çocuk” masalında küçük kardeş, kuyuya inince bir saray görür. Bu sarayın etrafında bir şehir ve şehrin başında padişahla güzel kızı vardır. Kuyudaki şehirde dev yüzünden su sıkıntısı çekilir (Tunç, 2008: 159).

“Kırk Hırsızlar” masalında kapıya “Emrol, açıl!” deyince kapı açılır (Tunç, 2008: 210).

“Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım” masalında çocuk ve dedesi yürürken bir anda yerin yedi kat altına gelirler ve burası cennettir (Tunç, 2008: 182).

“Emine Sultanın Kuşu” masalında gece yarısı hanın duvarları yarılp içeriye peri oğlu ve ordusu girer (Tunç, 2008: 178).

“Üç Oğlan Kardeş” masalında kuyunun dibindeki hazineyi bekleyen bir dev vardır. Oğlan bu kuyuda hapis kalınca kuyunun dibinde hayat süren Anka Kuşu onu yeryüzüne çıkarır (Tunç, 2008: 161).

“Kuru Kafa” masalında dede ve torununun önlerine üç demir kapı açılır. Bu kapılardan ikisi güllük gülistanlık bir bahçeye, diğeri ise cennete gider (Tunç, 2008: 176).

“Şahmaymun Kadın” masalında çeşmeye bir değnek sokulunca ortaya bir Arap çıkar ve dilekleri gerçekleştirir (Tunç, 2008: 167).

“Tembel Ahmet” masalında Ahmet indiği kuyuda uçsuz bucaksız bir nar bahçesi bulur. Bahçesinin ortasında bir havuz ve havuzun başında da bir kız bulunur (Yücel, 2017: 65).

7. Büyülü Vücut Uzuvarları

“Muradına Ermiyen Dilber” masalında kız güldükçe yanaklarından gül, ağladıkça gözlerinden inci, yıkanınca da vücudundan altınlar ve yürüyünce bastığı yerlerden çimenler saçılır (Alangu, 1961: 72).

“Zekiye” masalında Zekiye’ye batan devin dişleri, kızı öldürür. Dişler kızın vücudundan çıkarılınca kız canlanır (Arslan, 2017: 196).

“Sarı İnek” masalında ineğin kemikleri topağa gömüldükten bir hafta sonra iri kemiklerin yerine giyecek kumaş, ufak kemiklerin yerine altın, para, pul çıkar (Bakırcı, 2000: 292).

“Yedi Kardeşler” masalında kızın ayağına saplanan diş kızı öldürür. Ama diş kızın ayağından çıkarılınca kız tekrar canlanır (Boratav, 1998: 95).

“Dilenci” masalında kadının kesilen sağ eli, Allah tarafından eskisi gibi yerine gelir (Dağı, 2008: 99).

“İki Bacı” masalında kız güldükçe yanağından gül, ağladıkça gözünden yağmur ve yıkandıkça vücudundan altın saçılır (Doğan, 2006: 228).

“İnci Saçan Kız” masalında peri kızının özellikler verdiği bebek, güldüğü zaman güller saçır, yürüdüğü zaman yeşiller biter, ağladığı zamanda inciler dökülür (Göde, 2011: 268).

“Bacılar” masalında kızın tuttıkları altın, güldüğünde yanakların güller, bastığı yerlerde çimenler olur (Günay, 1975: 402).

“Bir Göze Bir Gül” masalında kızın gözleri ağladıkça inci yanakları güldükçe gül saçır (Güney, 1992: 287; Tezel, 1997: 118).

“İğci Baba” masalında İğci Baba parmağını koparıp kıza yedirmek ister. Yiyip yemediğini kontrol etmek içinse parmağına seslenir ve parmak midede değilse gelip tekrar eline yapıştır (Doğan, 2006: 225; Günay, 1975:309; Alptekin, 2001: 220).

“Sarı Kız Masalı” masalında kız gülünce yanaklarından kırmızı güller saçılır (İpek, 2005: 74).

“Gözyaşları İnci Olan Kız” masalında kız ağlayınca gözlerinden inciler, gülünce yanaklarından güller saçılır (İpek, 2005: 81).

“Perili El” masalında tembel Gül Kız’ın on parmağına on peri yerleşir ve ne zaman iş yapmak istese periler parmaklarından çıkıp onun yerine iş yaparlar (İpek, 2005: 122).

“Gülperi” masalında peri kızları, kötü bacının yeni doğan çocuğunu büyülerler. Çocuğun alnında büyü bir et parçası uzar ve kestikçe gitmez uzar (Köksel, 1995: 334).

“Padişahın Üç Kızı” masalında yeni doğan bebeğe, periler büyümlü vücut özellikleri verirler. Bunlar; yıkandıkça altın saçılması, güldükçe güller açılması, ağlayınca inciler dökülmesi ve yürüdükçe çimlerin büyümesidir (Köksel, 1995: 343).

“Altın Saçlı Kızla Sırma Saçlı Oğlan” masalında oğlan yıkandıkça sırmalar, kız yıkandıkça altınlar saçılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 247).

“Telli Kız” masalında kız yürüdükçe yerde çimenler biter, güldükçe yanaklarında güller açar, ağlayınca gözünden mecidyeler dökülür. Ayrıca saçları taranınca inciler saçılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 292).

“Muradına Nail Olmayan Kız” masalında Araplar yeni doğan kıza, ağladıkça inciler saçılması, yürüdükçe yeşillikler oluşması, güldükçe güller bitmesi ve yıkandıkça altınlar dökülmesi özelliklerini verir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 421).

“Konuşmayan Gelin” masalında gelin, elini kızgın yağa sokup “Beş balık, piş balık!” deyince parmakları balık olup pişer. Ayrıca parmağını kesip dışarı atınca parmak tekrar gelip yerine konar (Özçelik, 1993: 435).

“Gurbete Giden Gelin” masalında gelin olan kızın bastığı yerlerde, çimen bürünür (Özçelik, 1993: 605).

“Çoban Ahmet” masalında Çin padişahının kızı güldüğü zaman yüzünden gül düşer (Sakaoğlu, 2002: 427).

“Muradına Ermeyen Dilber” masalında peri kızlarının yeni doğan bebeğe hediye ettiği özellikler vardır. Bu özellikler; güldükçe güllerin açılması, ağladıkça inciler saçılması ve yıkandıkça altınların saçılmasıdır (Seyidoğlu, 1975: 277).

“Muradına Nail Olmayan Dilber” masalında dervişlerin kıza verdiği büyümlü özellikler; gülünce güller saçılması, çimince altınlar saçılması ve yürüyünce çimler yeşermesidir. (Seyidoğlu, 1975: 285).

“Seksan Göz” masalında Arap Lala ve peri kızının canları bir şişenin içerisinde. Uğur bu şişeleri kırıp canları sıkınca ikisi de ölür (Tezel, 2009: 267).

İKİNCİ BÖLÜM

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA BÜYÜCÜ

2.1. Ana Kahraman Olarak Büyücü

Anadolu Sahası Türk Masallarında karşılaşılan ana kahraman olarak ele aldığımız “peri kızı” ve “peri oğlu” kişilerinin büyücülük özellikleri ile eski Türk inanışları arasındaki ilişki, yardımcı kahraman başlığı altındaki “peri” kısmında verilecektir. Ancak masallarda geçen örnekler aşağıda sunulacaktır.

2.1.1. Peri Kızı

“Nalinci Mehmet Ağa” masalında Mehmet Ağa’nın evine getirdiği kütükten bir peri kızı ve on dört cariye çıkıp evin işlerini görür. Mehmet Ağa bu peri ile evlenip zenginleşir (Arslan, 2017: 193).

“Akkavak Kızı” masalında karpuzdan çıkan kız, kavağa eğil dediğinde kavak eğilir, doğrul dediğinde doğrulur. Kız kılık değiştirip kuş, gül, çıra olabilir. Konduğu ağacın dallarına kurusun dediğinde dallar kurur. Kız atla konuşup dilediğini yaptırır. Abdest aldığı yerde çayır çimen büyüyüp yeşillik olur (Bakırcı, 2000: 296).

“Nalinci İle Padişah” masalında peri padişahının kızı, ellerini üç defa vurunca ortaya on dört tane kız çıkar (Boratav, 1998: 177).

“Dülger Kızı” masalında Dülger Kızı sanılan kız, aslında bir peridir. Onun seslenmesiyle işler kendiliğinden görülür. Kahve pişer, tabak çanak kendiliğinden ayaklanır gelir. Tavadaki yağ ve tandıra yan der onlar da yanarlar. Kendisi de tandırın içine girer ama bir tepsi kuzu ile kendine hiçbir şey olmadan çıkar (Boratav, 1998: 133).

“Müskümrü Sultan” masalında peri kızı, kendisini kızdıran bahçıvana “Bahçıvan bahçıvan başın aşağı, ayakların yukarı, ellerin şap şap çalsın, ağzın zurna çalsın.” der. Ardından bahçıvan hemen öyle olur (Boratav, 2001: 22).

“Müskümrü Sultan” masalında peri prenses, oğlanı önce karıncaya çevirip sonra onu yeniden insana dönüştürür (Boratav, 2001: 22).

“Zalim Padişah” masalında peri kızı, ellerini yıkayıp elinde kalan suyu da sofraya doğru serpince su damlaları birer altın olarak yere dökülür (Boratav, 2001: 48).

“Adsız 10” masalında peri kızı “Eğil kavağım eğil.” diyerek kavağı aşağı hareket ettirir. Üstüne oturduktan sonra da “Doğrul kavağım doğrul!” diyerek kavağın eski haline dönmesini sağlar (Boratav, 2001: 73).

“Müskümrü Sultan” masalında peri kızı, elini eline vurunca iki Arap ortaya çıkar (Boratav, 2001: 22).

“Arsız Kız” masalında oğlanın sevdiği kız, aslında bir peri kızıdır. Peri kızı, her konuda bilgi sahibidir ve haberler verir (Günay, 1975: 288).

“Kara Dirhem Hokkası” masalında padişahın oğlu, rüyasında gördüğü bir peri kızına aşık olur (Günay, 1975: 415).

“Arif Yusuf” masalında Arif Yusuf, peri padişahının kızıyla evlidir (Günay, 1975: 459).

“İlk Bahtım Altın Tahtım” masalında şehzade bir periye aşık olur. Bu peri, sözleriyle ağacın dallarını hareket ettirebilmektedir (Güney, 1992: 384).

“Zümrüdüanka” masalında üç elmanın içinden çıkan üç kız aslında peridir (Güney, 1992: 284).

“Üç Turunçlar” masalında turunç güzeli aslında bir peri kızıdır. Masalda ağacın dallarına “Eğil dalım eğil” dediğinde dal eğilir. Sarayın bahçesindeki ağaçlara konup, “Konduğum dallar kırılsın.” dediğinde bahçe viraneye dönüşür (Güney, 1992: 60).

“On Parmağında On Marifet” masalında kız Allah’a dua edip yardım isteyince karşısına nur yüzlü ihtiyar bir kadın çıkar. Bu kadın kızın on parmağına gözünü yumdurup açtırarak on peri yerleştirir ve ortadan kaybolur (Kara, 2007: 213).

“Ak Dev” masalında oğlanın evlendiği maymun aslında bir peri kızıdır. Oğlana, gerçek yüzünü gösterir (Kasımoğlu, 2010: 451).

“Hayret Baba İle Peri Kızı” masalında Hayret Baba’nın rüyasın bir peri kızı girer. Bu peri kızı, mağarada altınların başını bekleyen bir varlıktır. Hayret Baba gider kızı bulur ve bu peri kızıyla evlenip zenginleşir (Kasımoğlu, 2010: 765).

“Demirci, Hoca, Hafız” masalında hocayı yakalayan kuş, aslında bir melektir. Peri padişahının kızının yardımcısıdır. Hocayı peri kızına götürür. Peri kızı, hocayı evlenmek için yanına getirtir ancak hoca, üç gün sabredemeyince geri götürülüp, cezalandırılır (Kasımoğlu, 2010: 561).

“Tosbağa Gelin” masalında tosbağadan kıza dönüşen aslında bir peri kızıdır. Kabuğundan çıkıp işlerini halleder sonra geri kabuğuna girer. Kendine ait hizmetçileri vardır. Elleri çırpınca istedikleri gelir (Köksel, 1995: 164).

“Keloğlanla Peri Padişahının Kızı” masalında Keloğlan’ın sarayda rastladığı kız, peri padişahının kızıdır. Keloğlan’ın başına bir iş gelip ölünce onu aynasıyla diriltir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 400).

“Balık Adam” masalında oğlanın resmine bakıp aşık olduğu kız, bir peri kızıdır. Oğlan, ulaşılması güç bir yerde yaşayan peri kızını, peri padişahından ister (Özçelik, 1993: 396).

“Peri Kızı” masalında küçük şehzadenin evlendiği kişi bir peri kızıdır. Padişah balık isteyince peri kızı parmaklarını tavaya uzatır ve parmakları balık olup pişer (Özçelik, 1993: 422).

“Üç Turunçlar” masalında peri kızı olan turunç güzeli, Arap’ın başındaki iğneyi çıkarmasıyla kuşa dönüşüp uçar gider (Özçelik; 1993: 427).

“Melikşah” masalında peri padişahının kızı remil atıp, geçmiş ve gelecekte haber verir. Kaybolan Melikşah’ı ve gözlerini bulur (Seyidoğlu, 1975: 276).

“Üç Narlar” masalında nardan çıkan peri kızı, ağaçtan aşağı atılınca bir güle dönüşür. Peri kızı, aynı zamanda birçok farklı şekle girebilmektedir. Gülden sonra bir ata, attan bir servi ağacına ve en sonunda bir çuvaldıza dönüşür. Çuvaldızdan da eski insan kılığına geri döner (Seyidoğlu, 1975: 301).

“Peri Kızı” masalında gölün dibinde üç peri kızı yaşar. Bu kızlardan biri yeryüzüne çıkıp evlenir ve ateşe yan deyince ateş yanar, eşyalara gel deyince eşyalar ayağına gelir (Tezel, 1997: 3).

“Seksan Göz” masalında aynanın içinde gibi görünen peri kızı, birden canlı bir insan olarak padişahın karşısına gelir (Tezel, 2009: 256).

“Limon Kız” masalında Limon Kız aslında bir peridir. Şekil değiştirip kuşa, ağaca, odun kıymığına ve tekrar insana dönüşür. Çınar ağacının dallarına eğil dediğinde dallar eğilir, kalk dediğinde kalkar. Sarayın bahçesindeki ağaçlara, “Dalları kurusun, meyve vermesin!” demesiyle dallar kurur, meyve vermez olur (Tezel, 2009: 371).

“Sihirli Tavşan” masalında altın kız, ellerini birbirine vurunca iki tane dev gibi adam ortaya çıkar (Tezel, 2009: 347).

“Şahmaymun Kadın” masalında oğlanın evleneceği kişiyi bulmak için değneğini fırlattığı yerden, bir peri kızı çıkar. Peri kızı, yiyecekleri üstüne döktüğünde yiyecekler kuşa dönüşüp uçarlar. Peri kızının, kedi kürkünü oğlan yakınca peri kızı, kuşa dönüp uçar gider (Tunç, 2008: 167).

“Denizati” masalında Mehmet’in ulaştığı peri kızı, padişahı denizatının sütüyle yıkayarak öldürür (Yardımcı, 1996: 58).

2.1.2. Peri Oğlu

“Allah’ın Verdiği Yılan Evlat” masalında yılan oğlan, aslında bir peri oğludur. Bu oğlan, göldeki cennet bahçesinde yaşar ve istediği zaman kılıktan kılığa girebilir (Bekdik, 2014: 218).

“Yıldırım Padişah” masalında Yıldırım Padişah, kızın ellerini tutunca kızın on parmağında yıkansa da geçmeyen kınalar oluşur (Boratav, 1998: 173).

“Yıldırım Padişah” masalında periler, kıza eziyet etmeye kalkışınca Yıldırım Padişah yeri göğü birbirine katarak bulut, şimşek ve fırtına eşliğinde gelip kızı perilerin ellerinden alır (Boratav, 1998: 176).

“Yıldırım Padişah” masalında Yıldırım Padişah bir peri padişahıdır. Onun kıza dokunmasıyla kızın boynunda bir gerdanlık oluşur ve kız ne kadar uğraşsa da bu gerdanlığı çıkaramaz (Boratav, 1998: 174).

“Yıldırım Padişah” masalında peri padişahının kızın saçını okşamasıyla kızın saçında bir tarak oluşur ve kız ne kadar uğraşsa da bu tarağı çıkaramaz (Boratav, 1998: 175).

“Uçar Leyli” masalında oğlan kıza tokat vurarak onu şekilden şekle sokabilmektedir (Boratav, 2001: 18).

“Hüsnü Yusuf” masalında Yusuf eleğe vurarak sevgilisini şekilden şekle sokabilmektedir (Boratav, 2001: 57).

“Benli Bahri” masalında kara kedi aslında peri padişahının oğludur. Büyüyle kılık değiştirip bazen kara kedi bazen de Benli Bahri olur (Boratav, 2009: 79).

“Ahmet Ağa” masalında yılan oğlan, aslında bir peri oğludur (Günay, 1975: 402)

“Sabır Taşı” masalında Kocabey Akça Kız’ı gül bahçesine dönüştürür (Güney, 1992: 231).

“Sabır Taşı” masalında Kocabey Akça Kız’ı bir fidana kendini de bir yılanı dönüştürür (Güney, 1992: 231).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında kuş kılığındaki periler padişahının oğlu, suya girip silkinince yakışıklı bir oğlana dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 314).

“Yılan Bey” masalında yılan şeklinde gözüken oğlan, aslında peridir ve insanların arasına yılan olarak katılır. Kılıktan kılığa girer (Seyidoğlu, 1975: 155).

“Leylek” masalında kızın nasibine düşen leylek, aslında bir peri padişahının oğlunun cariyesidir. Leylek, kızı peri padişahının oğluna götürür (Seyidoğlu, 1975: 159).

“Kesik Kafa” masalında periler padişahının oğlu, periler padişahının kızıyla evlidir ve bir de çocukları vardır. Ancak eve yeni getirilen kız, ikisine de iyilik yapınca oğlan, ortaya çıkıp kızı kabullenir ve onunla evlenir (Seyidoğlu, 1975: 212).

“Emine Sultanın Kutusu” masalında mücevherlerle bezeli çiçek, akşam ezanından sonra peri oğlana dönüşür (Tunç, 2008: 178).

“Üç Kız Kardeş” masalında peri padişahının oğlu, yaşlı kadınla evlenir (Tunç, 2008: 217).

2.2. Yardımcı Kahraman Olarak Büyücü

2.2.1. Peri

Evrensel bir varlık gibi halk kültürlerinde ve birçok mitolojide peri motifi yaygındır (Beydili, 2004: 469). Boratav (2012: 50) Türk Mitolojisi kitabında peri için ayrı bir başlık açmak yerine cin, peri ve mekir gibi kavramları ortaklaşa açıklar. Bu açıklamada peri, iyi veya kötü niyetli, doğüstü yaratıkların tercih edilen genel adı olarak sunulur.

Şaman mitolojisinde adlarına sık sık yer verilen perilerin, değişken tabiatlı ve istediği zaman bir kuş, kartal ya da yılanı dönüşebildiği aktarılır. Öyle ki Orta Asya Şamanist Türklerinin inançlarında periler bazen en iyi ruhlar olarak tarif edilmektedir. Hatta şamanların adlarının bile “peri çağıran” manasına gelecek şekilde kullanıldığı olur. Türkistan şamanları, kamlık yaptığı sırada yardım için beyaz giyimli olduğu düşünülen perileri, çağırırlardı. (Beydili, 2004: 470). Türk inançlarında insanların, hayvanların ve eşyaların koruyucusu olduğuna inanılan periler vardır. Her evin de bir perisi olduğu düşüncesiyle evler temiz tutulmazsa perilerin yerlerini, cinlere bırakacağı korkusu hâkimdir (Uraz, 1994: 81).

Türklerde karşılaşılan küçük tanrıların varlığı, Orta Asya’daki Türklerin evlerinde bulunan kalıntılarla da göze çarpar. Tanrıça Ayzıt’ın da emrinde bulunan dağ, tarla, çiçek ve yemiş perileri vardır. Ayrıca Tanrıların emrinde birden çok periler olduğu fikri, perilerin ayrı birer topluluk olduğunu da düşündürmektedir. Hatta masal ve hikâyelerde “peri padişahı” ifadesinin kullanımında da bu fikir rol oynar (Uraz, 1994: 81). Perilerin insan toplumu gibi bir düzen içinde ve başlarında yöneticileri ile olduklarına dair tek kelime padişah değil bazen “peri prens” ve ya “peri prenses”dir (Boratav, 2012: 50).

Anadolu Sahası Türk Masallarında da perinin varlığı sadece dişil bir yapıda değildir. Masallarda yer yer peri padişahının oğlu tanımlamalarına da yer verilir. Bazı masallarda ise “peri adam” tasvirini görürüz. Su iyesi inanışından doğan suda yaşayan peri kızları bağdaştırmasına masallarda sıklıkla rastlamaktayız. Bazen yeryüzünü merak eden peri kızı, suya atılan bir ağa takılır ya da yeryüzüne gezmeye çıkıp masal kahramanı ile evlenir. Ağaç iyesi konusunda ise ağaç perisinin dışarı çıkıp hayvana yardım ettiğine dair bir masal bulunmaktadır. Periler, daha çok kılıktan kılığa girme özelliğini, hayvan postunda bulunmalarıyla sergilerler. Bu hayvan genellikle ak bir güvercin olmaktadır. Gökyüzüne

yapılan seyahatlerde ak rengi kullanan ve kuşun yardımına başvuran Şaman'ın izleri, peri kavramıyla varlığı sürdürmektedir. Ayrıca periler, insanları tıslımlayarak kendi yaşam diyarlarına hapseden birer varlık olmaları bakımından büyücülükle bağdaşırlar.

“İki Kardeş İle Tın Tın Kabak” masalında peri, acı çeken iki kardeşin haline dayanamayıp yanlarına gelir ve onları birer kuşa çevirir. Çocuklara acı çektiren baba, pişman olunca peri, kuşları babalarına verir ve kuşların tekrar insan olmasını sağlar (Alay, 2005: 191).

“Muradına Ermeyen Dilber” masalında periler, hamama gelerek doğum yapan kadına yardım ederler ve yeni doğan bebeğe büyüğü özellikler verirler (Arslan, 2017: 190).

“Keloğlan İle Altın Bülbül” masalında peri kızları, Keloğlan'a dokuz canlı devi nasıl öldüreceğini haber verirler (Arslan, 2017: 234).

“Selim-i Cevahir-i Furuc'un Nağalı” masalında peri kızıyla Selimi Cevahir evlenirler. Peri kızı, onu korumak için güvercin kılığında büyüğü tüyler verir (Aydın, 2012: 499).

“Topak Et” masalında topak et, perilerin yardımıyla güzel, akıllı bir kıza dönüşür (Bekdik, 2014: 232)

“Zalim Gader” masalında oğlanın karşısın çıkan Araplar aslında üç peri kızıdır. Güvercin kılığında insan kılığına geçtikleri zaman oğlan onları tanır. Perilerden en küçüğü, bir insanı büyülediğini söyler (Bekdik, 2014: 261).

“Arap Lala” masalında peri padişahının kızı şehzadeyi tıslımla kendine bağlar. Bu yüzden şehzade gündüzleri ortaya çıkamayıp geceleri lalanın getirdiği kızın yanına döner. (Boratav, 1998: 130).

“Menekşe Yaprğından İncinen Kızım” masalında periler, boğazına kemik takılan şehzadenin derdine çare olan yaşlı kadına, kendi güzelliklerinden birer hediye sunarak onu genç ve güzel bir kıza dönüştürür (Boratav, 1998: 123).

“Yıldırım Padişah” masalında kırk bir kuşun dönüştüğü kızlar aslında peridir. Periler bıçağı, ağrıya ve tarağı sorular sorunca bu eşyalar dile gelip cevap verir. (Boratav; 1998:174)

“Deli Gücük” masalında kız ellerini çırpınca ya da seslince Deli Gücük ortaya çıkar ve emirleri gerçekleştirir (Boratav, 2009: 133).

“Peri Ve Köyün Kızı” masalında peri kızı, yıldızlara dua eden kızın karşısına çıkıp dileklerinin kabul olduğunu söyler (Çalışoğlu, 2019: 142).

“Keloğlanın Kısmeti” masalında gece tekneye gelen üç peri, bildikleri gizli tedaviyi ve altınların yerini konuşur (Çalışoğlu, 2019: 185).

“İki Yaşlı Kız” masalında peri kızının boğazına takılan kılçık güldüğü zaman çıkar. Peri kızı, gülmesini sağlayan yaşlı kadına teşekkür etmek için onu on beş yaşında bir genç kıza dönüştürür (Çiftçi, 2015: 263).

“Padişahın Kızı” masalında periler, oğlanı tıslımlayarak kuşa dönüştürür. Onu saraya hapsederler (Dağı, 2008: 60).

“Peri Sarayı” masalında peri, oğlanı tıslımlayarak kedi şekline sokar (Dağı, 2008: 96).

“Karga” masalında insanların arasına köpek şeklinde karışan peri adam, asılarak cezalandırılır. Asıldığı anda da bir kargaya dönüşür (Göde, 2011: 188).

“İnci Saçan Kız” masalında hamamda doğum yapan kadının etrafını bir anda sis kaplar ve ortaya bir peri kızı çıkar. Bu peri kızı, yeni doğan bebeğe bir pazıbent ile birçok sihirli özellikler verir (Göde, 2011: 268).

“İsmail İle Gülizar” masalında İsmail, devlerle perilerin savaşına denk gelir. Periler, İsmail’in selamını alınca İsmail perilerle birlikte savaşa girer (Göde, 2011: 278).

“Ahmet Ağa” masalında dilekleri gerçekleştiren Arap ve havuza girip çıkınca insana dönüşen güvercinler aslında birer peridir (Günay, 1975: 402).

“Bacılar” masalında yeni doğan bebeğin başına, üç tane peri kızı gelip ona hediye olarak özellikler verir (Günay, 1975: 402).

“Gülükan” masalında oğlan ava gidince kız kardeşinin yanına peri kızları gelip onunla vakit geçirirler. Oğlan eve gelince periler güvercine dönüşüp uçar giderler (Günay, 1975: 484).

“Bir Göze Bir Gül” masalında doğum sancısı tutan kadın, kendinden geçip de ayıldığı sırada karşısında üç melek ve kucaklarında kendi çocuğunu görür (Güney, 1992: 286).

“Perili El” masalında kızın yaşadığı evde nur yüzlü bir hatun ortaya çıkar. Bu kadın elinden iş gelmeyen kıza yardımcı olmak için on parmağına on peri getirip yerleştirir (Güney, 1992: 103).

“Nar Tanesi” masalında şehzadeyi bir nar tanesine aşık olması için Perili Ana büyüler (Güney, 1992: 145).

“Sırmalı Pabuç” masalında sarı ineğin alnında bulunan üç sihirli kılın sebebi bir peridir. Ağaç perisi, bir gün ineğin alnına elini değdirince alnında üç kıl ortaya çıkar (Güney, 1992: 11).

“Elmas Beşik” masalında periler Bahtiyar’ı büyülerler. Gündüzleri periler nasıl görünürse Bahtiyar da öyle görünür. Bahtiyar perilerin sarayında hapistir (Güney, 1992: 346).

“Altın Perçemli Çocukla Sırma Saçlı Kız” masalında Edi ile Būdū’nün çocuğu olmadığı için iki nur yüzlü peri, ortaya çıkıp kadının iki yanına, biri kız biri oğlan iki çocuk

yerleştirirler. Çocuğun birine güldükçe güller açılması diğetine ektiğı yerlerin göverip kalması dileğinde bulunurlar (Güney, 1992: 108).

“On Parmağında On Marifet” masalında nur yüzlü kadının getirdiğı on peri, kızın parmaklarına yerleşirler. Kız hangi parmağını hareket ettirse o peri çıkar işleri görür. Perileri başka bir insan görecekt olursa periler ortadan kaybolur (Kara, 2007: 213).

“Kötü Kral” masalında oğlanın iyi niyetliliğinden dolayı yanında bir peri belirir. Aradığı sihirli otu ona verip ortadan kaybolur (Kara, 2007: 188).

“İhtiyar Balıkçı” masalında balıkçının oltasına takılan peri kızı istenilen bütün dilekleri gerçekleştirir. Ancak balıkçının bencil bir adam olduğunu görünce gerçekleştirdiğı bütün dilekleri geri alır (Kara, 2007: 190).

“Periler Padişahı” masalında kızın evlendiğı adam, periler padişahıdır. Kızın yanına geceleri gelir, sabahları gider (Kasımoğlu, 2010: 390).

“Altın Perçemli Çocuğlar” masalında Huri Kız, aslında bir peri kızıdır. Kaf Dağı’nda yaşar ve ulaşılması güçtür. Ancak saçından tutulursa başa çıkılabilir (Kasımoğlu, 2010: 642).

“Gülperi” masalında doğum yapan kadının yardımına üç güvercin gelir. Bu üç güvercin donlarından sıyrılıp birer peri kızına dönüşür. Doğan çocuğa da büyülu vücut uzuvları verirler (Köksel, 1995: 333).

“Padişahın Üç Kızı” masalında doğum yapacak olan kızın yardımına üç peri kızı duvardan aşarak gelir. Doğan bebeğe de büyülu özellikler verirler (Köksel, 1995: 342).

“Bostancı” masalında oğlanın büyük ablasının evlendiğı adam, periler padişahıdır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 346).

“Peri Kızları” masalında havuzun başına gelip suya giren güvercinler birer kıza dönüşür. Bu kızlar peri kızlarıdır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 448).

“Peri Kızı” masalında küçük şehzade göle gidip peri kızlarına seslenir. Şehzadenin baldızı olan peri kızları da gelip onun dileklerini gerçekleştirir (Özçelik, 1993: 422).

“Hasan Tay” masalında mağarada yaşayan peri kızı, oğlanı ve hocayı kandıramayınca düşüp bayılır ve karnından büyülu bir kutu çıkar (Özçelik, 1993: 573).

“Altın Saçlı Oğlanla Altın Saçlı Kız” masalında kızın oğlan kardeşinden getirmesini istediğı peri kızı, çocukların annelerinin başına neler geldiğini bilir ve olup biteni anlatarak annelerine kavuşmalarını sağlar (Özçelik, 1993: 601).

“Padişah İle Veziri” masalında peri padişahının kızı, müezzinin sesine aşık olunca onu bir kartal yardımıyla yanına aldırır (Özçelik, 1993: 692).

“Konuşan Bebek” masalında oğlanın kaynanası bir peridir. Bu peri gölde yaşar ve göle gül ile vurulduğu zaman ortaya çıkıp dilekleri gerçekleştirir (Sakaoğlu, 2002: 304).

“Melikşah” masalında periler, Melikşah’a gözünü kapatıp açtırarak onu seyahat ettirirler (Sakaoğlu, 2002: 403).

“Muradına Nail Olamayan Dilber” masalında hamamın duvarları yarıp içeri dört peri kızı girer. Periler, yeni doğan kıza, gülünce güller açması, ağlayınca inciler dökülmesi, yürüyünce çimler bitmesi ve yıkandığı suların altına dönüşmesi özelliklerini verirler (Sakaoğlu, 2002: 440).

“Mezarda Helva Pişiren Keloğlan” masalında Keloğlan, bindiği gemiyi denizin ortasında durdurmanın bir peri olduğunu görür. Üç farklı peri kızı Keloğlan’ın sığındığı sarayın sahibidir. Perilerden biri mağaranın, diğeri mezarın, diğeri de denizin bekçiliğini yapar. (Sakaoğlu, 2002: 495).

“Hasanî Çelebi” masalında balta ve kepçe aslında peri padişahının cariyeleridir. İnsanlara kendileri olarak gözükmemek için kılık değiştirirler (Seyidoğlu, 1975: 174).

“Hasanî Çelebi” masalında peri kızı, Hasan Çelebi’yi tıslımlayarak yanına hapseden bir büyücüdür (Seyidoğlu, 1975: 175).

“Hüsni Yusuf” masalında mağaraya gelen kuşlar, kılıflarından sıyrılıp peri kızlarına dönüşürler (Seyidoğlu, 1975: 177).

“Kalihli Mehmet” masalında oğlan, peri kızı tarafından tıslımlanır ve ondan ayrı duramaz olur. Peri kızı, insafa gelince oğlanı bırakır (Seyidoğlu, 1975: 205).

“Pallucu Büyük” masalında oğlanın eşi bir peri kızıdır. Peri kızı, eve yeni gelen kız çocuğunu koruduğu için oğlanı serbest bırakıp kızla olmasını sağlar (Seyidoğlu, 1975: 208).

“Gülenber Hanım” masalında Gülenber Hanım, perilere emredince periler hemen bir saray inşa ederler (Seyidoğlu, 1975: 223).

“Sırma Saç” masalında padişahın oğlunun yuvalarını kurtardığı karıncalar, ona bir çift tüy verirler. Oğlan, darda kalınca bu tüyleri çeker ve karıncalar yardıma gelir (Seyidoğlu, 1975: 306).

“Ahmet Şah” masalında karıncalar, kendilerine yardım eden Ahmet Şah’a kıllarından verirler. Sıkılacak olursa tellerden birini yakar ve karıncalar yardıma gelir (Seyidoğlu, 1975: 317).

“Muradına Ermeyen Dilber” masalında peri kızları, zor durumda doğum yapan kızın yanına gelirler ve doğuma yardım ederler. Doğan bebeğe de büyülü vücut uzuvları armağan ederler (Seyidoğlu, 1975: 277).

“Bahtiyar İle Hoptiyar” masalında peri kızı, Bahtiyar’ı kaçırıp bir güvercine dönüştürür. İnsan kılığına girmesine başkalarının yanındayken izin vermez (Tezel, 1997: 85).

“Keloğlan Hindistan Yolunda” masalında periler bir kızı kaçırap kuyunun dibindeki saraylarına hapsederler (Tezel, 2009: 483).

“Kara Kedi” masalında peri kızı, oğlanı tıslımlayarak kara kediyi kendisine bağlar. Kara kedinin eşi, peri kızına yardımcı olunca peri kızı tıslımı bozar ve ortadan kaybolur (Tezel, 1997: 70).

“Keloğlan İle İhtiyar” masalında Keloğlan’ın büyülu değirmeni açıldığında içinden tükenmeyen yemek tepsilerini taşıyan peri kızları gelir (Tezel, 2009: 457).

“Üç Kız Kardeş” masalında peri padişahının kızı, yaşlı kadına yardım edip onu genç bir kıza dönüştürür (Tunç, 2008: 217).

“Üç Kızlar” masalında üç kız kardeş konuşurken ortaya bir peri çıkar ve ne dilerlerse onu gerçekleştirir (Tunç, 2008: 222).

“İki Peri Kızı” masalında kız, su birikintisine şarkı söyleyince bir peri kızı ortaya çıkıp onun dileklerini gerçekleştirir (Yücel, 2017: 135).

2.2.2. Hızır

Hızır adlandırması, Arapça “Hadir” yani “Yeşil Kişi” sözcüğünden türer. Hızır, Türk inanışında hayat suyundan içtiği için ölümsüzlüğe sahip olduğu düşünülen kişidir. Mucizevi güçleri olan bu kişi, yaşlı ve gri atıyla darlık içinde kalanlara yardıma koşan bir kahraman şeklinde tasvir edilir (Boratav, 2012: 77). Hızır’ın bu kahramana dönüşmesi aslında İslamiyet etkisiyle gerçekleşen bir durum değildir. Çünkü Hızır’ın sahip olduğu kır ya da boz atı, Şaman’ın boz atlarla Tanrı katına ulaşmasıyla ilişkilendirilebilir (Ocak, 1990: 121-122). Şaman, toplumun sıkıntılarını gidermek amacıyla Tanrı’ya ulaşan ve sorulan sorulara yanıt getiren kişi, Hızır ise insanların zor zamanlarında Allah tarafından yollanan bir yardımcıdır.

Tasavvuf açısından Hızır, bir peygambere ilahi sırları açıklayan seçkin bir kul ya da bazı insanlara tasavvuf yolunu açmasıyla yüceltilen bir mürşittir. Aslında tasavvuf kendi yapısına göre bir Hızır imajı sunar. Özellikle mürşitlik fonksiyonuna ağırlık verilir. (Ocak, 1990: 105).

Halk inanışlarında Hızır, her darlık anında yardım istenen, bu yardımın sağlanması için de belli yollara başvuru insanüstü gizemli bir güç halindedir. Bütün ümit ve imkanların sona erdiği düşünüldüğü sırada yardıma çağrılan, çağrıldığında ise geleceğine kesin olarak inanılan semavi bir kurtarıcıdır. Halk inanışlarının yansıdığı anlatmalarda Hızır’ın külte dönüştüğünü görmek mümkündür (Ocak, 1990: 103). Hızır’ın anlatmalardaki konumu üç farklı başlık altında ele alınabilir. Bunlar; zor durumlarda ve felaketlerde

yardımcılık, iyileri mükâfatlandırıp kötülerini cezalandırma, bereket ve bolluğa kavuşturmadır (Ocak, 1990: 105-112).

Halk anlatmalarından biri olan masallarda da Hızır'ın varlığı fonksiyonlarına göre çeşitlidir. Kahramanı ölümden kurtaran, türlü kötülüklerden koruyan, içinden çıkılmaz güçlüklerden sıyraran, kahramanlara yol gösteren Hızır, burada zor durumlarda ve felaketlerde yardımcılık fonksiyonunu gerçekleştirir (Ocak, 1990: 110). Ayrıca yer yüzüne sık sık seyahat etmesi ve birden var olup birden yok olması onun mekân ve zaman kavramından sıyrıldığını göstermektedir. Bu da mekân ve zaman ayrımı olmayan masallarda sıkça Hızır'a rastlamamızı kolaylaştıran bir unsurdur.

Hızır, dolaştığı yerlerde karşılaştığı kişileri sınavlara tabi tutar. Bu işlemi gerçekleştirmek için çoğu kez çirkin, kaba saba ve bazen de fakir bir kişi kılığına girer. Karşısındaki kişilerden çeşitli isteklerde bulunur ve sınavını geçenleri iyilikle ödüllendirirken geçemeyenleri kötülükle cezalandırır (Ocak, 1990: 111). Aynı durum bereket ve bolluğa kavuşturma konusunda da geçerlidir. Hoş olmayan kılıklara girerek sadaka ve yiyecek içecek isteyen Hızır, kendisine yardım edenlerin ellerindeki arttırırken etmeyenlerin ellerindeki alır (Ocak, 1990: 116).

Anadolu Sahası Türk Masallarında da Hızır, bazen kendini direk gösterir ve adı doğrudan anılır. Bazense girdiği kılıklar; dilenci, fakir, derviş, pir, ak sakallı, nur yüzlü bir ihtiyar olur. Bunun dışında incelenen masalların bazılarında Hızır'ı genç bir delikanlı olarak da görmekteyiz. Atının varlığı ise masaldan masala değişkenlik gösterir. Çalışmamızda Hızır'ın büyücü olarak ele alınmasının sebepleri; masallarda göz açıp kapayarak seyahat edebilmesi, anında yokluktan varlığa ve varlıktan yokluğa geçebilmesi, varı yok, yoğun var edebilmesi, büyülü nesnelerle kahramanlara yardımda bulunması, hastalığı ve ya çocuksuzluğu tedavi edebilmesi, gelecekte haber vermesi ve kader konusunda yazıcı olması gibi özelliklerden kaynaklıdır. Bütün bu özellikler eski Türk inanışında varlığını gördüğümüz büyücü kavramının devamı niteliğindedir. Aynı zamanda yukarıda belirttiğimiz gibi Hızır'ın çözümlediği bu konular şamanın otacı, kâhin, falcı ve belayı uzaklaştıran kişi oluşuna eş değerdir.

Hızır, Anadolu Sahası Türk Masallarında adının direk geçtiği masallar ve ona ait özellikleri taşıyan ak sakallı ihtiyar, derviş, pir, ihtiyar adam kavramlarıyla anılanlar olmak üzere iki başlık altında toplanacaktır.

2.2.2.1. Hızır Adının Direk Geçtiği Masallar

“Kaderini Arayan Üç Arkadaş” masalında Hızır, bir ihtiyar kılığında üç arkadaşın karşısına çıkar. Onların dileklerini sorar ve üçüncü arkadaşın evine gittiğinde dileğinin gerçekleşmiş olacağını söyleyip ortadan kaybolur (Alay, 2005: 198).

“Kaderini Arayan Üç Arkadaş” masalında üçüncü arkadaşın evinde misafir ettiği ihtiyarı ağırlayabilmek için çocuğunu keser. Bu adam, Hızır’dır. Yapılan bu fedakârlığın karşılığında çocuğu tekrar diriltir ve ortadan kaybolur (Alay, 2005: 201).

“Garip İle Nasip” masalında Hızır, sakallı bir dede kılığında Garip’in karşısına çıkar. Garip, bu dedeyi sırtında tepeye taşıdığı için, Hızır onu sihirli bir öküzle ödüllendirir (Alay, 2005: 202).

“Eba Müslim” masalında padişahın karşısına, Hızır çıkar, çocukları olması için ona ve vezirine bir elma verir (Arslan, 2017: 446).

“Hızır’ı Arayan Adam” masalında Hızır’ı bulacağını söyleyerek karnını doyuran adamın süresi dolunca padişah katına çağrılır. Adam, padişahın huzurunda savunmasız kalınca genç bir oğlan onu savunmak için konuşur. Bu genç oğlan, Hızır’dır ve sözü bitince ortadan kaybolur (Ayдын, 2012: 435).

“Hz. Hızır ve Üç Kardeş” masalında yolda giden üç kardeşin karşısına Hızır çıkar. Onlara dileklerini sorar. İlk ikisi mal mülk küçüğü de helal süt emmiş kız isteyince istediklerini verir (Bakırcı, 2000: 277).

“Adsız 1” masalında Hızır, memleketteki bir adama gözükersen onun sıkıntısını giderir (Boratav, 2001: 18).

“Muradına Eremeyen Dilber” masalında Hızır, yeni doğan çocuğun evine girer ve çocuğun adını koyar. Çocuğun koluna bir tılsım bağlayıp, “Gözünden inciler, yanağından güller, yürürken çimler, saçlarından da altınlar dökülsün.” der ve olur (Çalışoğlu, 2019: 172).

“Terzici Güzeli” masalında terzici güzelinin evine gelen misafir Hızır’dır. Kıza görevlerini yerine getirmekte yardımcı olur. Parça pinçik kumaşları elbiseye dönüştürür. Oğlanın gözüne sürme çekerek onu görünmez yapar. Olacaklardan haber verir. Aynı zamanda kendisi de görünmez olabilir (Çalışoğlu, 2019: 197).

“Hızırınan Çiftçi” masalında atıyla çıkıp gelen Hızır, tek kadınla işlere yetişemeyen adama iki kadın daha verir (Dağı, 2008: 116).

“Keloğlan İle Hazal” masalında Keloğlan zor durumda kaldığı sırada karşısına yaşlı bir adam çıkar. Bu adam Hızır’dır. Keloğlan’ın istediğinin gerçekleşmesi için dua eder ve Keloğlan’a o anda çok büyük bir güç gelir (Doğan, 2006: 241).

“Şah İsmail ile Gülizar” masalında Hızır, insan sıfatında padişahın karşısına çıkarak padişahın çocuksuzluğunu gidermesi için bir elma sunar (Göde, 2010: 292).

“Son Pişmanlık” masalında Hızır’ı arayan üç fakir adamın karşısına Hızır çıkar. Onların isteklerini dinleyip gerçekleştirir. Ancak verdikleri sözleri tutup tutmadıklarını görmek için bir süre sonra kapılarını çalar. Ve sözünü tutmayan iki arkadaşın ellerindekini alırken üçüncü arkadaşın sözünü tuttuğunu görüp onu mükâfatlandırır (Göde, 2011: 209).

“Hızır Bulan Adam” masalında Hızır bulununca karşılığında ödül verileceği duyurulur. Ödülü almak isteyen adam, padişahın karşısına çıkıp yalan söyleyince cezalandırılmak istenir. O sırada içeri nur yüzlü bir adam girer ve dua okur. Bu adam Hızır’dır (Göde, 2011: 212).

“İsmail İle Gülizar” masalında Hızır, insan sıfatında adamın karşısına çıkar ve çocuğu olmayan adama bir elma verir (Göde, 2011: 276).

“Uyanık Çoban” masalında haksızlık yapan çobanın karşısına yaşlı bir adam çıkar. Bu adam Hızır’dır ve çobanın Allah tarafından cezalandırılacağını söyler. Bunun üzerine çoban bir ayıya dönüşür (Göde, 2011: 284).

“Allahın Belası” masalında Hızır, Allahın Belası’nın rüyasına girer. Oğlana dut ağacını devirecek güce nasıl erişeceğini söyleyip doğru yolda olduğunu müjdelar (Günay, 1975: 383)

“Üç Nar” masalında Hızır, üç narı arayan oğlanın karşısına çıkar. Hızır, çocuğa görevini nasıl gerçekleştireceğini ve neler yapması gerektiğini anlattıktan sonra ortadan kaybolur (Günay, 1975: 427).

“Kamer Tay” masalında padişah bahçedeyken gaipten bir ses tedaviyi söyler ve yok olur. Padişah bu sesin, Hızır olduğunu anlar (Güney, 1992: 317).

“Her Şey Aslında Çeker” masalında Hızır’ı arayan padişahın karşısına fakir bir adam çıkıp bulacağını söyler. Adam, Hızır’ı bulamayıp padişahın huzuruna gelince Hızır, adama yardım etmek için bir çocuk kılığında padişahın karşısına çıkıp aslını gösterir (İpek, 2005: 145).

“Göl Aygırı” masalında oğlanın karşısına sakallı bir ihtiyar çıkar. Bu ihtiyar Hızır’dır. Oğlanın zor zamanında yardımına yetişir (Kasımoğlu, 2010: 461).

“Davlan” masalında oğlan sayıklarken karşısına Hızır çıkar. Yapacağı yolculukla ilgili oğlana bilgi verip, gittiği yerlerde “Hızır’ın selamı var!” demesini söyler. Oğlan böyle söyleyince her yerde işi rast gider (Kasımoğlu, 2010: 515).

“Sır Saklamayan Padişah Kızı” masalında Hızır, kızın karşısına çıkıp kocasını nasıl bulacağını söyler (Sakaoğlu, 2002: 321).

“Hızır’ı Bulan Keloğlan” masalında Hızır’ı bulacağını söyleyen Keloğlan’ın yardımına Hızır yetişir. Bir kenarda oturan delikanlı ayağa kalkıp padişaha dört vezirinin gerçek yüzlerini ve kendisinin Hızır olduğunu söyleyip ortadan kaybolur (Sakaoğlu, 2002: 329).

“Güneşle Ayın Harcı” masalında oğlanın karşısına bir ihtiyar çıkar. Bu ihtiyar Hızır’dır. Oğlanı sırtına alıp mağaraya indirir ve görevini nasıl gerçekleştireceği konusunda bilgiler vererek yardımcı olur (Sakaoğlu, 2002: 335).

“Kuşbaşı” masalında oğlan “Ah!” çekince Hızır karşısına çıkar. Sevdiği kıza kavuşması için ona büyüdü üzüm verir (Sakaoğlu, 2002: 389).

“Singiloğlu” masalında Hızır, “Ah!” sesini işitince ortaya çıkar. Oğlana sevdiğine kavuşması için iki büyüdü değnek verir. (Sakaoğlu, 2002: 390).

“Şemşirak Taşları” masalında Hızır, padişaha gidip camide şemşirak taşlarının eksik olduğunu söyler ve ortadan kaybolur (Sakaoğlu, 2002: 405).

“Şemşirak Taşları” masalında Hızır, üç şehzadenin karşısına çıkıp onları gelinmez yola göndermek ister. Sadece küçük şehzade bunu kabul edip gider (Sakaoğlu, 2002: 405).

“Gülenber Hanım” masalında kardeşini mutlu etmek için yola çıkan oğlanın karşısına bir dede çıkar. Dede, oğlanı bu yoldan vazgeçirmeye çalışır. Oğlan vazgeçmeyince ona dua eder. Bu dede aslında Hızır’dır (Seyidoğlu, 1975: 222).

“Gül Sinan” masalında oğlan yolda bir pir dedeye rastlar. Dede aslında Hızır’dır ve oğlanı bekler vaziyettedir. Oğlana elini öptürüp akıl verir (Seyidoğlu, 1975: 227).

“Altın Bülbül” masalında Hızır Dede, padişahın yeni yaptırdığı camide namaz kılanlardan biridir. Bir Cuma günü beyaz sakallı, nur yüzlü Hızır padişahın yanına gelip camisindeki eksikliği dile getirip ortadan kaybolur (Tezel, 1997: 127).

“Altın Bülbül” masalında Hızır, küçük oğlanın karşısına çıkar. Oğlanı çıktığı yoldan vazgeçirmeye çalışarak sınar ama oğlan vazgeçmeyip Hızır’ın elini öpüp yola devam eder (Tezel, 1997: 132).

“Kıl Torba” masalında padişahın karşısına yazı yazan bir adam çıkar. Aslında bu adam Hızır’dır ve kimin kiminle evleneceğini yazmaktadır (Tunç, 2008: 192).

2.2.2.2. Ak Sakallı İhtiyar, Derviş, Pir, İhtiyar Adam Olarak Hızır

“Kazan Başlı Kazma Dişli Kız” masalında yaşlı derviş, oğlana yol gösterir ve yardımcı olması için iki tane sihirli kıl verir (Akgün, 2000: 160).

“Muradına Ermiyen Dilber” masalında hamamın duvarları gürleyip açılarak içeriye üç derviş girer. Cüppeleri yeşil, sakalları göbeğine kadar uzun bu üç derviş, yeni doğan bebeğe

üç farklı özellik bahşeder. Sonra da geldikleri duvardan çıkıp ortadan kaybolurlar, duvar da kapanıp eski haline döner (Alangu, 1961: 72).

“Sefa İle Cefa” masalında derviş, Sefa’nın karşısına çıkıp eline bir fotoğraf verir. Sonra da ortadan kaybolur (Alangu, 1961: 153).

“Sefa İle Cefa” masalında Cefa’nın karşısına çıkan derviş, peşlerindeki kurtulması için ona yol gösterir (Alangu, 1961: 162).

“Kara Yılan” masalında dervişin verdiği elmanın yarısını kendileri yarısını da karılarına yediren padişah ve vezirin çocukları olur (Alangu, 1962: 197).

“Aslan Mehmet” masalında çocuğu olmayan padişahın karşısına bir derviş çıkar ve padişaha bir elma verir. Padişahla karısı elmayı yiyince çocukları olur. (Alptekin, 2001: 233)

“Hançer” masalında padişahın karşısına bir Pir çıkar. Padişah, Pir’e kızının kimle evleneceğini sorar (Arslan, 2017: 158).

“Kelle” masalında Kelle’yi aramaya çıkan kız, bilge bir ihtiyardan yardım alır (Arslan, 2017: 169).

“Aslan Ali” masalında padişah, ne zaman öleceğini öğrenmek için dervişlere başvurur. Dervişler, gelecekte haber veren kişilerdir (Arslan, 2017: 222).

“Altın Perçemli Oğlan İle Altın Perçemli Kız” masalında oğlanın karşısına çıkan Pir, dünya güzeline ulaşmak için ne yapması gerektiği konusunda ona yol göstericilik yapar (Arslan, 2017: 229).

“Keloğlan İle Altın Bülbül” masalında altın bülbülü aramaya giden Keloğlan’ın karşısına ak sakallı bir ihtiyar çıkıp onu yolundan döndürmeye çalışır. Sonra Keloğlan’ın yardımı ihtiyacı olan bir anda ortaya çıkıp ona yardım eder (Arslan, 2017: 234).

“Gızıl İneyh” masalında darda kalan Fatma’nın yanında bir derviş gelir. İşin içinden çıkamayan Fatma’ya sorunlarını çözmesinde akıl verir (Aydın, 2012: 449).

“Selim-i Cevahir-i Furuc’un Nağlı” masalında kuyuda hapis kalan Selimi Cevahiri, bir pir gelip kurtarır (Aydın, 2012: 495).

“Muradına Eren Kız” masalında kız, suyun üstünde oturan bir molla görür. Molla, kimin bahtının kiminle olacağına karar veren kişidir (Aydın, 2012: 424).

“Çoban İle Üç Oğlu” masalında kara köpeğin dönüştüğü Arap bir ermiş olarak ifade edilir. Arap oğlanın başı derde düştüğü zaman karşısına çıkıp yardımlarda bulunur ve sonra ortadan kaybolur. Kılıktan kılığa girebilmesi dışında göz açıp kapayıncaya kadar mekân değiştirtebilme özelliği de bulunmaktadır (Bakırcı, 2000: 327).

“Yılan Şahin İle Tilli Yusuf” masalında zorla yılanla evlendirilmek istenen kızın karşısına bir derviş çıkar. Ona ne yapması gerektiğini söyleyip akıl verir. Sonra ortadan kaybolur (Bakırcı, 2000: 264).

“Mavi Gözlü Kedi” masalında yılanlar padişahının kaçırdığı kız, kara kara düşünürken karşısına bir pir çıkar (Bakırcı, 2000: 274).

“Şehzade İle Çoban Kızı” masalında bir ağacın kenarında oturan ihtiyar yazgı yazan bir derviştir. Aynı zamanda seccadesini kullanarak seccadesinden ateş çıkarabilir (Bakırcı, 2000: 281).

“Rastgele” masalında yolculuğa çıkan oğlanın karşısına bir pir çıkar. Oğlan pire derdini anlatır ve ikisi birlikte ağacın altında uyurlar. Uyandıklarında mekan değiştirdiklerini fark eden oğlana pir, artık adının Rastgele olduğunu söyleyip ortadan kaybolur (Bakırcı, 2000: 436).

“Kurda Dönüşen Gelin” masalında padişahın rüyasına giren yaşlı adam, insanların kaderlerini yapraklara yazıp suya atar. Yaşlı adamın padişaha bildirdiği kader, padişah engel olmaya çalışsa da gerçekleşir (Bekdik, 2014: 212).

“Kader Yazgıcısı” masalında ak sakallı ihtiyar, herkesin nasibini yazan kişidir. (Bekdik, 2014: 251).

“Yılan Oğlan” masalında çocuğu olmayan padişahın karşısına, ak sakallı bir adam çıkar ve çocuksuzluğu gidermek için ona bir elma verir. Ancak padişah, elmayı adamın dediği gibi yemediği için çocuğu yılan olur (Bekdik, 2014: 277).

“Keloğlan İle Zümrüdüanka” masalında kuyuya düşen Keloğlan’ın karşısına, ak sakallı biri çıkıp kuyudan çıkmanın yolunu tarif eder (Bekdik, 2014: 304).

“Sitti Nusret” masalında birden duvar açılıp duvarın içinden derviş gelir. Sitti Nusret’in üç çocuğunu da bu duvardan gelerek alıp götürür ve sonra duvar kapanır. (Boratav, 1998: 156).

“Yatalak Mehmet” masalında padişahın en küçük kızı rüyasına giren bir dervişin yönlendirmesiyle babasının “Beni ne kadar seviyorsun?” sorusunu “Tuz kadar!” diyerek cevaplandırır. (Boratav, 1998: 114).

“Ahu Melek” masalında ölen Ahu Melek ve şehzadeyi bir derviş gelip sıvazlayarak uykudan uyandırır gibi canlandırır (Boratav, 1998: 143).

“Sitti Nusret” masalında yedi yaşına gelen çocuğu almak için derviş atıyla gelir ve kızı alıp gözünü yumdurup açtırarak bir anda konağına ulaşır (Boratav, 1998: 153).

“Yatalak Mehmet” masalında Mehmet kuyuya indirilirken karşısına bir derviş çıkar. Bu derviş Mehmet’e aşağı inince yapması gerekenler konusunda akıl verip sırtını sıvazlayarak gözden kaybolur (Boratav, 1998: 118).

“Dülger Kızı” masalında şehzadenin karşısına bir ihtiyar çıkar ve ona ne yapması gerektiği konusunda bilgiler verip ortadan kaybolur (Boratav, 1998: 133).

“Sitti Nusret” masalında çocuğu olmayan tüccarın karşısına bir derviş çıkar. Çocuğu olması için yapacaklarını söyleyip doğacak kızını yedi yaşına geldiğinde kendisinin alacağını ve çocuğun ismini o gelmeden koymamalarını tembihler (Boratav, 1998: 153).

“Altın Bülbül” masalında oğlanın karşısına çıkan ihtiyar, oğlana Altın Bülbül’ü bulması için yolculuğunda yardımcı olacak nasihatler verir (Bakırcı, 2000: 332).

“Of Baba” masalında derviş oğlanın üzerinde her bir sopa kırışında oğlan şekilden şekle girer (Boratav, 2001: 52).

“Dünya Güzeli” masalında kör olan padişahın karşısına bir derviş çıkıp gözünün ilacını söyler (Boratav, 2009: 66).

“Çan-Kuşu, Çor-Kuşu” masalında oğlan yolda giderken bir dervişe rastlar. Derviş ona vazifesini yerine getirmesi için yol gösterir, bilgi verir. Aynı derviş daha sonra oğlanın kız kardeşine de yol gösterip bilgi verir (Boratav, 2009: 113).

“Kara Tavuk” masalında fakir hamalın karşısına bir derviş çıkar. Derviş, hamala zengin olması için yapması gerekenleri anlatıp bir kamçı verir. Sonra sırtını sıvazlayıp ortadan kaybolur (Boratav, 2009: 91).

“Yeraltı Diyarının Kartalı” masalında koca adam elindeki yumakları sararak yakını uzak, uzağı yakın eder (Boratav, 2009: 98).

“Papağan” masalında derviş, bir kızı evlat edinip evine götürür. Derviş, kız, papağanın sahibi şehzadeye kavuştuğu zaman görevinin bittiğini söyler. İkisinin de sırtını sıvazlayıp evi onlara bırakıp ortadan kaybolur (Boratav, 2009: 125).

“Deli Gücük” masalında Deli Gücük, bir kemiğe okuyup üfleyerek onu padişahın fermanına dönüştürür. İsteddiği zaman küçülüp kaybolabilir. Bir şeyler olmasını istediğinde söylemesiyle bunlar gerçekleşir. Padişahın tekme atmaya çalışan ayağıyla silah tutan elini havada asılı bırakır. Ayrıca şehzadeyi sırtına alıp göz açıp kapayıncaya kadar mekan değiştirebilir. Sonunda şehzadeye ne zaman ihtiyacı olursa seslenmesini söyleyip ortadan kaybolur (Boratav, 2009: 133).

“Kral Padişahının Kızı” masalında şehzadenin karşısına sırayla dört derviş çıkar. Birinci dervişin büyüğü asası, ikinci dervişin büyüğü külahlı, üçüncü dervişin büyüğü kabağı ve dördüncü dervişin büyüğü seccadesi vardır (Boratav, 2009: 84).

“Dev Baba” masalında padişahın küçük kızı rüyasında bir derviş görür. Derviş kıza rüyasında gördüklerini korkmadan babasına söylemesini tembihler (Boratav, 2009: 59).

“Hocanın Yosması” masalında değirmencinin akıl danıştığı ermiş, ona yol gösterir. Duasının neden kabul olmadığını üç gün mühlet isteyip öğrenir, anlatır (Çalışoğlu, 2019: 161).

“Kamber İle Arzu” masalında çocuksuzluğu gideren derviş çocuklara ad vermek için gelir ve adlarını koyduktan sonra güvercine dönüşüp uçar gider (Çiftçi, 2015: 241).

“Kamber İle Arzu” masalında padişahın karşısına bir derviş çıkar. Padişaha elma verip karısıyla yemesini söyler. Yedikleri zaman çocuksuzlukları giderilir (Çiftçi, 2015: 240).

“Sebilci Güzeli” masalında Ahmet Ağa, namaz kılarken sağına ve soluna selam verdiği sırada iki yanında da dervişler olduğunu görür. Bu dervişler, çocuğu olmayan adama, çocuğunun hayırsız bir evlat olacağını haber verir. Adam, hayırsız olmasını kabul edince elma vererek çocuksuzluğu giderirler (Dağı, 2008: 67).

“Pir Dede” masalında fakir kız, bir dereден geçerken karşısına Pir Dede gelir. Kızın karşı köye dilenmeye gittiğini öğrenen dede, gözünü yumdurup açtırarak kesesini altınla doldurur ve aniden ortadan kaybolur (Dağı, 2008: 95).

“Altın” masalında ihtiyar dua okuyunca mağaranın kapısı açılır (Doğan, 2006: 174).

“Sefa İle Cefa” masalında çocuğu olmayan paşa ile vezirin karşısına yaşlı bir dede çıkar. Dede onlara bir elma verip çocuksuzluklarını giderir. İsimlerini kendi koymak istediğini söyler ve doğdukları zaman gelip isimlerini koyarak ortadan kaybolur (Doğan, 2006: 274).

“Cadı” masalında oğlanın karşısına bir ihtiyar çıkar. Bu ihtiyar oğlana başı sıkışınca yardımına koşması için bir aslan ve bir kaplan yavrusu verir (Doğan, 2006: 184).

“Şah Mehmet” masalında oğlanın rüyasına biri girer. Bu kişi oğlanın kör olan gözlerinin açılması için onu çeşmenin başına çağırır. Oradan geçen kekliklerin kanadını alıp gözüne sürmesini söyler. Oğlan denileni yapınca gözleri açılır (Doğan, 2006: 283).

“Neylesin Sultan Mahmut” masalında kahveci, bir gece rüyasında ak sakallı bir dede görür. Bu dede, kahvecinin çeşmesinin damla damla akacağını gösterir ve adamın kahvesi hiçbir zaman tıka basa dolmaz (Göde, 2011: 224).

“Mağaradaki Hazine” masalında ak sakallı bir dede, mağaradaki hazineyi çıkarmaları için gelen yiğitlere yol göstericilik yapar (Göde, 2011: 307).

“Aleşkar Oğlan” masalında ihtiyar adam, beyaz ipi sardıkça gündüzler, siyah ipi uzağa atınca geceler uzar (Günay, 1975: 300).

“Şah İsmail” masalında çocuğu olmayan padişahın karşısına bir derviş çıkar. Padişaha iki elma verir ve yediğinde doğacak olan çocuğun adını kendisinin koyması şartını iletip gider (Günay, 1975: 341).

“Zülfü Mavi” masalında yolculuğa çıkan oğlanın karşısına bir ihtiyar adam çıkar. Zülfü Mavi’ye nasıl ulaşacağını oğlana anlatıp yardımcı olur (Günay, 1975: 364).

“Üç Nar” masalında çocuğu olmayan padişahın evine bir derviş misafir olur. Padişaha bir kâğıt yazıp verir ve suda ıslatıp içmelerini tembihler. Padişah denileni yapınca çocuğu olur (Günay, 1975: 425).

“Üç Nar” masalında oğlunun derdini öğrenemeyen padişahın yanına bir derviş gelip derdini öğrenmenin yolunu söyler (Günay, 1975: 426).

“Tasa Kuşu” masalında Sülün Kız’ın karşısında “Oh!” dediği anda ak sakallı bir dede peyda olur. Bu dede Sülün Kız’a dileğini sorup öğrenir ve ona gözünü yumdurup dileğini gerçekleştirir. Sonra da ortadan kaybolur (Güney, 1992: 337).

“Sedef Bacı” masalında kardeşleri kuşa dönüşen kızın rüyasına yedilerden mi kırklardan mı belli olmayan biri girer. Kıza ayrıık otundan birer gömlek örüp kardeşlerine giydirmesini ve bu süre boyunca kimseyle tek kelime konuşmaması sonucunda kardeşlerinin eski haline döneceğini söyler (Güney, 1992: 70).

“Üç Elma” masalında canı sıkılan padişahın karşısına bir bilge çıkıp bahçe yaptırmasını söyler ve bu bahçede yetişen bir ağacın elması sayesinde çocuksuzlukları giderilir.(Güney, 1992: 118).

“Zümrüdüanka” masalında açlıktan güçsüz düşen şehzadenin rüyasına bir pir girip onu kudret helvasıyla besler (Güney, 1992: 264).

“Marangozun Kızı” masalında dertli şehzadenin karşısına ak sakallı bir ihtiyar çıkar. Oğlanın derdini dinler ve ona yol gösterdikten sonra ortadan kaybolur (İpek, 2005: 136).

“Padişahın Üç Oğlu” masalında küçük oğlan yürürken karşısına ak sakallı, ak saçlı bir ihtiyar çıkıp ona yapacağı yolculukla ilgili yol gösterir (Kara, 2007: 120).

“Üç Dilek” masalında çobanın karşısına ak sakallı, ak saçlı bir ihtiyar çıkıp ona eşyalarını emanet eder. Eşyalardan biri sandıktır ve bu sandığın içinden bir kız çıkar (Kara, 2007: 203).

“Şemsem Güzeli” masalında padişahın rüyasına ak sakallı, ak saçlı bir ihtiyar girip adağını yerine getirmediği için padişahı uyarır. (Kara, 2007: 216).

“Üç Kardeş” masalında küçük oğlanın karşısına ak sakallı bir derviş çıkıp üç nasihat satar ve ortadan kaybolur (Kara, 2007: 133).

“Keloğlan İle Vefasız Arkadaş” masalında Keloğlan karısının ayağını kimin kıldığını düşünürken nur yüzlü bir adam ortaya çıkıp bunu Hıdır’ın yaptığını söyler ve ortadan kaybolur (Kara, 2007: 185).

“Gençlikte mi İhtiyarlıkta mı?” masalında adamın karşısına, bir akşam nur yüzlü, ak sakallı bir adam çıkıp başına bir felaket geleceğini ve bu felaketin gençlikte mi ihtiyarlıkta mı gelmesini istediğini sorar. Adam gençliği seçince felaketler hemen başına gelir (Kara, 2007: 197).

“Üç Nasihat” masalında küçük oğlanın karşısına ak sakallı bir derviş çıkıp ona üç nasihat satar (Kara, 2007: 128).

“Yazgıya Bozgu Olmaz” masalında suyun kenarında duran adam kimin kiminle evleneceğini yazan bir yazgıcıdır (Kara, 2007: 215).

“Kaf Dağının Altını” masalında dört arkadaşın karşısına ak sakallı, ak saçlı, ton ton bir dede çıkıp onlara birer güvercin tüyü verir. Bu tüylerin düştüğü yerden altın çıkacağını ama altını harama harcamamalarını tembihler (Kara, 2007: 196).

“Dervüş Baba” masalında çocuğu olmayan padişahın yanına bir derviş gelir. Derviş, çantasından bir elma çıkarıp padişaha verir ve padişah bu elmayı yiyince çocuğu olur (Kasımoğlu, 2010: 342).

“Dervüş Baba” masalında derviş, kendisinden kaçan kızı bulmak için kızın yaşadığı yerdeki herkesin uykusunu bağlar (Kasımoğlu, 2010: 350).

“Mihlanan Çarık” masalında derviş, adamın feleğinin çarığını mihlar ve sonra gözleri kör olur (Kasımoğlu, 2010: 352).

“Zöhre Bani” masalında derviş, evladı olmayan padişahın huzuruna çıkıp ona bir elma verir ve elmayı yiyince kız çocuğu olacağını söyler (Kasımoğlu, 2010: 358).

“Bilmez Hoca” masalında Bilmez Hoca için alim ifadesi kullanılır. Ayrıca onun aynı zamanda bir sihirbaz olduğu da söylenir. Masalda Bilmez Hoca, kılıktan kılığa girebilen bir büyücüdür (Kasımoğlu, 2010: 429).

“Hayret Baba İle Peri Kızı” masalında ormanda oduna giden Hayret Baba ile oğlu bir mağaradan sesler duyup korkunca karşılarında bir ihtiyar çıkar. Onların korkularını dindiren ihtiyar, bir daha oraya gitmemelerini söylese de Hayret Baba gitmekte ısrar eder. İhtiyar da ona yardımcı olup üç büyülü elma verir. Bu elmalar Hayret Baba’yı kötülüklerden korur. (Kasımoğlu, 2010: 766).

“Kader” masalında evlenemeyen oğlan, hocanın yanına gidip bahtına bakmasını ister. Hoca, bir kitabı açıp oğlanın kimle evleneceğini söyler ve dediği gibi de olur (Köksel, 1995: 227).

“Beylerbeyi” masalında adamın rüyasına bir ihtiyar girip başına züğürtlük geleceğini haber verir. Adama başına bu işin ne zaman geleceğine karar vermesini söyler ve kararını verdiği gün, ihtiyarın dediği şeyler gerçekleşir (Köksel, 1995: 252).

“Çar Kuşu Çor Kuşu” masalında kardeşinin istediğini gerçekleştirmek için yola çıkan oğlanın karşısına bir derviş çıkar. Bu derviş, oğlana yolculuğunda karşılaşıacağı devden yardım alması için ona bilgi ve sakız verir (Köksel, 1995: 322).

“Altın Saçlı Kızla Sırma Saçlı Oğlan” masalında denize bırakılan bebekleri bulup büyüten bir derviş dededir. Oğlan, kardeşinin isteğini gerçekleştirmek için yola çıktığında dede, oğlanın karşısına çıkar. Oğlana yolu tamamlayabilmesi için büyülü bir mendil ve yolculukla ilgili bilgiler verir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 246).

“Şah İsmail” masalında çocuğu olmayan padişahın karşısına bir derviş çıkar. Derviş, heybesinden bir elma çıkarıp vererek çocuksuzluğun elma yenilince giderileceğini söyler (Kumartaşlıoğlu, 2006: 276).

“Tosbağa Gelin” masalında oğlana kaynanasının verdiği kutudan bir dede çıkar. Bu dede, oğlana kötülük eden herkesi taş eder ve Allah tarafından gönderildiği söylenir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 309).

“Neyidim, Noldum, Nolcam” masalında vezirin karşılaştığı dede, çaya çöp atar. Bu çöplerle kimin kimle evleneceğini belirler (Kumartaşlıoğlu, 2006: 314).

“Dipsiz Kuyu” masalında küçük oğlan, atıldığı kuyuda uyanınca karşısında ak sakallı bir ihtiyar görür. İhtiyar, sakalından iki tel koparıp verir. Bu teller birbirine sürtülünce biri ak diğeri kara iki at gelir. Ak at, yeryüzüne çıkarırken kara at, yeraltına götürür (Özçelik, 1993: 398).

“Kayaoğlan” masalında oğlanın yolda gördüğü dede, siyah iplikleri sararsa gece, ak iplikleri sararsa gündüz vakti olur (Özçelik, 1993: 467).

“Çöpçatan” masalında vezirin yolda gördüğü derviş, kumları yığıp birleştirerek kimin kiminle evleneceğinin kararını verir (Özçelik, 1993: 471).

“Yazı Bozulmazmış” masalında ak sakallı bir yaşlının verdiği elma ile padişah ve vezirin çocuksuzluğu giderilir (Özçelik, 1993: 474).

“İnsan Yiyen Kız” masalında oğlanın karşısına çıkan derviş oğlana, üç tane zeytin çekirdeği verir. Oğlan, bu çekirdekleri yere atınca zeytin ağaçları ortaya çıkar (Özçelik, 1993: 500).

“Hasan Tay” masalında oğlanın karşısına ak sakallı, yaşlı bir hoca çıkar. Bu hoca, oğlanın zengin olması için onunla bir anlaşmaya yapıp onu bir sınava tabi tutar. Ve sonucunda oğlan, açgözlülük edince körlükle cezalandırılır (Özçelik, 1993: 573).

“Altın Saçlı Oğlanla Altın Saçlı Kız” masalında oğlanın karşısına bir derviş çıkar. Derviş, oğlanı yolundan döndürmeye çalışarak onu sınar. Oğlan, sınavı geçince derviş oğlana yardımcı olur (Özçelik, 1993: 599).

“Padişahın Oğlu İle Atı” masalında Keloğlan’ın karşısına bir ihtiyar çıkar. İhtiyarın selamını aldığı için ihtiyar atının ayağına tükürüp aynasıyla savaş meydanını oğlana gösterir, yardımcı olur. Oğlanın sırtını sıvazlayıp ona dua eder ve oğlan savaşa atıyla rüzgâr gibi gider (Özçelik, 1993: 619).

“Yazılan Yazı Bozulmaz” masalında mezardaki odada yaşayan üç hocanın da görevleri vardır. Biri vadesi dolanların defterini siler, biri yeni doğanları yazar diğeri de kimin kiminle evleneceğine karar verir (Sakaoğlu, 2002: 332).

“İyilik Yapan Balık Ve Balıkçının Çocuğu” adlı masalda hoca, tahta kızın insan olması için bir dua okur ve kız insana dönüşür (Sakaoğlu, 2002: 282).

“Ne İdim Ne Oldum Ne Olacağım” masalında derviş padişahın karşısına çıkıp çocuksuzluğu gidermek için bir elma verir. Elmayı yiyen padişah ve vezirin çocukları olur (Sakaoğlu, 2002: 360).

“Melikşah” masalında bir adam peyda olup padişaha elma verir ve çocuksuzluğunu giderir. Bu adam pirdir. Çocuk yedi yaşına girince tekrar gelip çocuğa adını koyar (Sakaoğlu, 2002: 398).

“Aynı Kızı Seven Üç Kardeş” masalında büyük kardeşin bütün parasını verdiği elmadan bir dilim yiyen hasta iyi olur (Sakaoğlu, 2002: 501).

“Cinplut” masalında bir adam, köprünün başında kâğıtlara yazı yazıp suya atar. Bu adam kimin kiminle evleneceğinin kaderini çizen bir büyücüdür (Sakaoğlu, 2002: 419).

“Yılan Bey” masalında yılan ile imtihana gönderilen kızın karşısında bir derviş peyda olur. Bu derviş, kızın sıkıntılarını dindirecek çözümler üretir (Seyidoğlu, 1975: 156).

“Topal Leylek” masalında çocuğu olmayan padişahın karşısına bir derviş çıkar. Derviş, çocuğu olması için padişaha bir elma verir (Seyidoğlu, 1975: 169).

“Bengiboz” masalında oğlan, babasının kör gözlerini açmak için bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuğu nasıl gerçekleştireceğini karşısına çıkan bir dervişten öğrenir (Seyidoğlu, 1975: 192).

“Dilaremcengi” masalında kardeşinin dileklerini yerine getirmek için yola çıkan oğlanın karşısına bir derviş çıkar. Oğlana çıktığı yolu gösterir ve ortadan kaybolur (Seyidoğlu, 1975: 218).

“Tasa Kuşu” masalında çocuğu olmayan padişahın yanına bir derviş gelir. Derviş, padişah derdini demeden derdini bilir ve ona bir elma vererek çocuksuzluğunu giderir (Seyidoğlu, 1975: 232).

“Serencam” masalında padişahın karşısına çıkan derviş, ona elma vererek çocuksuzluğunu giderir (Seyidoğlu, 1975: 423).

“Muradına Nail Olmayan Dilber” masalında hamamda doğum yapacak olan kadın için duvardan dört tane derviş çıkıp gelir ve bu dervişler yeni doğan bebeğe büyümlü özellikler verir (Seyidoğlu, 1975: 285).

“Üç Turunçlar” masalında pir ihtiyar, çocuğu olmayan padişaha bakıp derdini anlar ve ona bir elma verir. Padişah elmayı yiyince bir çocuğu olur (Seyidoğlu, 1975: 291).

“Kırk Kardeş” masalında kırk kardeşin önüne ak sakallı, temiz yüzlü bir ihtiyar çıkar. Bu ihtiyar onlardan gece çayırılıkta yatmamalarını diler ve çocuklar nedenini soramadan ortadan kaybolur (Tezel, 2009: 29).

“Sihirli Yüzük” masalında kadının yatağının yanındaki duvar birdenbire yarılarak içinden ihtiyar, güler yüzlü bir adam girer. İhtiyar, kadına kötülük etmeyip iyilik edeceğini söyleyerek onu takip etmesini ister. Kadını su padişahının oğluna götürdükten sonra geri getirip gözden kaybolur (Tezel, 2009: 247).

“Seksen Göz” masalında Uğur’un karşısına bir ihtiyar çıkar. İhtiyar, Uğur’a başı darda kalırsa suya batırması için bir mendil verip onun arkasını üç defa sıvazlayarak ortadan kaybolur (Tezel, 2009: 265).

“Limon Kız” masalında Limon Kız’ı arayan şehzadenin karşısına bir ihtiyar çıkar. Onu bulmak için neler yapması gerektiğini söyleyip yolu tarif eder ve ortadan kaybolur (Tezel, 2009: 364).

“Çoban Ali” masalında Ali’nin rüyasında gördüğü İyilikler Memleketinde bir Kayıplar Müneccimi vardır. İhtiyar, beyaz sakallı bu adam bir çömleğin içine elini sokup Ali’nin kayıp kesesini bulup, çıkarır (Tezel, 2009: 410).

“Çoban Ali” masalında Ali’nin rüyasında gördüğü İyilikler Memleketinde bir Talih Müneccimi vardır. İhtiyar, beyaz sakallı bu adam altın bir tasın içine koyduğu siyah çakıl taşlarına bir şeyler mırıldanarak Ali’nin talihini okur (Tezel, 2009: 411).

“Keloğlan İle İhtiyar” masalında Keloğlan bir “Ah!” çekince karşısına beyaz saçlı, beyaz sakallı bir ihtiyar çıkar. Ona zor durumda kaldığında kullanması için büyümlü değirmen ve kabak, annesine vermesi içinde büyümlü bir tavuk verir (Tezel, 2009: 456).

“Çöpçatan” masalında bir dede, dereye çöp kırıp atar. Bu dede aslında kimin kiminle evleneceğine karar veren bir âlimdir (Tunç, 2008: 190).

“İncili Kız” masalında ermiş dede, bir tas su isteyince suyu veren kız mükâfatlandırılır. Dede, “Kızın yürüdüğü yerler çimen, gözyaşları inci, güldüğü gamzeleri gül dolsun.” der ve olur (Tunç, 2018: 227).

“Yeşiltay” masalında ak sakallı adam Yeşiltay’ı yanına çağırıp kendini tanıtır. Yeşiltay’a sevdiği kızla evlenmesi için yardımcı olan derviş, onu şekilden şekle sokar. En sonunda bütün güçlerini Yeşiltay’a devredip bir kuşa dönüşür ve göğe yükselir (Yücel, 2017: 20).

2.2.3. Büyücü Melekler

“Azrail Ve Adam” masalında Azrail, canını alacağı adamın karşısına genç ve güzel bir kız olarak çıkar (Bekdik, 2014: 214).

“Usta Nazar” masalında şeytan birden devlerin karşısına çıkıp Usta Nazar’ın onları kandırdığını haber verir (Boratav, 1998: 200).

“Bir Oduncu” masalında şeytan, insan kılığında oduncunun karşısına çıkıp onun aklını çeler (Göde, 2011: 242).

“Oduncu İle Şeytan” masalında şeytan, oduncunun dileklerini gerçekleştiren bir büyücüdür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 425).

“Çeşmedeki Katır” masalında savcı tarafından haksızlığa uğrayan adamın karşısına şeytan çıkar ve savcıdan intikamını alması için şeytan bir katıra dönüşüp adama yardım eder (Özçelik, 1993: 696).

“Yaşlı Kadınlar” masalında Cebrail, yeryüzüne gelerek yaşlı kadının sırtını sıvazlar. Böylece kadın, on beş yaşına geri dönüp, gençleşir. Cebrail de beyaz bir kuş olarak oradan ayrılır (Sakaoğlu, 2002: 438).

“Çifte Kanbur” masalında şeytan Kambur Veli’nin kamburuna sihirli sözler söyleyerek fazladan bir kambur daha ekler (Tezel, 2009: 276).

“Kambur Felek” masalında şeytanlar, sevdikleri kambur adamın sırtına vurup onu iyileştirirler. Ama sevmedikleri kambur adamın sırtına vurunca kamburuna kambur eklerler (Tunç, 2008: 189).

“Tuyanlık” masalında Azrail, adamın birine bir toz verir. Eğer bir hastanın ayak ucunda kendisini görürse hastaya tozdan içirip onu iyileştirmesini ister (Tunç, 2008: 201).

2.2.4. Büyücü Dev

Dev, Türkçede doğaüstü yaratığa eş değer kullanılan bir terimdir (Boratav, 2012: 62). Hemen hemen bütün mitolojilerde görülen bu varlık, devasa güçte ve büyüklükte tasvir edilir.

Türk inanışlarında da yer verilen devler, Türkistan Şamanlarının koruyucu ruhları arasında olduğu görüşüyle de dikkat çeker (Beydili, 2004: 169).

Devler, insanları tıslımlayabilen, sihirli eşyaları ellerinde bulunduran ve bazı kişilere göre kılıktan kılığa girebilen varlıklardır. Anlatılarda dev, kahramana yardım etmek isterse tüylü vücudundan bir tüyü ona sunar. Kahraman, başı sıkışırsa bu tüyü kullanarak devı çağırır (Beydili, 2004: 170).

Anadolu Sahası Türk Masallarında da büyücü özelliğı bulunduran devler yer alır. Bu devler yukarıda belirtilen özellikleri göstermeleri dışında, insanları kaçırıp tıslımlayarak şekillerini değiştirebilir ya da şekil değiştirme olmasa bile kaçırdığı insanları bir yerlere tıslımla hapsedebilir. Aynı zamanda dev, masalda yardım etmek istediğı kahramanı bir tokatla şekilden şekle sokabilen bir büyücüdür.

“Süllü Yusuf” masalında Yusuf, dev görünümündedir. Dualarıyla olayların gidişatını kendi lehine çevirebilir. Dua edip amin diyerek duvarı yıkar. Kendisinin ve kızın kılığını değiştirebilir (Bakırcı, 2000: 272).

“Nartanesi” masalında dev kendini bir çeşmeye dönüştürür. Dev sonrasında da bir kara yılanı dönüşür (Bekdik, 2014: 241).

“Erler Karısına Koca Olmaya Giden Keloğlan” masalında dev, Keloğlan’a tokat vurunca Keloğlan bir süpürgeye dönüşür (Boratav, 2009: 52).

“Dev Baba” masalında dev, sinirinden saraya geldiğı zaman şimşekler çakıp ortalık toz duman olur (Boratav, 2009: 63).

“Dev Yavrusu” masalında dev yavrusu, cadılar peşlerinden gelince kendisini ve karısını şekilden şekle sokabilir. Cadı, kara bezin süt beyaz olmasını isteyince de dev yavrusu, bir dua okur. Duadan sonra bezi iki kere suya sokup çıkararak beyazlatır (Doğın, 2006: 193).

“Kader” masalında dev oğlanın ruhunu bir şişeye hapsederek onu uyutur. Şişe kırılınca oğlan tekrar özgür kalır. Ayrıca dev kılıktan kılığa girebilme özelliğine de sahiptir (Doğın, 2006: 233).

“Üç Turunçlar” masalında dev karısı, şehzadeyi bir söz eşliğinde tokatlayarak şekilden şekle sokabilmektedir (Güney, 1992: 45).

“Üç Turunçlar Masalı” masalında dev, padişahın üç kızını kaçırarak büyüler ve onları üç turunca çevirir (İpek, 2005: 97).

“Üç Turunçlar” masalında dev, padişahın kızlarını büyüleyerek birer turunca dönüştürür (Kara, 2007: 134).

“Üş Balıh” masalında dev, evlendiğı kızın anasının kılığına girip kızıdan bilgi almaya çalışır (Kasımoğlu, 2010: 480).

“Kırk Belikli Mahinur Hanım” masalında devlerden biri remil atıp geçmiş ve gelecekte haber verirken diğeri yeri yutabilir (Köksel, 1995: 301).

“Keçe Külâh” masalında dev, oğlana bir kere vurunca oğlanı keçe külâha çevirir. Tekrar vurduğunda ise keçe külâh, bir oğlana dönüşür. Bu dev için aynı zamanda kocakarı ismi de kullanılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 409).

“Sır Saklamayan Padişah Kızı” masalında devin oğlu büyücüdür. Sevddiği kızın başı ne zaman derde girse yanında belirir. Usturalara dualar ederek yolları usturalarla doldurur. Kızı bir ağaca sonra da kendisini ve kızı birer ördeğe dönüştürür (Sakaoğlu, 2002: 323).

“Sır Saklamayan Padişah Kızı” masalında devin kızı büyücüdür. Parmaklarına yan dediğinde parmakları mum gibi yanar (Sakaoğlu, 2002: 323).

“Ağlayan Nar İle Gülen Ayva” masalında dev, aynasını çalan kıza “Oğlan isen kız, kız isen oğlan ol!” der ve kız bir oğlana dönüşür (Tezel, 2009: 228).

“Yeşiltay” masalında dev anası, kara bir buluta dönüşüp Yeşiltay’ı kovalamaya başlar (Yücel, 2017: 46).

“Tembel Ahmet” masalında dev, güzel kızın nişanlısını büyüleyip delirtir (Yücel, 2017: 70).

2.2.5. Büyücü Özelliği Taşıyan İnsanlar

“Sefa İle Cefa” masalında Hint diyarındaki büyücü bakıcıdır. Bakarak Cefa ve padişah kızının nerede olduklarını görebilir (Alangu, 1961: 157).

“Tüllüce” masalında Allah tarafından gönderilen üç ebe, evin işlerini görüp yeni doğan çocuğa büyüleri özellikler verirler. Ayrıca evi de saraya dönüştürürler (Arslan, 2017: 188).

“Yapılan İyiliğin Karşılığının Görülmesi Hikâyesi” masalında hasta olan padişahın ilacını, müneccimler bakıp görürler. Bu çare bir balıktır (Arslan, 2017: 225).

“Baltabıyık” masalında padişahın hastalığına çareyi, müneccimler görüp söyler. (Arslan, 2017: 226).

“Şengi Şahın Oğulları” masalında müneccimler, Şengi Şahın oğlunun geleceğinden haber verirler (Aydın, 2012: 463).

“Mağrurlanma Padişahım Senden Büyük Allah Var” masalında vezir gelecekte haber verir. Ayrıca bilinmeyen şeyleri de bilir (Bakırcı, 2000: 288).

“Avcı Yusuf’un Oğlu İzzet” masalında İzzet’in yolda edindiği iki arkadaşının da büyücü özellikleri bulunur. Biri dağların yerini değiştirirken diğeri ırmakları içtiği halde doymaz. Ayrıca ırmakların yönünü de değiştirebilir (Bakırcı, 2000: 343).

“Padişah Kızı İle Yedi Kardeş” masalında yedi kardeşin de büyücülük özelliği bulunur. Biri yere vurup ateşten bina yapar, biri toprağın yönünü batıya, diğeri doğuya çevirir. İkisinin attığı ok hedefi ıskalamaz. Biri ineğin karnından buzağıyı alır ama ineğin haberi olmaz. Biri yeri dinleyip havadisler alırken sonuncu da bir insanı parmağıyla havaya atıp tutabilir (Bakırcı, 2000: 258).

“Padişahın Oğlu” masalında yaşlı kadın gittiği büyücüden, bulduğu çocuğun geçmişini ve geleceğini öğrenir (Çalışoğlu, 2019: 139).

“Nohut Mehmet” masalında hoca, çocuğu olmayan kadına kırk tane nohut ıslattırır. Kırk gün beklettirir ve kırkıncı gün nohutlar çocuk olur (Çiftçi, 2015: 210).

“Çoban Ve Ağa” masalında çoban, kıza “Çakıcığım, çakmakcığım!” diye seslenince kızla oğlan birbirine yapışır (Dağı, 2008: 85).

“İbrahim Ethem” masalında padişahın damının üstünde bir anda bir Arap belirir. Arap padişaha Allah’ı anmasını söyler (Doğan, 2006: 222).

“Kader” masalında kızın babası insanların kaderini görebilen bir kişidir. Kızının kaderine bakıp bir bulutla kaderinin değişeceğini görür ve öyle de olur (Doğan, 2006: 232)

“Ceren” masalında kız, kavağa “Eğil!” deyince kavak eğilir, “Doğrul!” deyince kavak doğrulur (Doğan, 2006: 189).

“Tahdir, Tedbil Olmaz” masalında vezir geleceği görüp gelecekte haber veren bir bilgedir (Doğan, 2006: 284).

“Gavur Gül” masalında Gavur Gül, gelecekte ve geçmişten haberdardır. İnsanlar ona seslendiğinde o cevap vermezse taş olurlar. Ama eğer bir kişiye bile cevap verirse bütün taşlar çözülür (Doğan, 2006: 202).

“Mercimek” masalında çocuğu olmayan kadına yardım etmek için bir çingene gelir. Evdeki malzemeleri kullanarak çocuksuzluğu gidermeye çalışır. Bacaya çıkıp mercimekleri dökmeye başladığında her bir mercimek birer çocuk olur (Doğan, 2006: 263).

“Garip Kadın” masalında gelin, ağzı dualı bir kişidir. Hastaları dua ile iyi eder, beddualarıyla insanları kör edebilir (Göde, 2011: 274).

“Elma Kurdu” masalında padişah, remil atıp gelecekte haber verir (Günay, 1975: 277).

“Hırsız Padişah” masalında padişahın karşısına çıkan iki adamın da büyücü özellikleri bulunur. Biri köpekler uluyunca ne söylediğini anlayabilirken diğeri hazinelerin yerini kendi koymuş gibi bulabilir (Günay, 1975: 278).

“Neydim, Noldum, Nolacağım” masalında padişah, kızının kimle evleneceğini öğrenmek için gelecekte remille haber veren bir kişiye baktırır (Günay, 1975: 282).

“Avcı Mehmet” masalında Mehmet’in karşılaştığı üç adamın da büyücü özellikleri vardır. Dağ Deviren adındaki dağı devirir, Silip Süpüren adındaki her şeyi yer yutar, Yer Dinleyen de her şeyi duyar (Günay, 1975: 435).

“Saraydaki Eksiklik” masalında Arap, oğlanın gözlerini eliyle kapatıp sonra açar. Açtığı zaman mekan değişikliği yapılmış olur (Kara, 2007: 210).

“Dilelem Çengi” masalında dağdaki mağarada yaşayan kız, sihirci biridir. Yanına kimseler yaklaşmaz. Kız, yaklaşanlara “Daas!” dediği anda yaklaşanlar taşa dönüşür (Kasımoğlu, 2010: 762).

“Sır Katibi” masalında padişah, müneccimlere çocuğunun cinsiyetini sorar ve müneccimler kızı olacağını söylerler. Ve padişahın kızı olur (Köksel, 1995: 291).

“Şah İsmail” masalında Gülperi, falcı bir kızdır. Fal bakarak gelecekte haberler verir. (Kumartaşlıoğlu, 2006: 284).

“Keçe Külâh” masalında oğlan, kırmızı gülü kıza değdirince kız eşeğe dönüşür. Tekrar değdirdiğinde ise gül, kıza dönüşür (Kumartaşlıoğlu, 2006: 412).

“Dağ Adamı” masalında dağ adamının yolda karşılaştığı insanlar büyülü özelliklere sahiptir. Adamlardan biri, burun deliğinden soğuk hava çıkarıp karşısındakini dondurur. Diğeri karıncalara hükmedip onlara istediğini yaptırır. Diğeri de derin bir nefes alıp titreyince dağ taş yerinden oynar (Özçelik, 1993: 410).

“Köpekle Evlenen Kız” masalında kızın yolda rastladığı adam bir büyücüdür. Büyü yaparak padişahın kızını delirtir (Sakaoğlu, 2002: 325)

“Avcı Mehmet” masalında adam kulaklarını yere dayayınca her yeri duyabilir (Sakaoğlu, 2002: 294).

“Avcı Mehmet” masalında adam, bütün ırmakların sularını yutar ama etkilenmez (Sakaoğlu, 2002: 294).

“Avcı Mehmet” masalında adam, eliyle bir dağı sırtlayıp atabilir (Sakaoğlu, 2002: 293)

“Hani Ya Bacımın Ayağı” masalında kız, kavağa “Eğil!” deyince kavak eğilir, “Doğrul!” deyince kavak doğrulur (Sakaoğlu, 2002: 378).

“Macun” masalında adam, Keloğlan’a macun ve dua ile her şeyi nasıl yapıştırıp ayıracağını öğretir. Keloğlan herkesi macun diyerek birbirine yapıştırır ve “Açıl!” diyerek ayırıştır (Sakaoğlu, 2002: 392).

“Cinpulat” masalında Cinpulat, gökten demir atla inen bir büyücüdür. Sihirle uçan bir at yapar (Sakaoğlu, 2002: 419).

“Çoban Ahmet” masalında Mısır padişahının kızı, remil dökerek gelecekte haberler verir (Sakaoğlu, 2002: 427).

“Asker Karısına İftira” masalında kadın, kendisine göz diken kaptana beddua edince gemi batar. Ayrıca diğer kendisine asılanlara beddua edince onların da gözleri kör olur. Onlara tekrar dua edince gözleri açılır (Sakaoğlu, 2002: 470).

“Keloğlan” masalında hocanın Keloğlan’a öğrettiği dua ile, Keloğlan istediği herkesi birbirine yapıştırır (Seyidoğlu, 1975: 319).

“Avcıoğlu” masalında oğlan padişahın önündeki, kırk kazan yemeği çorba içer gibi birbiri arkasına içiverir (Tezel, 2009: 114).

“Kısmetimi Arıyorum” masalında Ateş, ısıklık çaldığı zaman kurtlar, kuşlar emri altına girer. Ve bütün bu hayvanlar o ne isterse yaparlar (Tezel, 1997: 18).

“Avcıoğlu” masalında oğlan içeri girer girmez harman savuran, burnunun bir deliği ile müthiş bir rüzgar yaparak fırını söndürür (Tezel, 2009: 114).

“Avcıoğlu” masalında oğlan yere kulağını yapıştırınca uzak yerlerde bile neler olduğunu duyabilir (Tezel, 2009: 113).

“Gururlu Kız” masalında Arap kadın, ormanda talihini çağırınca talihi olarak karşısına genç, yakışıklı bir delikanlı çıkar. Kadının el işaretiyle delikanlı ortadan kaybolur (Tezel, 2009: 420).

“Kısmetimi Arıyorum” masalında Alev, istediği zaman yerin altında ne olup bittiğini anlar (Tezel, 1997: 24).

“Yeşiltay” masalında dervişin bütün güçlerini devrettiği Yeşiltay büyücü olur. Kızın gözyaşını dudağıyla alıp üfleyerek bütün kazanları gözyaşlarıyla doldurur. Kuşlara tüylerini dökmesini söyleyince kuşlar tüylerini döker. Sevddiği kızın başı ne zaman derde girse orada olur. Kendini ve kızı şekilden şekle sokabilir (Yücel, 2017: 37).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANADOLU SAHASI TÜRK MASALLARINDA KOCAKARI (CADİ)

3.1. Büyücü Kocakarı (Cadı)

Anadolu Sahası Türk Masallarında kocakarı kelimesi ile cadı kelimesinin birbiri yerine kullanıldığını görmekteyiz. Birbirinin yerine kullanımına alışık olunan bu kelimeler bazen de aynı anda metin içerisinde bulunabilir. Cadı kavramının toplumun inanmalarıyla çok fazla bağdaşmamasından kaynaklı olarak kocakarı ifadesinin baskınlığı vardır. Sadece kavram olarak değil Türk Masallarındaki işlevselliği de diğer toplumlardaki varlığına göre farklıdır.

Kocakarı ya da cadının kötülükle bağdaştırıldığı örnekler zaten bariz şekildedir. Ancak iyiliğe ve faydaya dair unsurların cadı ya da kocakarı ile ilişkilendirilmesi pek fazla gündeme gelmemektedir. Bu sebeple Anadolu Sahası Türk Masallarından toplanan verilerin cadının kötü karakteriyle ilgili olduğu kısımlar üzerinde bir yorum yapılmayacaktır. Amaçlanan eski Türk inanışları ve kocakarı arasında kurulabilecek olan bağın, iyi bir cadı ya da kadın şaman etkisiyle olabileceğini göstermektir.

Kadın şamanın özelliklerine çalışmamızın başında değinmiştik. Burada bu özelliklerle masalda görülen ortaklıklar bağdaştırılmaya çalışılacaktır. Kadın şaman, kaybolan eşyaların yerlerini bulma görevine sahiptir. Onun bu özelliği, masallarda hırsız ve kayıp eşyaları bulmak için görevlendirilen cadı kadınla ve kayıp çocuk ya da genç kızın bulunmasında başvuru kocakarıyla varlığını sürdürür. Kısırlığı gideren kadın şaman, masalda padişahın çocuksuzluğunu elma ile sonlandıran kocakarıdır. Zor durumlarda kalındığında akıl danışılan ve sorunları çözmesi için başvuru kocakarı izlenimi de kadın şamanın yönettiği ayinlerle toplumun sorunlarına çözümler üretmesine denktir.

Masallarda en çok rastlanılan kocakarı veya cadının, kişinin iyiliğine ya da kötülüğüne göre davranması başlı başına bir konudur. İyiliğin de kötülüğün de karşılığı direk büyü yapılarak verilmez. Ödül veya ceza için suya başvurulur. Suyun rengine göre berraklık ya da karalık masal kahramanın kılığı olur. Ama hangi renge kimin gireceğine kocakarı (cadı) karar verir. Burada kocakarının yardımcısı konumunda olan su, Şamanizm’de ruhu olduğu düşünülen bir varlıktır. Şaman ruhlarla iletişim halindedir. İşte kocakarının, hangi suyun nasıl bir etki bırakacağını biliyor olması, kadın şamanın su iyeleriyle iletişim halinde olduğuna bir benzetme olarak düşünülebilir.

“Kazana Atılan Cadı” masalında cazı karı, bir oğlanı pişirip yemek için alıkoyar (Akgün, 2000: 165).

“Cadı İle Prenses” masalında cadı, aynanın karşısına geçip en güzelin kim olduğunu sorar durur. Aynadan cevap alan cadı, en güzel olmak için bir kıza kötülük eden bir kadındır (Akgün, 2000: 166).

“Üvey Anne İle Çocukları” masalında üvey annenin öz kızı bir cazı kızdır. Kötülük peşinde koşar. Aynı zamanda üvey anne için de cazı garı tabiri kullanılır. Çünkü üvey anne, çocukları çekemeyen ölmeleri için planlar kuran bir kadındır (Akgün, 2000: 176).

“Kazana Atılan Kocakarı” masalında çocukların sığındığı evdeki nine, aslında onları yemek isteyen bir kocakarıdır (Akgün, 2000: 183).

“Muradına Ermiyen Dilber” masalında kızın evlenmesine engel olan sütanne aslında bir cadıdır (Alangu, 1961: 83).

“İğci Baba” masalında, kızın kırk birinci odada bulduğu oğlanı, tavana bir cadı asar. (Alangu, 1961: 158).

“Helvacı Güzeli” masalında bir kıza göz koyan hoca, kızı kandırması için bir kocakarı tutar. Kızı kandıran kocakarı, kız tarafından cadı karı olarak nitelendirilir (Alangu, 1961: 26).

“Yusufçuk İle Fatmacık” masalında padişah, ağaçtaki kızı indirmek için bir cadı karı tutar (Arslan, 2017: 175).

“Altın Perçemli Oğlan İle Altın Perçemli Kız” masalında bir cadı karı, Altın Perçemli Kızı kandırarak kardeşini zorlu görevlere göndermesini sağlar (Arslan, 2017: 228).

“Çocuğu Olmayan Padişah” padişahın çocuğu olmadığını duyan bir kocakarı, ona elma getirir. Padişah ve karısı elmayı yiyince çocukları olur (Aydın, 2012: 454).

“Gızıl İneyh” masalında kızın ipliğini kaçırdığı evde, bir kocakarı vardır. Kız, kocakarıya yardımda bulununca kocakarı da kızı ak suya girmeye yönlendirir. Üvey kardeşini de kendisine kötü davrandığı için kara suya yönlendirir ve kız kara suya girince simsiyah olur (Aydın, 2012: 445).

“Padişahın Oğlu İle Hint Padişahı” masalında cazı karı, kızı küpe bindirip kaçıtır (Bakırcı, 2000: 380).

“Ayna” masalında oğlanın evinde misafir ettiği cazı karı, aynanın sihrini anlayınca aynayı alıp kaçar (Bakırcı, 2000: 397).

“Yılan Şahin İle Tilli Yusuf” masalında cazı karı, kızı kandırıp bir örene kapatmak için görevlendirilir (Bakırcı, 2000: 265).

“Sarı İnek” masalında cazı karı, kızın karşısına çıkıp kafasına bakmasını ister. Onu birkaç soru sorup sınıdıktan sonra kırımızı suya sokup çıkarır. Kız güzelleşir (Bakırcı, 2000: 290).

“Sarı İnek” masalında cazı karı, kızın üvey kardeşinden kafasına bakmasını ister. Onu birkaç soru sorup sınıdıktan sonra kara suya sokup çıkarır. Kız çirkinleşir (Bakırcı, 2000: 291).

“Yusufçuk İle Fatmacık” masalında çocukların sığındığı eve, her sabah bir cadı insan yemek için gelir (Bekdik, 2014: 208).

“Nardaniye Hanım” masalında üvey anne “Sen mi güzel ben mi güzel?” sorusuyla ayı konuşturur (Boratav, 1998: 96).

“Altı Kız Babası” masalında Beyoğlu, sevdiği kızı bulup getirmesi için bir cadı kadın tutar. Cadı kadın, küpüne binip kızın yaşadığı şehre gider. Cadı kadın, büyülü kumrularını kızı verir. Kumrular kızı uykusunda kaçırap getirir (Boratav, 2009: 165).

“Cazı Kız” masalında cazı kız, doğduğu gün eşeği, annesini ve babasını yer. Sonra da yaşadığı köyün hepsini yer bitirir. Oğlan kardeşinin atını ve bahçedeki kiraz ağaçlarını da yiyen yine cazı kızdır (Boratav, 2009: 104).

“Çan-Kuşu, Çor-Kuşu” masalında ebe kadın, doğurttuğu çocukları ortadan kaldırmak için çocukların teyzeleri tarafından görevlendirilir. Kocakarı, kızı kandırır ve oğlan kardeşinden yapılması güç isteklerde bulunmasını sağlar (Boratav, 2009: 110).

“Korku Arayan Adam” masalında papaz ölünce bir cazıya dönüşür. Tırnakları uzar. Cazı gündüzleri tabutta durup geceleri kalkar (Çalışoğlu, 2019: 170).

“Kar Nine” masalında Kar Nine, kuyunun dibindeki diyarda yaşayan bir kadındır. Çok çalışan kızı altınla ödüllendirirken tembel üvey kardeşini pislikle cezalandırır (Çalışoğlu, 2019: 128).

“İki Kız” masalında kirli paslı bir cadı kadının, hem kendini hem de evini temizleyen kız, cadı tarafından ödüllendirilir. Cadı, kızı sarı suya sokar ve böylece kızın her yanını altınlar, paralar, çiçekler ve güller kaplar (Çiftçi, 2015: 261).

“Tın Tın Kabacık” masalında iki çocuğun ormanda sığındığı evde bir cadı kadın vardır ve bu kadın çocukları öldürür (Çiftçi, 2015: 213).

“İki Kız” masalında cadı kadın, kendisine kötü davranan kızı cezalandırır. Cadı, kızın siyah suya girmesini sağlar ve kızıdan yılanlar, solucanlar, böcekler ve kötü kokular yayılmaya başlar (Çiftçi, 2015: 262).

“Gölperi Ve Devlerin Padişahı” masalında kötü kalpli bir cadı, Gölperi’ye çirkin olması için bir büyü yapar. Gölperi’yi çirkinken biri severse büyü ancak o zaman bozulur (Çalışoğlu, 2019: 153).

“Senem” masalında hoca aşık olduğu kızı, kendisine alması için bir cadı tutar. Cadı, akıl oyunları yaparak kızı kandırmaya çalışır (Doğan, 2006: 278).

“Şah Mehmet” masalında süt gölünün bekçiliğini bir cadı yapar. Cadı, bağırdığı zaman gölün çevresindeki bütün dağlar yıkılır (Doğan, 2006: 282).

“Dev Yavrusu” masalında cadı, dev yavrusunu kızıyla evlendirmek ister. Ancak dev yavrusu kızını kesip kaçınca uçarak peşlerine düşer. Dili ısırılıp kesilince de ölür (Doğan, 2006: 195).

“Sandıktaki Kız” masalında köyün imamı cadıyı, güzel kızı kendisine alması için tutar. Cadı, akıl oyunları yaparak kızı kandırmaya çalışır (Doğan, 2006: 265).

“Cadı” masalında oğlanın kız kardeşi hayvanları diri diri yer. Kız kardeş anne babasını da yiyerek cadılaştır. En sonunda oğlanın geldiği atı da yer. Oğlan kaçmaya çalışınca onun saklandığı ağacı da kemirerek bitirir (Doğan, 2006: 186).

“Nartanesi” masalında kızın yengesi, dereye gidip ay ve güneşe seslenir. Kendisinin mi onların mı daha güzel olduğunu sorar. Cevap olarak “Nartanesi” yanıtını alınca ondan kurtulmak için zehirli bir tarak yapar (Doğan, 2006: 264).

“Nartanesi” masalında cadı, insan yiyen bir varlıktır. Nartanesi onun memesinden emerek yenilmekten kurtulur (Doğan, 2006: 264).

“Üvey Anne” masalında yaşlı kadın, Fatma’nın karşısına çıkıp saçlarına bakmasını ister. Fatma saçlarına bakıp bitlerini ayıklayınca onun, beyaz bir suda elini yüzünü yıkayarak güzelleşmesini sağlar. Fatma’nın üvey kardeşi ise yaşlı kadının saçlarına bakmayıp onu tersler. Yaşlı kadın bu kızın da kara suda elini yüzünü yıkayıp çirkinleşmesini sağlar (Doğan, 2006: 295).

“Ceren” masalında kavak ağacına çıkan kızı indirmek için oğlan bir cadı tutar. Cadı, ağacın altına gelip kızdan yardım isteyince kız aşağı iner (Doğan, 2006: 188).

“Hırsız Keloğlan” masalında cadı, hırsız bulmak için görevlendirilir (Doğan, 2006: 219).

“Gavur Gül” masalında kız kardeşlerinin çocuklarını ortadan kaldırmak için iki abla, bir cadı karı tutarlar. Cadı karı, akıl oyunları yaparak bu işi halletmeye çalışır. (Doğan, 2006: 201).

“Üç Kız Kardeş” masalında cadı, üç kızı yiyebilmek için evinde misafir eder (Göde, 2011: 233).

“Bacı Bacı Can Bacı” masalında kızı ağaçtan indirmek için tutulan nine, aslında bir cadı karısıdır. Kızı küpüne bindirip padişahın yanına götürür (Günay, 1975: 336).

“Keloğlan İle Dev” masalında Keloğlan’a oyun etmeye çalışan cadı karıyı, Keloğlan cezalandırır (Günay, 1975: 372).

“Zülfü Mavi” masalında kız kardeşlerini kıskanana ablaları, bir cadı kadın tutarlar. Cadı kadın, kardeşlerinin çocuklarını alıp kaçıır (Günay, 1975: 362).

“Helvacı Güzeli” masalında müezzin, göz koyduğu kızı kandırması için bir kocakarıya başvurur (Günay, 1975: 391).

“Nasihat” masalında adam, düğündeki karısını kandırmak için köyün nene karısına başvurur. Bu nene karı aslında bir cadı kadındır (Günay, 1975: 395).

“Kara Dirhem Hokkası” masalında cadı kadın, kızın aklına girip sevdiği oğlana sırrını söylettirir. Oğlan ölünce de kızı küpüne bindirip kaçıır. Küpü, nereye isterse oraya seyahat eder (Günay, 1975: 415).

“Gülükan” masalında kız kardeşlerini kıskanan ablaları, bir cadı karı tutup ona oyun ederler (Günay, 1975: 482).

“Sırmalı Pabuç” masalında Akça Nine on parmağından damla damla su akıtıp masal kahramanı olan kıza elini yüzünü yıkatar. Böylece kız o su sayesinde güzelleşir (Güneş, 1992: 5)

“Sırmalı Pabuç” masalında Akça Nine, kendisine cadı karı diyerek seslenen üvey kız kardeşe parmaklarından su akıtarak elini yüzünü yıkamasını ister. Üvey kız kardeş suyu kullanınca çirkinleşir (Güneş, 1992: 8)

“Sabır Taşı” masalında Kocabey’in koç başlı annesi, küpe binip uçabildiği gibi buluta dönüşebilen bir büyücüdür (Güneş, 1992: 233).

“Sabır Taşı” masalında Kocabey’in küçük halası, sihirli seccadeye binip uçabildiği gibi aynı zamanda da bir buluta dönüşebilen büyücüdür (Güneş, 1992: 230).

“Sabır Taşı” masalında Kocabey’in ortanca halası posta binip uçabildiği gibi buluta da dönüşebilen bir büyücüdür (Güneş, 1992: 231).

“Kamer Tay” masalında dünya güzelinin güzelliğini almak isteyen bir cadı, onu büyüleyip kaçıır, sarayına hapseder (Güneş, 1992: 328).

“Sedef Bacı” masalında Kara vezirin kızı, üvey annelik yaptığı üç şehzadeyi büyüleyerek üçünü de birer kuşa dönüştürür (Güneş, 1992: 67).

“Altın Perçemli Çocukla Sırma Saçlı Kız” masalında Edi ile Būdū’nün çocukları kaybolunca bir kocakarıya giderler. Kocakarı çocukları kaçıranın cinler olduğunu anlayıp ateş yakarak onlarla iletişime girer. Edi ile Būdū’nün çocuklarını kurtarır (Güneş, 1992: 110).

“İki Kardeş” masalında üvey anne aslında bir büyücüdür. İki kardeşin başından geçenleri görüp mutlu olmalarına dayanamaz. Mutluluklarını bozmak için uğraşır. Aslında oğlanın da geyiğe dönüşmesine sebep olan üvey annenin büyüsüdür (Kara, 2007: 223).

“Altın Perçemli Çocuklar” masalında cadı gibi bir kadın, padişahın gerçek çocuklarını kaçıırır yerine hayvanlar koyar. Sonra da çocuklara oyunlar ederek onları öldürtmek ister. (Kasımoğlu, 2010: 652).

“Kırk Belikli Mahinur Hanım” masalında padişah, cadısını Mahinur Hanım’ı bulması için görevlendirir. Cadı, yeşil küpüne binip yılan kamçısıyla vurarak seyahat eder ve kadını bulur. (Köksel, 1995: 300).

“Kırk Kafalı Dev” masalında padişahın aradığı gömleği bulmak için cazı karılar, küplerine binip araştırmaya başlarlar (Köksel, 1995: 306).

“Altın Saçlı Kızla Sırma Saçlı Oğlan” masalında padişahla evlenen kız kardeşlerini çekemeyen ablaları, bir kocakarı tutup çocukları kaçırtırlar (Kumartaşlıoğlu, 2006: 244).

“Telli Kız” masalında kıza kötülük yapmaya çalışan yengesi için cadı tabiri kullanılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 296).

“İki Kardeş” masalında ormanda bırakılan iki kardeşin sığındığı evin sahibi bir cadıdır. Çocukları yakalayıp yemek için besler (Kumartaşlıoğlu, 2006: 335).

“Keloğlanla Peri Padişahının Kızı” masalında Keloğlan’ın kız kardeşi, her şeyi ve herkesi yiyen bir cadı kızdır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 400).

“Muradına Nail Olmayan Kız” masalında kocakarı, şehzade ile kendi kızını evlendirmek için bir cadılık düşünür ve yapar (Kumartaşlıoğlu, 2006: 422).

“Bıdııcık” masalında yedi arkadaşın yolda karşılaştığı kocakarı aslında bir cadı karsıdır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 444).

“Miski Bahar” masalında kral kızı, yaşlı kadın kılığına girip Miski Bahar’ı kaçıırır. Kaçırmak için küpüne binip kamçısıyla vurur ve küp havalanıp onu istediği yere götürür. Masalda kral kızı, cadı özelliği gösterdiği için yaşlı bir kadın kılığına sokulur (Özçelik, 1993: 413).

“Yedi Kardeş Bacısı” masalında cadı kadın, kızı kandırıp parmağını emer ve kızın canını alır (Özçelik, 1993: 513).

“Habibe” masalında Habibe’nin üvey annesi, aya seslenip dünyadaki en güzel kişiyi sorar ve yanıt olarak kendisini duymak ister. Ama ay, Habibe’nin güzel olduğunu söyler (Özçelik, 1993: 518).

“Oduncunun Çocukları” masalında köyün kocakarısı, ağaçtaki kızı indirmek için oğlan tarafından tutulur. Kocakarı, oyunlar edip kızı aşağı indirir (Özçelik, 1993: 522).

“Çocuk İsteyen Kadın” masalında kızın üvey annesi, bir büyücüdür. Büyülü tozlarıyla insanları şekilden şekle sokar ve hayvanlarla konuşabilir. Kendi canı da bir kafesteki kuşun canındadır. Kuşuna dünyadaki en güzeli sorup kendisi olduğunu duymak isterken üvey kızı olduğunu öğrenip kötülükler yapar (Özçelik, 1993: 525).

“Kaz Çobanı” masalında müezzin, göz koyduğu kızı kandırması için bir cadı karısı tutup kızın evine yollar (Özçelik, 1993: 608).

“Fatmacık İle Üvey Annesi” masalında cadı karısı kendisine yardım eden Fatmacığı ödüllendirmek için suya sokar ve Fatmacık ve altın olur. Cadı karısı, aynı zamanda kendisine kötü davranan Fatmacığın üvey kardeşini de cezalandırmak için suya sokar ve üvey kardeş simsiyah katran olur (Özçelik, 1993: 637).

“Avcı Mehmet” masalında bir cadı, padişahın yanına gelip ona akıl vererek Avcı Mehmet’e oyun oynar (Sakaoğlu, 2002: 293).

“Hani Ya Bacımın Ayağı” masalında cadı karısı, kavaktan indirilemeyen kızı indirmek için oyun yapar ve kız iner (Sakaoğlu, 2002: 379).

“Konuşan Bebek” masalında padişah, oğlunu karısını elinden almak için bir cadı tutar. Cadı da oğlandan kurtulmak için onu öteki dünyada bir göreve yollamasını söyler (Sakaoğlu, 2002: 303).

“Melikşah” masalında cadı karısı, Melikşah’ı kandırıp atın karnına saklar. Kuşlara da atı dağın tepesine bırakır (Sakaoğlu, 2002: 398).

“Muradına Nail Olmayan Dilber” masalında güzel kızı ortadan kaldırmak için bir cadı karısı tutarlar. Cadı karısı, kızın kaldığı evi bulur ve kızın kolundaki bileziği çıkarıp kızı cansız bırakır (Sakaoğlu, 2002: 443).

“Helvacı Güzeli” masalında kıza göz koyan imam, bir cadı karı tutar. Cadı karı, kıza oyunlar edip kızı kandırır (Sakaoğlu, 2002: 445).

“Tarakta Saklanan Dost” masalında kocakarı, oğlana göz diktiği kadına ulaşması için para karşılığında yardım eder (Sakaoğlu, 2002: 488).

“Gülenber Hanım” masalında üvey anne, çocuklardan kurtulmak için bir kocakarıya başvurur. Bu kocakarı, aslında bir cazı karıdır. Çocuklara oyunlar ederek onları öldürmeye çalışır (Seyidoğlu, 1975: 222).

“Gül Sinan” masalında cazı nine, kızı kandırarak oğlan kardeşini zorlu görevlere yollamasını sağlar (Seyidoğlu, 1975: 226).

“Nar Tanesi” masalında cazı karı, kızın üvey annesidir. Üvey anne, ayla konuşup kimin en güzel olduğundan haber alır. Yılanı kamçı edip küpe biner ve küpe yılanla vurunca küp havalanıp seyahat eder (Seyidoğlu, 1975: 254).

“Celali Ahmet” masalında oğlan, kızı bulmak için bir cadı nineye misafir olur ve cadı nine oğlanı kıza ulaştırır (Seyidoğlu, 1975: 378).

“Hain Vezir” masalında kıza göz koyan hoca, bir cazı nine tutar ve kızı kandırtır (Seyidoğlu, 1975: 379).

“Perişan Tüccar” masalında adam, cadı nineye gidip birinin evini sorar. Cadı nine, onu bir çekmecenin içine sokup istediği yere yollar (Seyidoğlu, 1975: 389).

“Muradına Ermeyen Dilber” masalında cadı karı, yeğenlerini kıskanan teyzeler tarafından tutulur. Cadı, kızın padişahın oğluyla evlenmemesi için onu ortadan kaybeder (Seyidoğlu, 1975: 278).

“Kısmetimi Arıyorum” masalında kara kuru, sivri burunlu, sivri çeneli dişsiz bir kocakarı, Acar’ın eşinin kapısını çalar. Bu kocakarı aslında cadıdır ve kızı alıp küpüne binere havalanır. Kızı başka bir şehre kaçıtır (Tezel, 1997: 24).

“Sihirli Çeşme” masalında sultanın altın elbisesine sahip olmak için bir cadı karı, şekil değiştirip saraya şifacı olarak girer. Sultanın üzerine sihirli suyunu serperek sultanı bayıltır. Başta cadı karı olarak ifade edilen kadın için sonrasında kocakarı tabiri de kullanılır (Tezel, 2009: 437).

“Güneş Kızı” masalında kocakarı, yeğenlerinden kurtulmak isteyen teyzeler tarafından başvurulmuş kişidir. Küpüne binip uçarak çocukları arar bulur ve onlara oyunlar yapar (Tezel, 2009: 299).

“Mehmet’in Yüzüğü” masalında padişah kaybolan kızını bulmak için bir kocakarı tutar. Kocakarı küpünün içine girip, “İrgala küpüm, ırgala!” deyince bir anda kızın olduğu yere gelir. Kızı da alıp küpüyle geri döner (Tunç, 2008: 164).

“Üvey Ana” masalında kız, kocakarının isteğini kabul edip başına bakar. Kocakarı da kızı ödüllendirip onu sarı suya sokar. Kız, sarı suya girince sudan saf altınla çıkar (Tunç, 2008: 245).

“Cadı Karı” masalında cadı, çocuğu yakalayıp evine götürür. Çocuğu pişirip yemek isteyen cadı, bu masalda insan eti yiyen biri olarak sunulur (Tunç, 2008: 255).

3.2. Kocakarının Ad Olarak Geçtiği Masallar

Kocakarı, Türk toplumunda yaygın olarak kullanılan bir adlandırmadır. Özellikle yaşlı kadınlar için olan bu ifade bir komşu, bir anne, bir teyze ya da yolda rastlanılıp tanınmayan bir yaşlı kadına bile yöneltilebilir.

Türk kültüründe yaşlı kadın sembolü, Anadolu Sahası Türk Masallarında kocakarı adlandırmasıyla yerini bizzat karşılarlar. Öyleki bu kocakarı, bazen sadece yaşlı bir kadın

değil yeri geldiği zaman akıl danışılan, olayların gidişatında başvurulacak bir kişidir. Kahraman için içinden çıkamadığı zamanlarda, yaşadığı yerdeki ya da yakınında bulunan bir köydeki kocakarıya başvurur. Burada kocakarı büyücülükle alakası olmayan, işleri yaşından kaynaklı olarak sahip olduğu tecrübe ve aklıyla çözen bir konumdur. Ancak bunların dışında kocakarı bazı masalarda kötülüğün yardımcısı ya da direk kötülüğün kendisi de olabilir. Yine de kötülük yaptığı sıralarda da akıl oyunları ile karşımıza çıkıp büyücülükle ilgisi bulunmamaktadır.

Aktarımlarda kocakarının bazen iyi bazen kötü sunulabilmesi toplumun taşıdığı bakış açısından kaynaklıdır. Kocakarı ifadesini yaşamın içinde yer alan bir insan ve Türk kültüründe yaşlılara duyulan saygı geleneğiyle bağdaştırırsak masalarda iyi anılmasını açıklayabiliriz. Ama büyücü özelliği bulunan cadıya da kocakarı adının verilmesi bakımından düşünüldüğünde ise bazı masalarda kötü fikirle eşleştirilmesini yadırgamamaktayız.

“Altın Kız” masasında kızı kurtaran kocakarı, onu evinde misafir eden yaşlı bir kadındır (Akgün, 2000: 174).

“Zümrüdüanka” masasında beli iki büklüm, duruşu süklüm püklüm, yüzü buruşuk, akli fikri dolambaçlı karışık, dişsiz bir kadın olarak tarif edilen kocakarı, oğlanı misafir eden yaşlı bir kadındır (Alangu, 1961: 114).

“Eplim Hıyaroglu” masasında, iğneyi bulan yaşlı kadın bir kocakarıdır (Arslan, 2017: 197).

“Şah İsmail” masasında kocakarı, Şah İsmail’in mendilini Gülizar’a götüren yaşlı bir kadındır (Arslan, 2017: 203).

“Aslan Ali” masasında padişahın oğlu, kocakarının çömleğini kırınca onun bedduasına uğrar (Arslan, 2017: 222).

“Sihirli Mühür” masasında kocakarı, oğlana padişahın kızını istemek için yollanan yaşlı bir kadındır (Arslan, 2017: 232).

“Akkavak Kızı” masasında kocakarı, çıraları toplayıp evine götüren bir yaşlı kadındır (Bakırcı, 2000: 298).

“Keloğlan İle Zümrüdüanka” masasında Keloğlan’ın kuyuda sığındığı evde yaşayan kadın bir kocakarıdır (Bekdik, 2014: 305).

“Bacı Bacı Can Bacı” masasında kocakarı oğlanın karşısına çıkıp kıza kavuşmasına yardımcı olan bir kadındır. Ağaca çıkan kızı aşağı indirmek için bir oyun düzenlemesi, akli ve zekası yönüyle başvurulduğunu gösterir (Boratav, 1998: 89).

“Yatalak Mehmet” masasında kocakarı adlandırması, Mehmet’in yaşlı annesi için kullanılmaktadır (Boratav, 1998: 114).

“Dünya Güzeli” masalında kocakarı, şehzadeyi altın karşılığında evinde misafir eden yaşlı bir kadındır (Boratav, 2009: 68).

“Yer altı Diyarının Kartalı” masalında küçük oğlanın gittiği kara dünyada bir kocakarı vardır. Oğlan bu kocakarının kapısını çalıp ondan su ister. Kocakarı bu masalda yaşlı bir kadını ifade etmek için kullanılır (Boratav, 2009: 100).

“Keloğlan” masalında kuyudaki köye giden Keloğlan, bir kocakarının evine sığınır (Dağı, 2008: 89).

“Koca Karının Oyunu” masalında göbek atan yaşlı bir kadın için kocakarı denilir (Dağı, 2008: 129).

“Şehribanla Kehriban” masalında iki kocakarı, birlikte yaşayan kız kardeşlerdir (Göde, 2011:257).

“Bir Kolu Gümüş Bir Kolu Altın Kadın” masalında kocakarı ifadesi, bir kızı evlat edinen yaşlı kadın için kullanılır (Günay, 1975: 291).

“Ayı Kulağı” masalında Ayı Kulağı’nın karşılaştığı yaşlı kadın için kocakarı tabiri kullanılır (Günay, 1975: 329).

“Kül Eşek” masalında kocakarı, ip eğiren bir kadındır (Günay, 1975: 338).

“Balıkçı Güzeli” masalında oğlanın yaşlı annesi için kocakarı ifadesi kullanılır. (Günay, 1975: 438).

“Hırsız” masalında hırsız yakalayamayan padişahın karşısına, bir kocakarı çıkıp hırsız yakalayacağını söyler (Günay, 1975: 445).

“Bir Göze Bir Gül” masalında kocakarı, kendi kızını şehzadeye gelin etmek için akıl oyunları ile kötülük yapan bir kadındır (Güney, 1992: 288).

“Kül Kedisi” masalında kocakarı adlandırması iki farklı kişi için kullanılır. Bunlardan biri Keloğlan’ın annesi diğeri ise yolda rastladığı bir komşudur (Güney, 1992: 132).

“Gelincik Günü” masalında bey, derdi olan oğluna çare bulmak için şehirdeki herkese haber salar. Ancak çözümü yalnızca bir kocakarı bulur. Kocakarı burada aklından yararlanılan kişi rolündedir (Güney, 1992: 75).

“Sırmalı Pabuç” masalında iki büküm bir kocakarı, sırmalı pabucun sahibini arayan oğlanın karşısına çıkarak kızın yerini bulmasında yol gösterir (Güney, 1992: 14).

“Zümrüdüanka” masalında şehzadenin yer altı dünyasında karşısına çıkan kocakarı, ona susuzluğunu gidermesi için yardım eder (Güney, 1992: 256).

“Saraydaki Eksiklik” masalında kocakarı, padişaha gidip sarayında kuş süsünün eksik olduğunu söyleyen yaşlı bir kadındır (Kara, 2007: 209).

“Şemsem Güzeli” masalında kocakarı tabiri, kulağı duymayan yaşlı bir kadın için kullanılır (Kara, 2007: 216).

“Yılan Kız” masalında kocakarı, üç kızın annesi için kullanılan bir kelimedir (Köksel, 1995: 215).

“Keloğlan 3” masalında Keloğlan’ın yaşlı annesi için kocakarı adlandırması yapılır (Köksel, 1995: 430).

“Geyik İle Fatma” masalında kocakarı, Fatma’yı, çıktığı ağaçtan indirmek için yardım alınan bir ninedir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 220).

“Yassıl Kavağım Yassıl” masalında oğlan, kavaktaki kızı indirmek için bir kocakarıdan yardım ister (Kumartaşlıoğlu, 2006: 227).

“Padişahın Oğlu” masalında kocakarı, oğlanın sığındığı evde yaşayan yaşlı bir kadındır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 269).

“Şah İsmail” masalında kocakarı, kızın akıl danıştığı yaşlı bir ninedir (Kumartaşlıoğlu, 2006: 277).

“Şah İsmail” masalında Şah İsmail’in annesi için kocakarı tabiri kullanılır. (Kumartaşlıoğlu, 2006: 285).

“Telli Kız” masalında kocakarı, kızın sığındığı evde yaşayan yaşlı bir kadındır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 296).

“Kenan Vezirin Karısı” masalında kocakarı adlandırması, yaşlı ve fakir bir kadın olan Ayşe Abla için kullanılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 324).

“Keloğlan” masalında Keloğlan’ın acıkıp sığındığı evdeki kadın için kocakarı tabiri kullanılır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 383).

“Keloğlanla Peri Padişahının Kızı” masalında Keloğlan’ın anası için kocakarı ismi kullanılır (Kumartaşlıoğlu 2006: 395).

“Keçe Külâh” masalında kocakarı, köyde yaşayan zengin bir kadındır (Kumartaşlıoğlu 2006: 410).

“Lark Lurk” masalında oğlanın yeraltında sığındığı evdeki kadın bir kocakarıdır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 417).

“Helvacı Güzeli” masalında kocakarı, kıza göz koyan bir adam tarafından tutulan bir kadındır (Kumartaşlıoğlu, 2006: 440).

“Helvacı Güzeli” masalında ağaca çıkan kızı, indirmek isteyen Beyoğlu bir kocakarıya başvurur (Kumartaşlıoğlu, 2006: 441).

“Padişahın Rüyası” masalında kocakarı adlandırması, keçilerin sahibi yaşlı bir kadın için kullanılır (Sakaoğlu, 2002: 336).

“Üç Narlar” masalında kocakarı, oğlanın her gün önüne çıkıp üç narların peşinden gitmesini söyler (Seyidoğlu, 1975: 298).

“Peynir Tulumu” masalında kocakarı, peynir tulumuna yardımcı olan, onu misafir eden bir yaşlı kadındır (Tezel, 1997: 44).

“Oduncu Keloğlan” masalında Keloğlan’ın sihirli kutusunu almak için bir kocakarı, misafir olarak evlerine gelir. Kutuyu çalıp kaçar (Tezel, 2009: 478).

“Mehmet’in Yüzüğü” masalında Mehmet’in annesi için kocakarı adlandırması yapılır (Tunç, 2008: 163).

“Yedi Oğlanlar” masalında kocakarı, yedi oğlana kız kardeşlerinin hamile olduğu yalanını söyleyen kötü niyetli bir kadındır (Tunç, 2008: 204).

“Geyik Kardeş” masalında kocakarı, oğlanın sevdiği kızı serviden indirmek için parayla tuttuğu bir kadındır. Akıl oyunuyla kızı aşağı indirir (Tunç, 2008: 206).

“Üç Kızlar” masalında kocakarı, beye kötülükler planlayan, beyin annesi olarak karşımıza çıkar (Tunç, 2008: 224).

“Deli Oğlan” masalında kocakarı adlandırması, iki çocuğun anası için kullanılır (Tunç, 2008: 265).

SONUÇ

İlk insanın varlık sorgulamasıyla aynı başlangıca sahip olan diğer bir konu da inançlardır. Çünkü insan kendini tanıma arayışı içerisinde yaşadığı çevreyi ve doğayı da sorgulamaya başlar. Sorgulamalar ise kavramları ve bu kavramalara yüklenen anlamlar da inanmaları meydana getirir. Tarif edilemeyen ve açıklanamayan doğa olayları ya da hükmedilemeyen hayvanlar da toplumlar için korkuyu beraberinde oluşturur. Korkulan varlıkların çözülüyor oluşu onlara yüklenen kutsallık durumunu doğurmaktadır. Zamanla tanınan ve anlamlandırılan şeyler içinse inanmalar, insanın kendi gelişimi gibi gelişim ve değişim göstermektedir. Bu sebeple insanoğlu tek bir inanç merkeziyle tanışıp onu bugüne getirememiştir. Yani inanç merkezleri dönem içerisinde şekilden şekle girerek bazen geçmiş inanmalar tamamen izini kaybetmiş bazense izlerini yeni inanç merkezlerine taşımışlardır.

Türk toplumu da diğer toplumlar gibi birden fazla inancı içinde barındıran bir geçmişe sahiptir. Şamanizm döneminde kazanılanlar, farklı düşünceler ve inançlarla harmanlanarak ortak bir noktada buluşur. Bu buluşma Türklerin İslamiyet'le tanışmalarıyla da devam ederek İslamiyet içerisinde isim değiştirip yeni dindeki özelliklerle birleştirilerek sürdürülür.

Çalışmamızda yer alan otuz üç masal kaynağı bulunmaktadır. Bu masal kaynaklarından dokuz tanesi bölge ya da il bazında olmamakla birlikte her bölgeden en az bir kaynak ele alınarak çalışmamıza eklenmeye çalışılmıştır. Masallarda taradığımız ilk öge olan büyüye, her masal kitabında mutlaka rastlanılmıştır. Çünkü büyü, hem masalların olmazsa olmazı sayılabilecek olağanüstülüklerin bir eşdeğeri hem de toplumların inançlarla tanışmalarından da önce düzenli olarak gerçekleştirdikleri aktivitelerin anlamlandırılışıdır. Büyünün varlığıyla beraber bu işlemi gerçekleştiren bir kişi aranmaktadır. Bu da masallarda ikinci öge olarak taradığımız büyücüye denk gelmektedir. Büyü ve büyücü, ilkel insandan itibaren toplumların anlamlandırmaya çalıştıkları doğa, yaşam ve birçok koşulu değiştirmek istemeleriyle ortaya çıkar. Öyle ki insanlar korkularıyla inançlarını şekillendirmiş ve bu korkular da beraberinde inanmaları getirmiştir. İnanmaların temelinde de anlamlandırılması zor olana bir güç tarafından ya da güç kazanılarak hükmetme fikri yatmaktadır. Büyücü, büyü gücünü elinde bulundurarak bu hükmü sağlayan kişidir. Toplumların hepsinde bir şekilde kendini gösteren büyü, Türk toplumunda da yerini almıştır. Anadolu Sahası Türk Masalları da bunu kanıtlar niteliktedir.

Büyü ve büyücü kelimeleri günümüzde de toplumda anlamını koruyan çağrışımlardır. Hatta bu koruma, bugün sahip olunan dini görüş içerisinde de kendine bir yer bulduğu için

varlığını azaltmadan uyum sağlamaya evrilir. Oysa kocakarı ya da cadı tabirlerinin geçmişten bugüne taşıdığı keskin nitelikleri söz konusu değildir. Kocakarı denildiği zaman akla ilk gelen büyücülük vasfı olmamaktadır. Bunun yerine bu kelime, yaşlı kadınlara takılan bir sıfat görevi üstlenir. Cadı kelimesi içinse büyücülükten daha çok karşımıza hin fikirli olma ya da kötü düşüncelerle fitne güden kişilere dair bir kullanım çıkar. Bu kelimelerin Türk toplumunda edindiği yerin sadece sonradan kazanılan izlenimlerden kaynaklı değil eski Türk inançlarında kadının yüklendiği konumla da ilişkili olduğunu görürüz. Batı Edebiyatı'ndaki masallara karşın cadı kelimesi ve kocakarı ifadesi Anadolu Sahası Türk Masallarında arı bir kötülüğün temsilcisi değildir.

Sonuç olarak toplumun geçmişinden bağımsız bir şekilde ortaya ürün çıkarması mümkün değildir. Sözlü kültür sonucunda çıkarılan bu ürünlerden biri olan masallar da sahip olunan inanış birikimleri dahilinde kendi içerisinde bir düzene tabidir. Bu düzen büyü, büyücü ve kocakarı (cadı) varlığına dair yaşantının getirdiği bir anlayışın masallara yansıdığını gösterir. Anadolu Sahası Türk Masallarına yansıyan bu kelimeler, anlam bakımından toplumun kendi var ettiği düşüncelerle kalıcılığını sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

- AĞAKAY, M. A. (1979). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu, Ankara.
- AKGÜN, Y. (2000). *Trabzon Masalları Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- ALANGU, T. (1961). *Billur Köşk Masalları*. Yky Yayınları, İstanbul.
- ALAY, O. (2005). *Bingöl Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- ALPTEKİN A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Akçağ Kitap, Ankara.
- AND, M. (2012). *Oyun ve Bügü*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- ARSLAN, A. S. (2017). *Çankırı Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ATALAY, B. (1985). *Divan-ı Lügat'it Türk Tercümesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- AYDIN, H. (2012). *Iğdır Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir .
- BAKIRCI, N. (2000). *Niğde Masalları*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- BAYAT, F. (2017). *Türk Kültüründe Kadın Şaman*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- BALKAYA, A. (2014). “Halk Anlatılarında Kuyunun İşlevselliği Üzerine Bir Okuma”. *Milli Folklor Dergisi*, 102: 53-64.
- BEKDİK, M. (2014). *Ereğli Masalları*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- BEYDİLİ, C. (2004). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Yurt Kitap, Ankara.
- BORATAV, P. N. (1998). *Zaman Zaman İçinde*. Adam Yayınları, İstanbul.
- BORATAV, P. N. (1999). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- BORATAV, P. N. (2001). *Uçar Leyli*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- BORATAV, P. N. (2009). *Az Gittik Uz Gittik*. İmge Kitabevi, Ankara.
- BORATAV, P. N. (2012). *Türk Mitolojisi*. Bilgesu Yayınları, Ankara.
- BORATAV, P. N. (2013). *100 Soruda Türk Halk Folkloru*. Bilgesu Yayınevi, Ankara.
- ÇALIŞOĞLU, S. (2019). *Zonguldak Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

- ÇETİN, İ. (2015). “Ortaasya Türk Kültüründe Efsun ve Efsun Törenleri”. *Milli Folklor Dergisi*, 108: 24-28.
- ÇORUHLU, Y. (2011). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. Kabalcı Yayıncılık, İstanbul.
- ÇİFTÇİ, K. (2015). *Aydın Halk Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- DAĞI, S. (2008). *Safranbolu Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- DOĞAN, A. (2006). *Adıyaman Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- EKİCİ, M. (1998). “Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre Ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi”. *Milli Folklor Dergisi*, 39: 25-34
- ELİADE, M. (1999). *Şamanizm*. (Çev. İ. Birkan), İmge Kitabevi, Ankara.
- EYÜBOĞLU, İ. Z. (2007). *Anadolu İnançları*. Derin Yayınları, İstanbul.
- GÖDE, A.H. (2010). *Yalvaç Masalları*. Fakülte Kitabevi, Isparta.
- GÖDE, B. (2011). *Amasya Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- GÜNAY, U. (1975). *Elazığ Masalları*. Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- GÜNAY, U. (1992) *Türk Dünyası El Kitabı*. Türk Kültür Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- GÜNEY, E. C. (1992). *Masallar*. Kültür Bakanlığı, Ankara.
- HACİP, Y. H. (1959). *Kutadgu Bilig*. (hızl. R. R. Arat), Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- HANÇERLİOĞLU, O. (2000). *Dünya İnançları Sözlüğü*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- İÇÖZ, F. (2008). *Masalda Cadı: “Ötekinin” Arketipi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- İNAN, A. (1962). *Hurafeler Ve Menşeleri*. Nur Matbaası, Ankara.
- İNAN, A. (1976). *Eski Türk Dini Tarihi*. Kültür Bakanlığı, İstanbul.
- İNAN, A. (2015). *Tarihte Ve Bugün Şamanizm*. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- İPEK, E. (2005). *En Güzel Türk Masalları*. Papatya Yayınları, İstanbul.
- KARA, Ö. (2007). *Tarsus Masalları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KARADAVUT, Z. (2010). “Kırgız Masallarında Mitolojik Unsurlar”. *Milli Folklor Dergisi*, 85: 71-80.
- KARTOPU, S.ve ÜNALAN, A. (2019). “Büyü ve Tabiatüstü Güçlere Başvurma Nedenleri Üzerine Bir Saha Araştırması”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19: 380-399.

- KASIMOĞLU, H. (2010). *Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Ankara.
- KÖKSEL, B. (1995). *Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- KUMARTAŞLIOĞLU, S. (2006). *Balıkesir Masallarında Motif Ve Tip Araştırması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- OCAK, A. Y. (1990). *İslam Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü*. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- OCAK, A. Y. (2005). *Alevi Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*. Enderun Kitabevi, İstanbul.
- OYMAK, İ. (2017). “Türk Mitolojisinde Su Kültü”. F, Turan ve M.Ozan (Ed.), *Türk Mitolojisine Giriş*. Gazi Kitabevi, Ankara, s. 83-107.
- ÖZÇELİK, M. (1993). *Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ÖZDEMİR, C. (2017) “Peygamber Kıssalarının Türk Masallarına Yansımaları”. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 15: 41-74.
- ROUX, J. P. (2005). *Orta Asya’da Kutsal Bitkiler Ve Hayvanlar*.(Çev. L. Özcan), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- SAKAOĞLU, S. (1980). *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Ankara.
- SAKAOĞLU, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- SAMİ, Ş. (1996). *Kamus-ı Türki*. Tercüman Gazetesi, İstanbul.
- SEYİDOĞLU, B. (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar*. Baylan Matbaası, Ankara.
- SÜLEYMAN, E. (2002). “Altay Kültür Dairesinde Yalmavuz Tipi”.(akt. A. İnayet), *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 14: 377-385.
- ŞİMŞEK, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif Ve Tip Araştırmaları Cilt 1*. T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.
- ŞİMŞEK, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif Ve Tip Araştırmaları Cilt 2*. T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara.
- TEZEL, N. (1997). *Türk Masalları*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- TEZEL, N. (2009). *Türk Masalları*. Bilge Kültür Sanat Basımevi, İstanbul.

- TOKDEMİR, K. (2018). *Kötü Kadın İyi Kadın Zıtlığı: Masallarda Cadı Prototipinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- TUNÇ, T. (2008). *Manisa Masalları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- TÜRKAN, K. (2008). *Türk Dünyası Masal Geleneğinde Şamanistik Unsurlar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TÜRKAN, K. (2008). “Türk Masallarında Kahramanın Ve Şamanın Don Değiştirmesi Arasındaki Benzerlikler”. *Türkbilig Dergisi*, 15: 136-154.
- TÜRKAN, K. (2012). “Türk Dünyası Masallarında Su Kültü”. *Milli Folklor Dergisi*, 93: 135-148.
- TÜLAY, D. (2019). *Eski Mezopotamya Ve Anadolu’da Büyü Ve Büyü İle İlgili Uygulamalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.
- URAZ, M. (1994). *Türk Mitolojisi*. Hüsniyat Matbaası, İstanbul.
- YARDIMCI, M. (1996). *Yaşayan Malatya Masalları*. İnönü Üniversitesi Vakfı Yayınları, Malatya.
- YENER, C. (1973). *Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*. Bateş Yayınları, İstanbul.
- YEŞİLDAL, Ü. Y. (2015). *Er Töştük Destanı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YETİŞTİ, O. (2019). “Malatya Masallarında Mitik Ve Şamanistik Unsurlar”. *Arka Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi*. 17: 97-119.
- YILDIZ, Ş. N. (2011). *Türk Halk Anlatılarında Hayvan Motifleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- YÜCEL, T. (2017). *Anadolu Masalları*. Yky Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Kübra Erdoğan
Doğum Yeri – Tarihi	Konya/Ereğli – 24.11.1994
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Muğla Gazi Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi/ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Proje Konusu	-
Tez/ Dönem Projesi Konusu	Anadolu Sahası Türk Masallarında Büyü, Büyücülük ve Kocakarı (Cadı) İlişkisi
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Muğla Ula Hüseyin Ercan Ermaş Anadolu Lisesi
Çalıştığı Kurumlar	Antalya Azize Kahraman Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü Muğla Menteşe Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü
E-Posta	kbr1994.ke@gmail.com